Naročnina Ljudskega tednika se plačuje:
za STO in Italijo pri upravi v Trstu ul. S. Frančiška 20 za cono B pri Centru tiska v Kopru.
za Jugoslavijo pri ADIT-u v Ljubljani, Tyrševa 34 ali na čekovni račun pri Komunalni banki, N. 6 - 1 - 90603 - 7
Cena listu: lir 20. — din 15. — v Jugoslaviji in din 8 v coni B.

LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir. TRST 14. julija 1950 LETO PETO · številka 222
Poštnina plačana v gotovini. Spedizione in abb. post. II. gruppo

Uredništvo Ljudskega tednika:
Trst, ul. Montecchi 6-II. Rokopise pošiljati na naslov uredništva. Po uporabi se rokopisi, razen na izrecno željo, ne vračajo. Vse ostale dopise administrativnega značaja je treba pošiljati na Upravo listov Založništva tržaškega tiska v Trstu, ul. S. Frančiška 20.

RESOLUCIJA

Slovensko tržaško ljudstvo se je moralo v borbi proti narodnemu in socialnemu zatiranju s strani nemškega imperializma in italijanskega iredentizma zateči k samopomoči in si z lastnimi sredstvi in žulji postaviti svoje središče — NARODNI DOM v Trstu, v katerem je osredotočilo vse svoje organizirano prosvetno delo. S tem je postal Narodni dom v Trstu žarišče vsemu slovenskemu prebivalstvu na Tržaškem, ki je tako poudarilo, da je Trst njegovo prosvetno in gospodarsko središče.

Iz Narodnega doma je na začetku tega stoletja izšlo nešteto izpodbud za razvoj in napredek slovenskega kulturnega, umetniškega in gospodarskega življenja.

Ko je imperialistična Italija pod pretvezo, da osvaja svoje nacionalno ozemlje, zasedla Primorsko, je začela z nasiljem, ki se je z nastopom fašizma izpremenilo v odkrit teror; preganjali so slovensko prebivalstvo in mu uničevali gospodarsko in kulturno dejavnost.

Prvo poglavje fašističnega terorja je bil požig Narodnega doma v Trstu dne 13. julija 1920, ki pomeni v zgodovini tržaških Slovencev napoved narodnega iztrebljanja, obenem pa tudi priprava za nadaljnja osvajanja. Po tem terorističnem dejanju je fašizem začel uničevati slovensko prosveto, šolstvo in gospodarstvo in je iz javnega življenja pregnal slovenski jezik. Temu terorju se je slovensko ljudstvo uprlo z vztrajnim zbiranjem vseh narodnih sil in je pozneje prešlo v odločen upor proti fašizmu. Nastopili so bazoviški junaki, polnile so se ječe in posebna sodišča so izrekala smrtne obsodbe.

Primorsko ljudstvo je tako postalo borben zaveznik mednarodnega protifašističnega gibanja in se je v narodnoosvobodilni borbi v celoti udeležilo upora vsega slovenskega naroda proti okupatorju.

Z zmago nad fašizmom si je priborilo popolno osvobojenje in ustvarilo pogoje, da se mu popravijo vse krivice, ki jih je povzročila fašistična Italija. Toda imperializem nas je oropal priborjenih pravic in anglo-ameriška vojaška uprava uporablja še danes za vzdrževanje in nadaljevanje krivic fašistično zakonodajo. Italijanski šovinisti so se popolnoma izenačili s fašisti, tudi požigalci Narodnega doma, prezirajo naš obstoj in nam ne priznavajo nobenih človečanskih in narodnih pravic.

Slovenski tržaški prosvetni delavci in intelektualci, zbrani na protestnem zborovanju ob 30-letnici požiga Narodnega doma v Trstu, ugotavljamo, da mora anglo-ameriška vojaška uprava kot zaupna uprava popraviti krivice in poravnati kulturno škodo, ki jo je Slovencem povzročil fašizem, in ustvariti na tem ozemlju popolno enakopravnost na ta način, da se povrne Slovencem vse tisto, kar smo imeli, in da nam omogoči svoboden razvoj v narodnem, kulturnem in gospodarskem življenju.

Slovenske prosvetne, umetniške in znanstvene ustanove so na Tržaškem razvile plodno in vsestransko delovanje, a nimajo zadostnih gmotnih pogojev za uspešen razvoj. Vsem tem panogam slovenske kulture je treba omogočiti razvoj in napredek in jim zgraditi — SLOVENSKI KULTURNI DOM V TRSTU.

V TRSTU, dne 9. julija 1950.

1920 1950

Politični obzornik

Kronika

«Borba» piše, da razvija Kominform med Bolgari, Romuni in Madžari vojno psihozo in da je v teh državah opaziti izzivalna vojaška premikanja vzdolž jugoslovanske meje. V zvezi z napadalnimi nameni kominformističnih držav, je ameriški zunanji minister Acheson na tiskovni konferenci dejal, da bi se katerikoli nov Sovjetski napad, po onem na Koreji, smatral za zelo resnega.

Tunizijski nacionalisti so poslali Trygve Lieju protest proti teroju francoskih okupacijskih čet, ki so pri množični manifestaciji za neodvisnost Tuniza streljale v množico in ubile 120 manifestantov.

V belgijskem parlamentu je prišlo do zelo burne seje, na kateri so se spoprijeli socialisti in katoliki v zvezi s povratkom kralja Leopolda, ki je predviden za soboto. Po vsej južni Belgiji so v teku protileopoldistične stavke, ki so še posebno velike v Valoniji.

Na meji med Kitajsko in Hongkongom je prišlo do incidentov med komunisti in Angleži, ko je njihovo letalo preletelo kitajsko ozemlje.

Sovjetska zveza je plačala ZDA 5.117.427 dolarjev na račun interesov za povojne pošiljke na osnovi zakona o najemu in posojilu.

Vlada ZDA je zavrnila romunsko protestno noto, v kateri je romunska vlada protestirala proti omejitvam gibanja, ki veljajo za romunske diplomate v Washingtonu.

Egiptovski vojni minister je izjavil, da so egiptske čete prejele ukaz, da odgovore s silo na izraelske kršitve meje.

Angleška vlada je odklonila predlog vlade ZDA, da bi v zvezi s korejskimi dogodki prenehala pošiljati petrolej Kitajski.

Osvobodilno gibanje na Malajskem polotoku postaja vse bolj živahno. Narodno-osvobodilne čete so letos januarja izvedle 155 oboroženih akcij, junija pa 509. V prvem polletju tega leta je dezertiralo v vietnamsko vojsko 600 francoskih vojakov in prineslo s seboj 357 strojnic in 1000 pušk.

Avstralski pristaniški sindikati so sklenili, da se bodo uprli nakladanju orožja za Korejo.

Na seji evropske organizacije za gospodarsko sodelovanje v Parizu so sprejeli osnutek evropske plačilne unije.

Ker so na progi Chicago-Rock Island-and Pacific stavkali kretničarji, je Truman zapovedal rekvizicijo te proge.

Pri volitvah v Schleswig-Holsteinu so zmagali socialisti, druga je bila Zveza beguncev, tretji pa Adenauerjevi krščanski socialci.

Moskovski patriarh Aleksij je pozval vse ostale poglavarje pravoslavne cerkve, da sodelujejo s sovjetsko vlado.

10. t. m. sta se sestala namestnik sovjetskega zunanjega ministra Gromiko in angleški poslanik v Moskvi David Kelly. Govorila sta o korejskem vprašanju ter o možnosti njegove mirne rešitve.

Poljska vlada je razrešila dolžnosti poslanika Putramenta v Parizu z izgovorom, da se bo «posvetil političnemu in književnemu delu».

«Borba» označuje vesti italijanskega tiska o nekakem vdoru jugoslovanskih obmejnih straž na italijansko ozemlje kot obrekovalne in škodljive dobremu razvoju medsobojnih odnosov med Italijo in Jugoslavijo.

Sovjetske vojaške oblasti so vrnile britanskim tri tanke, ki so jih zajeli med vajami britanske cone.

Dva funkcionarja poljskega poslaništva v Londonu sta se odrekla svojim funkcijam in se nočeta vrniti v domovino.

Medtem ko je general Riley, šef misije OZN za premirje v Palestini dejal, da gredo napori za tem, da se to premirje spremeni v trajen mir, je prišlo na jezeru Tiberiade do spopada med Izraelci in Sirijani, pri katerem je bil ubit en pripadnik izraelske vojske.

SEVERNO-KOREJSKE ČETE NAPREDUJEJO

kljub stalnemu dotoku ameriških čet in letalstva

Vojna na Koreji divja z nezmanjšano silo dalje. Kljub temu da Amerikanci nenehno dovažajo nove čete v južnokorejska pristanišča in od tam naravnost na fronto, kljub temu da so že stopili v akcijo tudi ameriški tanki in leteče trdnjave, severnokorejska vojska napreduje vzdolž cele bojne črte. Južnokorejski oddelki, pomešani z ameriškimi in japonskimi se sploh ne morejo upirati in vse kaže, da mislijo na resnejši odpor le na reki Kum, ki predstavlja nekako naravno obrambno črto, posebno sedaj, ko je reka zaradi stalnega deževja narastla. Severnokorejske čete, ki so dobro oborožene s tanki pa tudi z letalstvom, so takoj po zavzetju Suvona in pristanišča Inčona zavzele drugo za drugim mesta: Pjongtek, Sonan, Sinan, Sunšon, Inšon, Sošivon, Tanjan, Čungju, ki je le nekaj km oddaljeno od reke Kum, katero so nekateri prednji oddelki severnokorejske vojske že dosegli. Glavnina ameriške in južnokorejske vojske pa se je medtem tudi že umaknila na južni breg reke Kum in tako se vsak čas pričakuje začetek borb za Teajon, iz katerega se je že izselila južnokorejska vlada dalje proti jugu. Med svojim napredovanjem je severnokorejska vojska zaplenila ali razrušila veliko število ameriških tankov in letal ter zajela večje število ameriških vojakov. Med padlimi vojaki je tudi veliko število Japoncev, kar dokazuje, da se Amerikanci poslužujejo japonskih čet. Poročilo ameriškega Mac Arthurjevega štaba pa poroča, da je ameriška mornarica že izgubila nekaj svojih velikih enot, med njimi tri križarke in eno letalonosilko.

Med tem je bilo v Lake Successu zasedanje Varnostnega sveta, na katerem so sklepali o britansko-francoski resoluciji za koordinacijo različnih oblik pomoči, ki naj jo

članice OZN nudijo Južni Koreji po sklepu Varnostnega sveta. V tej resoluciji je bilo predvideno imenovanje vrhovnega poveljstva operacij na Koreji ter uporaba zastave OZN za to poveljstvo. Ta resolucija je bila sprejeta s sedmimi glasovi; FLRJ, Egipt in Indija pa so se glasovanja vzdržali. Dan na to je Truman imenoval za vrhovnega poveljnika vseh sil, ki operirajo na Koreji, z dovoljenjem OZN, generala Mac Arthurja.

Proti temu sklepu o enotnem poveljstvu je Sovjetska zveza ostro protestirala in označila ta sklep kot nezakonit, ker se glasovanja nista udeležila ZSSR in LR Kitajska. Sovjetska nota pravi, da je resolucija VS, ki predvideva protizakonito uporabo zastave OZN, da bi prikrila oborožene akcije ZDA na Koreji, pomoč namenjena oboroženemu napadu proti korejskemu ljudstvu.

Čeprav so se med tem v zadnjih dneh pojavile vesti, da bi bilo možno prekiniti sovražnosti na Koreji, če bi Amerika pristala na sprejem LR Kitajske v Varnostni svet, pa ni po drugi strani nobenih znakov, razen razgovora med Gromikom in britanskim poslanikom v Moskvi, da bi do takega ameriškega privoljenja moglo priti. Obratno: Truman je zahteval zvišanje kreditov za industrijo atomskih bomb ter mobilizacijo novega kontingenta vojakov. Mac Arthur pa je dovolil Japoncem, da povečajo svojo policijo z očitnim namenom, da nadomesti ameriške vojake, ki bodo iz Japonske odšli na korejsko bojišče.

Avstrijska mirovna pogodba

Tudi 256. konferenca

se je zaključila brez uspeha

Vprašanje avstrijske mirovne pogodbe se vleče v nedogled, saj so se predstavniki štirih velesil sestali že 256krat brez vsakega pomembnejšega uspeha. Enkrat se skesajo zapadne sile, drugič Sovjetska zveza, kakor pač kateri stranki prija iz taktičnih razlogov «hladne vojne». Tokrat je bil kamen spotike Tržaško vprašanje, s katerim na zadnjih sejah operira Sovjetska zveza. Sovjetski delegat Zarubin je namreč začel brati sovjetsko noto zapadnim silam o Tržaškem vprašanju, nakar so ga zapadnjaki zavrnili, da to vprašanje ne spada v ta okvir.

MADŽARSKA

po nacističnih poteh

Množično nasilno izseljevanje jugoslovanske manjšine v notranjost države in morda celo v SZ

Protijugoslovansko delovanje kominformističnih držav je doseglo že tako stopnjo, da jim ne zadostuje več lažna propaganda ne gospodarska blokada niti zastraševanje in zapiranje jugoslovanskih državljanov ali Jugoslaviji naklonjenih lastnih državljanov niti ne obmejna izzivanja.

V zadnjem času se je Madžarska — kmalu potem ko je bila v OZN sprejeta «konvencija o preprečevanju in kaznovanju genocidnih zločinov» — najbrutalneje pregrešila prav zoper to konvencijo.

Ker niso mogli z nobenimi sredstvi zlomiti morale jugoslovanske narodne manjšine na Madžarskem, so policija in organi državne varnosti zasedli obmejne vasi med Donavo in Tiso, nasilno pognali ljudi iz njihovih domov, jih natrpali v posebne vlake in jih odpeljali neznano kam. Iz teh krajev so odpeljali že štirje transporti, madžarski odgovorni činitelji pa se izgovarjajo, da «čistijo obmejni prostor» in da «izseljujejo sovražne elemente».

Po jugoslovanski manjšini med Tiso in Donavo so prišli na vrsto porabski Slovenci. Tudi ti se niso hoteli ukloniti raznarodovalni politiki, niso klonili pred najhujšim nasiljem in zato so madžarske oblasti 29. junija izselile iz Slovenskega Porabja 14 slovenskih družin, poleg teh pa še nekaj madžarskih. To izselitev so izvršili na najsurovejši način. Vojaštvo je obkolilo vasi in policija je prignala za izselitev določene družine na zbirno mesto, kjer so jim povedali vzrok izselitve: sovražni elementi.

Madžarske oblasti nadaljujejo s svojim zločinskim početjem. V območje Prekmurja so poslale ukaz, podpisan dne 5. julija, naj osebe, ki so na seznamu, zapuste v 48 urah domači kraj.

Medtem ko se to dogaja, vstaja pred nami slika iz druge svetovne vojne, ko so nacisti «čistili svoj življenjski prostor» zaradi «varnosti Rajha», ko so te mere uporabljali zato, da bi ljudstva iztrebili.

Tako je Madžarska, hlapec Sovjetske zveze prva po nacistih izvršila zločin, čeprav v manjšem obsegu, in to nad ljudstvom, ki v mejah svoje države najpopolneje spoštuje nacionalne pravice vseh v FLRJ živečih narodov, kar ni le fraza, kot v Sovjetski zvezi in državah ljudskih demokracij.

O tem pričajo številne izjave pripadnikov narodnih manjšin v Jugoslaviji, potrjujejo pričevanja inozemcev, ki so delj časa živeli v FLRJ in tistih, ki kritično razglabljajo njen položaj in njene odnose do drugih držav.

Italijanski delavec Macco Felico govori v svoji izjavi o razvoju italijanske manjšine v FLRJ nato zaključuje: «Vse to ni samo v čast jugoslovanski vladi marveč ponovno dokazuje vsem ki skušajo dokazovati nasprotno, da se jugoslovanska vlada ne boji pustiti popolno svobodo kulturnem razvoju italijanske manjšine v Jugoslaviji».

To dokazuje italijanski socialist Sacerdoti ki v svoji knjigi, piše, da «KPJ s svojo borbo doma praktično potrjuje pravilne postavke Lenina, uresničujoč socialistična načela o gradijvi nove družbe».

Borbenost in doslednost jugoslovanskih narodov potrjujejo španski republikanski borci v Mehiki, ki so se dvignili proti žalitvam in klevetniškim napadom na Jugoslovane, «ki se bore v državi in izven nje za svobodo vseh narodov».

Kaj hoče Sovjetska zveza

s svojimi notami glede Tržaškega ozemlja

9. t. m. je vlada Sovjetske zveze izročila vladam treh zapadnih sil noto v zvezi z vprašanjem Tržaškega ozemlja. Ta sovjetska nota predstavlja odgovor na noto zapadnih sil z dne 16. junija letos, ki jo je izzvala sovjetska nota od 20. aprila.

V tej zadnji noti je Sovjetska zveza ponovila svojo zahtevo, izraženo že v prejšnji noti, po imenovanju guvernerja in po brezpogojni izpolnitvi vseh postavk, ki jih glede «tržaškega vprašanja» predvideva mirovna pogodba z Italijo. Sovjetska zveza tudi tokrat obtožuje zapadne sile, da so grobo kršile določila mirovne pogodbe in da so sistematično sabotirale imenovanje guvernerja z namenom, da si ustvarijo in obdrže na Tržaškem ozemlju svojo vojaško bazo. Sovjetska zveza v svoji noti zavrača povabilo zapadnih sil, da bi pristopila k tristranski izjavi o povrnitvi Tržaškega ozemlja k Italiji.

Sovjetska nota zavzema na videz demokratično stališče, vendar bomo prave cilje Sovjetske zveze spoznali, če nekoliko analiziramo njena dosedanja stališča in pa nekatere pomembne izjave sovjetskih politikov in italijanskih kominformovcev.

Sovjetska zveza je poslala svojo prvo noto zapadnim silam prav ob času, ko je bila znova oživljena misel neposrednega sporazuma glede Tržaškega ozemlja med Jugoslavijo in Italijo. Sovjetska zveza je hotela torej to, v sedanjih razmerah najpravilnejšo rešitev Tržaškega vprašanja, onemogočiti, istočasno pa z imenovanjem guvernerja doseči, da bi bilo celotno Tržaško ozemlje priključeno k Italiji. O tem se je jasno izrazil predstavnik italijanske kominformistične partije Pajetta, ko je dejal, da je «resnica, da bi se z imenovanjem guvernerja in odhodom čet ustvaril takšen položaj, ki bi odprl pot za nadaljno priključitev TO k Italiji.»

Obe stališči, tako stališče Sovjetske zveze kot zapadnih sil pa kaže, da gre tukaj za neke vrste medsebojno izigravanje in poravnavanje medsebojnih računov na škodo tukaj živečih narodov, predvsem pa na škodo Jugoslavije. Da spada to izigravanje v okvir politike interesnih sfer dokazuje dejstvo, da vključuje v to igro Sovjetska zveza tudi vprašanje avstrijske mirovne pogodbe in s tem zavlačuje čimdalje sedanje okupacijsko stanje v Avstriji in na Tržaškem ozemlju. Sovjetska zveza postavlja vprašanje Avstrije v ta okvir zato, ker dobro ve, da zapadne sile ne nameravajo zapustiti Tržaškega ozemlja, sama pa izrablja to dejstvo zato, da ostane s svojimi četami v Avstriji. V bistvu gre torej za iste cilje.

Komaj je treba omeniti, da je tako stališče glede tržaškega vprašanja zavzela Sovjetska zveza šele po resoluciji Informbiroja in da je prej stala na popolnoma obratnem stališču, to je na onem na katerem stoji danes Jugoslavija. Sovjetski takratni zunanji minister Molotov je namreč 15. nov. 1946 dejal: «Ako bi vprašali sovjetsko delegacijo, kaj ona misli o vprašanju neposrednih razgovorov med Jugoslavijo in Italijo, potem moram izjaviti, da gledamo pozitivno na take razgovore, ako bi privedli do sporazuma, ki bi bil sprejemljiv za obe stranki. To bi olajšalo naše delo v korist miru v tem delu Evrope».

Ta izjava kaže, da je takratšče, ki je koristilo miru. Toda danes Sovjetska zveza ne zagovarja stališča, ki koristi miru, pač pa zagovarja stališče, ki je naperjeno proti interesom Jugoslavije in ki je istočasno vojnohujskaško. Zato moremo tudi zadnjo sovjetsko noto vključiti v okvir kominformovske vojnohujskaške politike proti Jugoslaviji, ki pa jo bodo jugoslovanski narodi znali zavrniti.

Francija ima

15. vlado po vojni

Po padcu doslej najkrajše dvoinevne Queuillove vlade, je predsednik francoske republike poveril tajniku francoske socialistične stranke Guyu Molletu priprave za nekak minimalni program, na katerem naj bi se sporazumele vse stranke tako imenovane sredine. Čeprav so delali radikali pri tem Molletu velike težave, je vendar prav na osnovi tega minimalnega programa uspelo sestaviti končno predsedniku socialistične demokratične unije odpora Reneju Plevenu vlado, potem ko je za to dobil od skupščine investituro s 373 glasovi proti 185 glasovom.

Plevenov program vsebuje zvišanje izdatkov za obrambo države, nadaljevanje programa za evropsko zvezo, za Schumanov načrt in za združitev industrij zapadne Evrope, povišanje plač za državne uslužbence, največjo štednjo pri državnih izdatkih, sprejetje minimuma za plače delavcev in sestavo načrta za volivno reformo v jeseni.

GUY MOLLET

V novi Plevenovi vladi sodelujejo socialisti, pripadniki ljudskega republikanskega gibanja, radikali in agrarci poleg Plevenove skupine. V novi vladi ni Bidaulta, ki se upira volivni reformi in Plevenovi popustljivosti glede plač.

ALI SO NOVE MEJE MED

NEMČIJO IN POLJSKO koristne za svetovni mir?

Ob podpisu sporazuma o meji na Odri in Neissi

Poljska in Vzhodna Nemčija sta v četrtek podpisali sporazum o meji na Vzhodu. Nova meja poteka po Odri in njenem pritoku Neissi. V imenu vzhodne nemške republike je podpisal novi sporazum predsednik vzhodnonemške vlade Otto Grotewohl, za Poljsko pa predsednik vlade Josef Cyrankiewicz.

Z novim nemško-poljskim sporazumom je Poljska pridobila 80.000 kv. km novega ozemlja. Pri tem moramo upoštevati, da je morala Poljska na Vzhodu odstopiti 181.000 kv. km ozemlja. To ozemlje je obsegalo Galicijo, žitnico stare Poljske, karpatski hrbet z bogatimi zakladi surovin, predvsem petroleja, velikimi gozdnimi kompleksi in obilnimi izvori vodne energije, dalje Polesje s Pripjatskimi močvirji in pa zahodni del Bele Rusije, kjer so bogati lesni zakladi.

Na izgubljenem ozemlju je živelo pred vojno 12 milijonov ljudi. Na ozemlju pa, ki ga je sedaj dobila Poljska na račun Nemčije, 8.2 milijona ljudi. Poljska je pri tej rošadi vzhodnih ozemelj za zapadna izgubila torej 80.000 kv. km ozemlja, 4,5 milijona ha orne zemlje in 1.8 milijona hektarov gozdov.

S priključitvijo nemškega ozemlja je sedanja Poljska postala iz poljedelsko-industrijske industrijsko-poljedelska država. Industrijski potencial Poljske se je s priključitvijo zapadnih ozemelj povečal malone za 100%. Pred vojno je bilo razmerje med kmetijsko in industrijsko proizvodnjo 64:36, po vojni se je to razmerje spremenilo, tako da je sedaj 45:55.

Meje na Odri in Neissi je dobila Poljska predvsem kot kompenzacijo za izgubljena vzhodna ozemlja. Poljska je po vojni izgubila vzhodne predele na temelju etničnega, zapadne predele pa dobila na temelju zgodovinskega načela, torej na temelju dveh različnih načel. Zaradi tega se je moralo seliti 2 milijona Poljakov iz vzhodnih predelov. To je bil zelo težak udarec za Poljake, ki so s ponosom gledali na svoj Lwow, za katerega trdijo, da je bil pretežno poljsko mesto, in Wilno, rojstno mesto velikega poljskega pesnika Mickiewicza.

Poljska se je s premaknitvijo svojih zapadnih mej na Odro močno približala Zapadni Evropi, tako da je nekateri poljski znanstveniki — morda zaradi nepopularnosti vsega, kar prihaja danes z Vzhoda - štejejo za zapadno-evropsko državo. S svojo veliko morsko obalo, ki sega od neposredne bližine Königsberga pa do izliva Odre (ustje te reke je v poljskih rokah) se je Poljska krepko naslonila na Baltik in se tako približala velikim atlantskim pristaniščem.

Na osvobojenem ozemlju je Poljska dobila zelo razvito industrijo predvsem v Spodnji in Zgornji Sileziji, ter ogromen agrarni fond. Na priključenem ozemlju je Poljska naselila ponajveč begunce z Vzhoda, ki jih je privabila sem tudi okolnost, da znaša maksimum zemljiške posesti kar 100 ha.

Proti novim vzhodni nemškim mejam je bonnska vlada že ponovno protestirala sklicujoč se na potsdamski sporazum, da se bodo nove nemške meje določile šele na bodoči mirovni konferenci. Bonnska vlada stoji na stališču, da vzhodna nemška republika ni upravičena sklepati o odstopitvi vzhodnonemških ozemelj brez odobritve vsega nemškega prebivalstva, saj predstavlja vzhodnonemška republika le tretjino Nemčije.

Sporazum o odstopitvi vzhodnih ozemelj brez dvoma ne bo povečal možnosti, da si nemški komunisti pridobe zaupanje, ki so ga deloma uživali po tej vojni. Ta sporazum sankcionira sovjetske hegemonistične težnje na vzhodu Evrope. Poljsko in Nemčijo pa goni vedno bolj pod udar sovjetske zunanje politike, ki vidi povsod le svoje lastne interese.

Bandit Giuliano in njegove sence

Kot smo že poročali v naši zadnji številki, je «Korpus za zatiranje banditizma na Siciliji» likvidiral glavnega bandita Giuliana. Mi temu dogodku prav gotovo ne bi posvečali pozornosti, če ne bi iz naknadnih komentarjev italijanskega tiska postajalo vse bolj jasno, da je sicilski banditizem predvsem političnega značaja in da ustrelitev Giuliana prav v tem času ni bilo naključje, temveč preračunano dejanje.

O sicilskem banditizmu je govora že 7 let, to je od časa, ko so se angloameriške čete izkrcale na Siciliji. Čeprav je bilo število Giulianove bande omejeno in čeprav so banditi operirali na razmeroma majhnem prostoru, jih vladni varnostni organi niso «mogli» zatreti. Prav ta «nemoč» vladnih varnostnih organov je dala sumiti, da vlada ni zainteresirana na likvidaciji banditizma, in da stoje za to banditsko organizacijo ljudje ali politične sile, ki se te banditske organizacije poslužujejo za terorizíranje sicilskega prebivalstva in za vzdrževanje svoje moči. Javno se je govorilo že prej časom, da so organizatorji ter moralni in materialni stebri banditizma siciljski baroni-latifundisti, člani famoznega separatističnega gibanja, katerega voditelj Concetto Gallo je že dalj časa v zaporu zaradi nekega uboja.

Prav v dneh neposredno pred likvidacijo Giuliana se je v Viterbu pri Rimu začel proces proti skupini Giulianovih sodelavcev, ki jih je polovil «Korpus za zatiranje banditizma», in med katerimi so nekateri glavni Giulianovi sodelavci. Te dni pa bi se moral začeti proces proti Concettu Gallu. Številni italijanski časopisi se sprašujejo, če ni li likvidacija Giuliana v tem času povezana s temi procesi in bojaznijo vlade, da ne bi obtoženci na tem procesu prišli na dan z imeni oseb, ki stoje za njihovo banditsko organizacijo, kar bi lahko močno kompromitiralo vlado samo, posebno pa nekatere njene vplivne člane kot na pr. notranjega ministra Scelbo, ki je Sicilijan, baron in latifundist. Da je ta verzija zelo verjetna, potrjujejo tudi nasprotujoče si obrazložitve o likvidaciji Giuliana, ki naj bi bil po poročilih policije v resnici ubit na nekem dvorišču, ki pa naj bi bil po drugih vesteh ubit medtem ko je spal v postelji, kar da je potrdila avtopsija trupla. Medtem ko policija govori o oboroženem spopadu z Giulianom, pa druge vesti govore o tem, da je bil Giuliano izdan od svojih sodelavcev, kar naj bi potrjevalo dejstvo, da je bil komaj dva dni nato aretiran njegov najzvestejši pomočnik Frank Manino, imenovan «intelektualec bande», ki je imel zveze s separatističnim gibanjem. Ta poročila celo trde, da je bil Manino že dalj časa v rokah oblasti in da je vest o njegovi sedanji aretaciji izmišljena.

Na vsak način z Giulianovo ustrelitvijo ni vse jasno in znajo priti na dan še zanimiva odkritja. Vlada je sicer poskrbela, da do teh odkritij ne bi prišlo in minister Scelba je ves zadovoljen dejal ob likvidaciji Giuliana: Poglavje siciljskega banditizma je zaključeno. Ta izjava pa le slabo skriva upe, da bo z Giulianom šlo v grob tudi ozadje banditizma in s tem morda največji škandal, s katerimi je italijansko notranje politično življenje po vojni prenatrpano. Bomo videli...

GLOBUS

Na področju med Kolumbijo in Venezuelo v J. Ameriki je potres 10. t. m. zahteval nad 200 smrtnih žrtev in 500 ranjenih. Potresnih sunkov je bilo 8 v 12. urah, potresu pa je sledil hud naliv. Brez strehe je ostalo nad 50.000 ljudi. Škoda gre v ogromne milijone. Takega potresa ne pomnijo že 75 let, čeprav v tistih krajih potresi niso redki. Po poročilu seizmografskega urada v Andah, je potresa krivo gibanje celega bloka Kordiljer, ki išče novo lego.

Na letališču v Casablanci je strmoglavilo francosko potniško letalo «DC 3». 23 oseb je bilo ubitih, sedem tako močno ožganih, da ni verjetno, da se bodo rešili. Letalo je vozilo na progi Pariz-Dakar.

Na znanem vulkanskem otoku Krakatau je začel bruhati vulkan. Pepel in kamenje iz žrela je letelo 600 m visoko. Znano je, da je 1. 1883 nenavadno močan izbruh tega vulkana skoraj popolnoma uničil otok.

Dva moža sta hotela okrasti mohamedanskega boga v Bombaju, ko sta vdrla v svetišče boga Mahalaksnia med jutranjo mašo svečenika. Zadišali so jima biseri, ki jih ima kip božanstva okrog vratu.

V bližini Jutlantskega polotoka je padlo v morje letalo neznane narodnosti.

V noči od 10. do 11. je divjal velik orkan nad italijanskim mestom Rimini. Orkan je zahteval poleg velikih materialnih žrtev tudi pet mrtvih.

Z letečimi krožniki so se ukvarjali v italijanskem senatu, kot da bi ne imeli drugega posla. Podtajnik za obrambo je svečano izjavil, da nima nobenih podatkov, da bi se taki krožniki pojavili nad Italijo.

Izmenjava študentov med Jugoslavijo in Anglijo

LONDON, 10 jul (Tanjug) Sinoči je prispelo z letalom v London 25 jugoslovanskih študentov, ki bodo kot gostje Nacionalne zveze študentov Anglije in Severne Irske prebili približno mesec dni v Angliji. Sodelovali bodo pri poljskih delih v okolici Cambridgea. Ta obisk jugoslovanskih štuudentov v Angliji spada v okvir izmenjave študentov v poletnem času med Anglijo in Jugoslavijo. Skupina 22 britanskih študentov je odpotovala včeraj v Jugoslavijo, kjer bo sodelovala pri delih na študentskem naselju v Zagrebu.

VESTI S TRŽAŠKEGA

BRODOLOM

italijanskega iredentizma v Trstu

Od 135.577 članov je na volitvah v "Lego nazionale" glasovalo le 4000 fašistov

Lega nazionale je imela volitve. Namesto običajnega hrupa, ki ga uprizarjajo ob vsaki priliki legaši, je sledila volitvam mrtva tišina. «Giornale di Trieste» in «Ultime notizie» javljajo šele čez nekaj dni po volitvah, da so te končane ter da je zmagala lista E. Nobenih številk, čeprav je Lega nabrala l. 1949 195.263 podpisov, da dokaže, da je Trst «città italianissima», čeprav se hvali, da je od teh podpisnikov - simpatizerjev 135.577 vpisanih članov.

Po Trstu pa se širijo glasovi, da je volilo za Lego nazionale reci in piši 4.000 ljudi. Mar jim je dovolj fašističnega poslanstva Lege, njenega iredentističnega šovinizma? Brez dvoma dokazuje število 4.000 polom Lege, dokazuje, da se ljudje odvračajo od nje, razbilo je tudi vero, ki so jo ustvarili s 195.263 podpisi, da je ta velika večina Tržačanov za klerofašistično Italijo, ustvarjajo prepričanje, da so bili ti podpisi sfabricirani tako nekako, kot tisti za volitve v conski svet, ko so vozili vlaki in avtobusi iz «Madre Patrie» v naše mesto.

Ljudje, ki so danes vodilni v Legi, Legin program in namen tudi tržaških meščanov ne vleče več. Na listi E, ki je lista MSI in ki je na zadnjih volitvah dobila v roke vodstvo Lege nazionale, so prosluli fašistični prvaki, razni polkovniki in podpolkovniki kot so Piero Almerigogna, ki se je proslavil v zadnjem času s svojimi izpadi nad predstavnikom. Ljudske fronte tov. dr. Deklevo, dalje fašistični zastopnik v občinskem svetu Alfio Morelli, ki je stopil na mesto Ide De Vecchi, ki jo je moral občinski svet zaradi njene le malo preveč kompromitirane fašistične preteklosti izključiti, učiteljica De Tomasi Cossutta Beatrice, ki je tržaškim Slovencem in demokratičnim Italijanom predobro znana zaradi izbruha šovinizma ob začetku šolskega leta, ko je zaklenila vrata šole v ul. Sv. Frančiška, da so morali slovenske otroke vpisovati na ulici. Na tej listi so tudi taki, ki so se posebno odlikovali pri «rastrellamentih» proti partizanom v Istri in drugod.

Imena na listi Lege nazionale, milijonska podpore, ki jih ta prejema od rimske vlade in ki ne gredo za kulturno in socialno pomoč, kot je to javno rečeno, temveč za oboroževanje CLN-ovskih organizacij v Istrskem okrožju in za fašistično propagando so dokaz, da se bo Lega nazionale utrjevala še naprej kot center fašizma v Trstu in si prizadevala, da fašistično miselnost in teror širi v mestu samem, kakor tudi na vsem Tržaškem ozemlju in predvsem v coni B.

4.000 volivcev pa nam je porok, da Lega s tako majhnim številom svojih pristašev ne bo mogla «uspešno» vršiti svojega «poslanstva» in lahko trdimo, da če je po Michelu Risolo «predstavljal julij 1920 višek povojne tržaške zgodovine in odločilno preokretnico v razvoju fašistične revolucije», da je julij 1950 za fašistično Lego v Trstu, če že ne popoln padec, pa vendarle znak za polom neofašizma v Trstu.

TRŽAŠKI OTROCI

odpotovali v Slovenijo

V zgodnjih jutranjih urah je bilo v ponedeljek in v sredo na železniški postaji vse živo. Že takoj po četrti uri so prihajali dečki in deklice v spremstvu mamic, očetov, bratov, sestric in tet, natovorjeni z nahrbtniki in košaricami, nasmejani in srečni. Razumljivo, saj gredo na počitnice in to v družbi najboljših tovarišev in tovarišic, v lepe kraje v Slovenijo, kjer so se mnogi izmed njih že prejšnja leta dobro imeli in se okrepili.

Brezuspešna je bila gonja tukajšnjih kominformistov, ki so z najrazličnejšimi lažmi in pritiskom skušali odvrniti starše, da bi poslali svoje otroke v Slovenijo na letovanje. Preblizu je Jugoslavija, da bi lahko tukajšnje ljudi pitali z vsakovrstnimi lažmi o njej, poleg tega pa so tudi otroci dobri sodniki in ti so lani, ko so se vrnili iz Slovenije, povedali vsakomur, da so bili tam sprejeti kakor bratje, da so jim dali vse potrebno, da so skrbeli zanje, kakor komaj doma skrbijo, da so jim nudili zabave in razvedrila v obilni meri. Pričal je o tem tudi videz otrok, ki so se v kolonijah v Sloveniji popravili in pridobili na teži in zdravju.

In prav zato je bil pritisk kominformistov na starše, naj ne pošljejo svojih otrok v Slovenijo, brezuspešen.

Otroci so odpotovali. V ponedeljek so odšli oni, ki so bili določeni za Lesce, Kranj in Ptuj. V Lescah in del kolonije v Kranju stą zdravstveni, kjer bodo otroci pod posebnim zdravniškim nadzorstvom. V sredo so se odpeljali otroci v Zgornjo Šiško pri Ljubljani in dijaška skupina na Vič, tudi pri Ljubljani.

Čeprav je bilo otrok zelo veliko, vendar je odhod potekel v redu. Otroci so pod vodstvom vzgojiteljev in vodičev zasedli prostore v vlaku in šele ko so bili vsi na svojih mestih, so prišli njihovi svojci k vlaku in jim dajali še zadnje nasvete ter jim mahali v pozdrav, vse dokler se vlak ni izgubil v barkovljanskem bregu.

Takoj po prihodu otrok na mesta, so voditelji poslali telefonska sporočila, da so srečno prispeli in da pozdravljajo svoje drage v Trstu. Sporočili so tudi, da so jih pričakovali pionirji iz Slovenije in jim napravili lep sprejem.

Prva skupina slovenskih otrok se odpravlja v kolonije.

S Tržaškega

Kronika

Dolga vrsta nesreč se je pripetila v zadnjih dneh. V čistilnici «Aquila» sta se ponesrečila Marij Giardini in Marij, Tea, Rosarij Bino pa si je poškodoval rebra v Splošnih skladiščih, Luciano De Angeli je padel pri gradnji poslopja težak tram na rame, zidar Srečko Milkovič je padel s tri metre visokega odra.

Predsednik cone dr. Palutan kljub številnim protestom mladine ni dal dovoljenja za mladinski kongres.

Fizkulturniki se pripravljajo na nastop v Sovodnjah pri Gorici. Tržačani bodo nastopili z vajami z obroči, s fizkulturno koračnico «Že nam sonce lepše sveti» in z «Rajanjem pod mlaji».

V Glinščici se je pri plezanju ponesrečil Marij Debeljak. Padel je z višine 4 metrov ter si zlomil pri tem nogo. Nesreča se mu je pripetila, še preden so prav začeli s plezanjem.

Avtobus se je zvrnil z mosta nad Glinščico med Boljuncem in Dolino v potok. Potniki, bilo jih je 10, so bili na srečo le ranjeni. Nesreča je nastala zaradi okvare gume.

V Sv. Nikolaju so bili na izletu pionirji prosvetnega društva «Oton Župančič».

Kratkotrajna, toda divja nevihta je divjala nad mestom v petek popoldne. Temperatura je v nekaj minutah padla od 33,2 na 20,3 stopinje. Veter je lomil drevesa, mizice, ki stoje pred bari so plesale po zraku, odprta okna so ropotala in šipe so padale na tla. Ljudje so govorili, da je konec sveta, vendar je ta «konec» trajal še manj kot pol ure in ozračje se je zopet umirilo. V tem kratkem času je padlo 19,5 mm dežja.

V mesecu juniju so v tržaškem pristanišču vkrcali 91.806 ton blaga, izkrcali pa 211.395 ton. Med državami, ki so prevažale blago so Jugoslavija, Italija, Grčija, Anglija, Holandska, Panama, ZDA, Švedska, Izrael in Albanija.

Zdravnika Cesare Zacchinija so okradli na kopanju v Grljanu. Odnesli so mu zlato uro v vrednosti 300.000 lir in denar. Zdravnik je tatvino javil policiji, ki pa še ni izsledila tatov.

Giorgio Mikella je vzel neki De Furegini denarnico s 7.500 lirami, Mikello so takoj odkrili in je že obsojen na 8 mesecev zapora in na plačilo 6000 lir. Mikella je na sodniji povedal, da je že dolgo brezposeln, čeprav se trudi, da bi dobil kakšno kolikšno delo. Doma pa ima dva lačna otroka...

Za tržaški sejem bodo veljale znižane vožnje tudi iz inozemstva. Sejem bo od 27. avgusta do 8. septembra.

Morski psi še vedno strašijo v tržaških vodah. Kdor bi ujel eno teh zveri, dobi nagrado in dovoljenje, da meso prodaja na ribjem trgu.

S tretjega nadstropja je padel preko ograje Počkar Marij, ko je prišel na sodnjo, da bi plačal sodne stroške, na katere je bil obsojen. Pri tem je dobil močan mozganski pretres, si zlomil več reber, ključnico in poškodoval hrbtenico. Njegovo stanje je resno.

Gastone Paneli, stavec v naši tiskarni v ul. Montecchi se je 12. julija poročil. Njemu in njegovi ženi Giorgini želi uredništvo Ljudskega tednika mnogo sreče.

Pred porotnim sodiščem se razvija že več dni razprava proti družini Maršič, Vardabasso, Babsevi in Kermacu, ki so obtoženi, da so umorili fašista Cosolovicha, ki je bil poleg tega, da je bil navaden zločinec, kar pričajo številne obsodbe iz časa med dvema vojnama tudi vojni zločinec, kar dokazujejo številne priče na razpravi. Proces se še nadaljuje in bomo podrobno o njem še poročali.

Vrnite nam Narodni dom!

PROTESTNO ZBOROVANJE PROSVETNIH DELAVCEV IN INTELEKTUALCEV OB TRIDESETLETNICI ZLOČINSKEGA POŽIGA SLOVENSKEGA NARODNEGA DOMA

Predsedstvo protestnega zborovanja med govorom tov. Oblaka.

V nedeljo 9. julija je bilo na stadionu «Prvi maj» protestno zborovanje tržaških prosvetnih delavcev in intelektualcev, ki ga je sklicala Slovansko - hrvatska prosvetna zveza. Predsednik SHPZ dr. Andrej Budal je odprl zborovanje, v predsedstvo pa so bili izvoljeni dr. Andrej Budal, dr. Vladimir Bartol, dr. Jože Dekleva, Franc Venturini in Modest Sancin.

Dnevni red, ki ga je predlagal dr. Andrej Budal, in sicer poročilo dr. Jožeta Dekleve, diskusija in resolucija, je bil soglasno sprejet in besedo je dobil tov. Dekleva.

IZ GOVORA TOV. DR. DEKLEVE

Požig Narodnega doma

pomeni za Slovence najhujši udarec, katerega posledice občutimo še danes

Slovencem, ki so se uspešno borili proti kulturnemu in političnemu navalu germanizma, je s svojo žilavostjo, požrtvovalnostjo in sposobnostjo uspelo, da so na kulturnem in gospodarskem področju dohiteli ostale narode. Tudi primorski Slovenci, skupno s Hrvati, izpostavljeni italijanizaciji, zdramljeni po splošnem revolucionarnem poletu, so že leta 1848 ustanovili svojo prvo postojanko v Trstu «Slavjansko društvo», ki se je preimenovalo v «Slavjansko čitalnico» in ki je izdajalo prvi politični mesečnik, «Slavjanski čitalnici» so sledile nove zlasti v okolici. Uspevale so kot prave učilnice za ljudstvo in ga kulturno in nacionalno dvigale in vzgajale.

Prvemu poskusu slovenske publicistike iz leta 1848 je sledila 8. januarja 1876 prva številka «Edinosti», ki je postala 1894 dnevnik ter izhajala vse do 4. septembra 1928, ko je morala še z vrsto drugih tednikov in publikacij pod fašističnim pritiskom prenehati izhajati. Tudi druge panoge kulturnega udejstvovanja primorskih Slovencev imajo svoje korenine daleč v preteklosti. Leta 1902 je bilo ustanovljeno «Dramatično društvo», ki je doživelo izreden razmah z ustanovitvijo stalnega odra in dvorane v Narodnem domu. Ustanovljeno je bilo tudi «Pevsko in glasbeno društvo v Trstu», v začetku kot podružnica Glasbene matice v Ljubljani, pozneje pa se je osamosvojilo in se preimenovalo v «Tržaško glasbeno matico» zaradi spremembe političnih razmer.

Ne le na kulturnem, temveč tudi na gospodarskem področju je prišlo do stremljenja po osamosvojitvi. Močno je pognala tudi med primorskimi Slovenci zadružna miselnost in kot prva zadruga je bilo leta 1898 ustanovljeno «Gospodarsko društvo» v Skednju, ki obstaja še sedaj. Temu so sledila v Barkovljah, Rojanu, Lonjerju, Nabrežini itd. Tem poskusom krajevnega značaja je sledila «Tržaška posojilnica in hranilnica», ki je začela delovati leta 1885. Leta 1905 je bila ustanovljena «Jadranska banka», leto nato pa «Trgovska obrtna zadruga», ki so ji sledile še mnoge trgovske ustanove.

Velik kulturni in gospodarski napredek je zahteval gradnjo Narodnega doma, ki naj bo središče predvsem kulturnega izživljanja tržaških Slovencev. Zamisel, naj se Narodni dom postavi v središče mesta, je naletela pri vsem slovenskem prebivalstvu na navdušeno odobravanje in vsakdo je hotel sodelovati pri uresničitvi te zamisli. Zbirali so prostovoljne prispevke, glavno breme pa je padlo na nalašč zato ustanovljeno družbo. Glavni delničar pa je bila «Tržaška posojilnica in hranilnica, v katero so se stekali prihranki predvsem najrevnejših slojev. Ti so tudi tekmovali v prostovoljnem delu, ki se je v Trstu uvedlo prvič v tako velikem obsegu. Lahko trdim, da noben narodni dom ni zrasel s toliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo vsega slovenskega prebivalstva kot tržaški. Dan otvoritve je bil čan veselja, zadoščenja in slavja tržaških in okoliških Slovencev. Dograjen je bil pred avgustom 1904 leta. V domu so imele sedež glavne tržaške kulturne organizacije kot n. pr. Dramatično društvo, Slovensko narodno gledališče, Slovanska knjižnica z izredno bogato knjižnico, Tržaška glasbena matica, telovadno društvo «Sokol», akademsko društvo «Balkan», Delavsko podporno društvo, Tržaška posojilnica in hranilnica, do 1914 pa se je v pritličju tiskala «Edinost», dokler se ni preselila v novo tiskarno v Ul. sv. Frančiška. Poleg tega je imel Narodni dom kavarno, restavracijo, hotel in več privatnih stanovanj.

Tako je Narodni dom postal središče kulturnega in gospodarskega delovanja in Slovenci so z njim prenesli svoje središče iz predmestja v sredino mesta. Že takrat se italijanski iredentisti niso mogli sprijazniti s tem dejstvom, ko pa je Italija zasedla te kraje, so se življenjski pogoji za Slovence temeljito poslabšali. In čeprav so vsi od Tittonija do Sforze in kralja obljubljali, da bo Italija kot domovina svobode dala Slovencem in Hrvatom možnost napredovanja, je bilo ravno nasprotno.

13. julija 1920 je fašistična drhal ob ploskanju desettisočev Tržačanov požgala Narodni dom. Navidezni razlog za zločin je bil incident v Splitu, o katerem celo tedanji «Piccolo» piše, da so srbski vojaki v obrambo italijanskih streljali v demonstrante. Tu pa so oblasti dopustile, da so fašisti z Giunto na čelu vdrli v Narodni dom, ga polili z bencinom in sežgali, dopustile so, da so demonstranti preprečili gasilcem gašenje, dopustile so, da so fašisti razdejali privatne pisarne, sedež Jadranske banke ,Hrvatske štedionice, srbske šole itd.

Požig Narodnega doma pomeni za fašizem najbolj junaško delo, tako vsaj pišejo fašistični pisci, za Slovence pa pomeni to najhujši udarec, katerega posledice čutimo še danes. S požigom Narodnega doma je bil dan tudi znak za naskok na še druge kulturne in gospodarske pozicije slovenskega prebivalstva. Upepelili in razdejali so mnoge druge prosvetne domove, razdejali tiskarno «Edinosti», ropali ljudsko premoženje. Zatrli so tisk, poitalijančevali slovenska imena, ukinjali šole, razpustili vsa slovenska prosvetna društva in zaplenili njihovo premoženje, zadušili gospodarske zadruge, premoženje pa je prešlo v roke fašističnih ustanov. Slovenska beseda se je končno morala umakniti tudi iz cerkve. Tako so v imenu rimske kulture širili najstrahotnejše barbarstvo, mučili slovansko prebivalstvo, ga zapirali, internirali, streljali.

Kljub vsemu pa niso zlomili odporne sile slovenskega naroda. Slovansko prebivalstvo Julijske krajine se je skoraj v celoti priključilo v narodno-osvobodilno vojno, trdno verujoč v iskrenost in pravičnost zaveznikov. Že med borbo je obnavljalo svoje prosvetno življenje, šole, plamen naročnostne mržnje je spremenilo v plamen bratstva med narodi.

Slovansko prebivalstvo, ki se je od začetka vojne pogumno zorilo, je pričakovalo, da bo okupacijska oblast odpravila sledove fašističnega barbarstva. Toda to se ni zgodilo. Okupator nam ni vrnil naših pristnih imen, ne priznava slovenščini enakopravnosti z italijanščino, ne obnavlja naših slovenskih domov. Slovenskemu gledališču ni vrnil prostorov, ki mu jih je uničil fašizem. Zato naše ljudstvo upravičeno zahteva, da se mu vrne od fašističnih oblasti zaplenjena in uničena imovina, da se zgrade novi domovi za razmah svobodne slovenske kulture. Od te zahteve ne moremo odstopiti, ker je pravična.

Iz govora tov. dr. Oblaka

ZAHTEVAMO POVRAČILO ŠKODE

KI ZNAŠA 20 MILIJARD LIR DANAŠNJE VREDNOSTI

V diskusiji se je prvi oglasil tov. dr. Stanislav Oblak, ki je v številkah prikazal vso veliko materialno škodo, ki jo je fašizem prizadejal Slovencem. Ko je Italija zasedla Trst, je našla v samem mestu vrsto slovenskih gospodarskih ustanov, ki so v celoti predstavljale velikansko gospodarsko stavbo tržaških Slovencev. Ob italijanski okupaciji je bilo v Trstu in okolici okrog 60 ustanov, to so bile zavarovalne zadruge, konsumne, proizvajalne in najvažnejše denarne zadruge. Računajo, da je samo vrednost premoženja denarnih zavodov v Trstu ob italijanski zasedbi znašala okrog 50 zlatih kron, ali po današnji vrednosti denarja okrog 15 milijard lir. Če k temu dodamo inventar ter imovino vseh ostalih ustanov, ki jih je bilo 50, mislimo, da se ne motimo, če trdimo, da se škoda, ki jo je povzročila italijanska okupacija, približuje 20 milijardam lir v današnji vrednosti. Vsekakor pa jo daleč prekaša, če bi pri tem hoteli obračunati in preceniti gospodarsko vrednost takratnih tržaških in okoliških ustanov s perspektivo nadaljnjega razvoja.

Ni potrebno posebno poudarjati, kakšnih metod se je posluževal fašizem za uničenje in postopno likvidacijo vsega tega ogromnega premoženja. Omejili pa bi se na najznačilnejši primer Tržaške posojilnice in hranilnice.

Prvi udarec: požig Narodnega doma, last posojilnice; 30 milijonov lir tedanje škode, nad milijardo in pol današnje vrednosti. Požigalci so še danes na svobodi in niso bili sploh inkriminirani zločinskega čejanja.

Drugi udarec: prodaja pogorišča v ozračju moralnega in materialnega pritiska za smešno nizko ceno 1,450.000 lir.

Tretji udarec, ki je dobil že popolnoma legalno obliko: dokončna prisilna likvidacija podjetja. Dvajset let pozneje, ko je tržaški prefekt razpustil upravni odbor posojilnice in postavil na komisarsko upravo odvetnika Kerziča, ki je vse premoženje malo pozneje izročil mestni hranilnici «Cassa di Risparmio». Računajo, da je «Cassa di Risparmio» s prevzemom Tržaške posojilnice pridobila okoli 3 milijone predvojnih lir čiste vred-

(Nadaljevanje na 5. strani)

Pogled v dvorano na «Stadionu Prvi maj» med protestnim zborovanjem ob 30. obletnici požiga Narodnega doma.

COL

Malokdo ve, kje se nahaja naša vas, čeprav je to danes gotovo eden najbolj obiskanih krajev na našem ozemlju. Semkaj prihaja dnevno zelo mnogo Tržačanov, da si napolnijo pljuča z našim dobrim zrakom in želodec s kozarčkom kraškega terana. Vsi ti obiskovalci vedo le za Repentabor, da pa se nahajajo prav za prav v vasi Col, tega ne vedo.

Col je večinoma delavska vas, že nad 100 let je precej razvita kamnoseška industrija. Marsikdo se še lahko spomnija, kako so ga, ko je hodil po cesti z Opčin proti Vipavi, spremljali zvoki našega trdega kamna, ki so prihajali izpod kladiv naših klesarjev. Danes, pod okupacijo angloameriške vojske tega ni več. Kmalu bodo vsi kamnolomi poraščeni z robido, le v največjih kamnolomih «Bobce» dela kaka poldruga desetina delavcev. V tukajšnjih kamnolomih je bilo dovolj kruha za vse občane bivšega Repentabora in še za mnogo drugih.

Kakšna pa je bodočnost naših kamnolomov? Stari kamnoseki umirajo, ker je tak zakon narave, mladih pa ne bomo imeli, ker ni možnosti, da bi se učili, pa tudi nimajo kje.

Vse drugače je v ostali polovici Repentabora, ki spada danes pod Jugoslavijo. Tam ima nov rod vso možnost razvoja. Vasi Voglje in Vrhovlje imajo okrog 10 učencev, ki se uče klesarske stroke, da drugih, ki so se posvetili drugim poklicem niti ne omenjamo. In tu pri nas? Imamo mladeniče stare po 20 let in čez, pa se skoro nobeden ne pripravlja za kakšno obrt. Zaposleni so le tu pa tam pri popravljanju kakšne občinske ceste. Kaj pa bo z njimi v bodočnosti? Vaščan

Kamnolom pri Colu je že prerastla trava

Do enega dela naše vasice smo imeli napeljan vodovod že pred 18 leti. V poletni suši nam je dajal dovolj vode za cel Repentabor. V letu 1949 pa so vodovod povečali, da je desetkrat močnejši. Ta vodovod požre mnogo vode, konsumenti pa so je deležni vsak drugi dan. V dolinicah med Colom in Opčinami vidiš vedno nove izvire, ki jih prej nikoli ni bilo. Pravijo, da vodovod pušča, ker je bil slabo narejen. Koliko časo bo to še trajalo? Občani niso dovolj preskrbljeni z vodo, voda gre v zgubo, davke in takse pa nosijo le Repentaborci sami.

O slabem vodovodu in „dušnem pastirju"

V naši vasi imamo nekaj gričev, ki so bili v davnih časih utrjeni in so tako nudili varno zatočišče tukajšnjemu prebivalstvu pred Turki. Na enem teh gričev, ki se imenuje «Tabor», stoji na razvalinah utrdbe današnja cerkev repentaborske fare.

Pred cerkvijo je lep prostor, katerega so zravnali naši pradedje. Grič, ki je iz same skale, so znižali za približno 10 metrov. Ta prostor je služil vedno le v cerkvene namene.

Danes pa je drugače. Tega prostora se poslužuje SDZ za svoje politične manevre s prirejanjem raznih predstav, zborovanj, taborov in podobno. Seveda je vse to v senci belogardističnih zastav, to je slovenske zastave brez zvezde, ki so jo semkaj prinesli razni ubežniki iz Slovenije, kot je n. pr tudi tukajšnji gospod župnik, ki je nekje iz Trnja doma.

Naj vedo vsi, da Repentaborci ne bomo poznali nobene druge zastave kot tisto, pod katero smo se borili v NOB: to je slovenska zastava s peterokrako zvezdo, in ne tista, ki jo sovražniki svoje domovine natikajo na zid, da jo kažejo našim bratom onstran meje. Predobro poznamo njihova izzivanja!

Pripomniti pa moram še, da je naš «dušni pastir» res dober in da ne skrbi za izgubljene duše. Imeli smo primer, da ni dal odveze desetletnemu otroku, in to še celo dvakrat, češ da je ta otrok že pogubljen, ker je njegova roka prijela za «Primorski dnevnik».

Toda ne le za duše, temveč tudi za telesni oddih skrbi naš «dušni pastir», tudi za tiste italijanske delavce, ki so prišli v našo vas, da bi kaj zaslužili. 8. junija je kamion pripeljal iz Gorice v našo vas nekaj gramoza. Takoj je pritekel naš duhovnik in pričel zasliševati in popisovati šoferje, kakor da bo proti njim postopal, kdo ve po kakšnem paragrafu civilnega zakona. Tam v bližini je delalo tudi nekaj zidarjev Furlanov. Stekel je tudi tja in zahteval, da mu povedo, po čigavem ukazu delajo. Delavci so mu odgovorili, da delajo po svojem lastnem in po potrebi. Izrazili so tudi, da bi radi videli, da bi jih še prišel obiskat, toda ne le, da bi skrbel za njihov «počitek», temveč da bi jim prinesel kaj za pod zob.

VAŠČAN

JUGOSLOVANSKO PODROČJE STO-JA

V MAREZIGE JE PRIŠLA EKIPA ETNOGRAFSKEGA MUZEJA IZ LJUBLJANE

Etnografska ekipa iz Ljubljane, ki se je lansko leto mudila v koprskem okraju, si je za svoje znanstveno proučevanje letos izbrala področje krajevnih odborov Marezige-Boršt, in sicer vasi in zaselke: Babiči, Rojci, Bernetiči, Lopar, Glem, Skrljevci, Labor, Topolovec in druge.

Vodstvo ekipe, ki jo med drugim sestavljajo že znani znanstveniki, kakor prof. Matičetov, dr. Juvančič, ravnatelj muzeja Orel, dr. Hrovatin ter inž. arh. Sukljejeva, je pritegnilo k sodelovanju še profesorje, učitelje in dijake iz Trsta in Kopra ter upraviteljico šole v Marezigah. Seveda pa želijo etnografi, da bi jim pri njihovem delu pomagalo čim več domačinov ter jim tako olajšalo študij življenja slovenskega ljudstva v sedanjosti in preteklosti v tistem delu Istre, ki leži na hrvatski meji.

Ekipa je prišla v Marezige 30. junija in bo tam 1. avgusta. O pomenu svojega dela bodo etnografi seznanjali ljudstvo s poljudnimi predavanji, sadove svojih raziskovanj pa bodo kakor lansko leto prikazali na posebni razstavi.

Ker je vprav etnografsko raziskovanje v Istri velikega pomena za naš narod, zahteva pa mnogo truda, pričakujejo etnografi, da jim bodo predvsem Istrani kar največ pomagali pri njihovem delu.

NABREŽINA

Premiero bomo imeli

Po dolgem odrskem mrtvilu se naša dramska družina pridno pripravlja na uprizoritev Lipahove veseleigre «Glavni dobitek», ki bo v nedeljo, 23. t. m. na dvorišču tov. Caharije. Imel sem priliko, da sem prisostvoval vajam te igre in se tako prepričal, da bodo nabrežinski igralci kos svoji nalogi.

Pod spretnim vodstvom tov. Drolčeve, članice SNG v Trstu, bo požrtvovalnost mladih igralcev gotovo doživela uspeh, kljub temu da bodo nekateri na odru nastopili prvič.

V imenu Prosvetnega društva opozorjamo občinstvo, da s svojo udeležbo pri prireditvi vlije igralcem novega poguma za nadaljnja dela na dramskem področju ter poplača trud teh nesebičnih tovarišic in tovarišev, ki so si nadeli nalogo, da ožive delo, ki so ga dramske družine naše vasi uspešno opravljale v preteklosti.

S. P.

ŠEMPOLAJ

Želimo si gospodarskih predavanj

Po Resoluciji so prosvetna društva po naših vaseh doživljala precej podobno usodo. Iz večine so za nekaj časa zaspala, nato pa se polagoma pričela prebujati k novemu življenju. Zanimivo pa je, da je naše društveno življenje oživelo tudi tam, kjer so se prosvetnih prostorov polastili kominformisti. To se je n. pr. zgodilo v Sempolaju pred več meseci. Gospod Košuta je sklical občni zbor, govoril o vseh mogočih načrtih bodočega prosvetnega dela, toda kako «poštene» so bile njegove obljube, smo se do danes lahko prepričali. Od občnega zbora namreč ni še do zdaj nihče od kominformistov prestopil društvenih prostorov. Naši ljudje pa, ki so ostali brez lastnega doma, so si znali pomagati in znova pristopili k prosvetnemu delu. Tako šteje naše prosvetno društvo, ki druži poleg Sempolaja še vasi Prečnik, Praprot in Trnovico, že precej članov ter ima tudi svoj pevski zbor, ki se pridno udejstvuje. Seveda pa čaka naše društvo še mnogo nalog: poživiti bo treba knjižnico in vzbuditi zlasti med mladino zanimanje za slovensko knjigo. Naši ljudje si pa posebno žele predavanj o raznih gospodarskih vprašanjih, predvsem takih, ki zadevajo naše razmere. To se že dokazali s tem, da so z velikim zanimanjem sledili gospodarskemu predavanju v naši vasi.

Čitajte in širite

LJUDSKI TEDNIK

Vrnite nam Narodni dom

(Nadaljevanje s 4. strani)

nosti. Poslednja ustanova izpred svetovne vojne je izkazovala še ob likvidaciji lepo aktivnost, čeprav je morala 20 let kljubovati težkim časom. Samo rezervni sklad Tržaške posojilnice je v bilanci za leto 1939 izkazoval 1,298.666 lir. Poleg tega je pridobila ogromno premoženje v nepremičninah, hišah in zemljiščih, ki jih je vnovčila po mnogo višjih cenah, kakor so bile vračunane v bilanci.

Da bi si naši čitatelji lahko ustvarili vsaj približno sliko krivice, ki je bila prizadejana slovenskemu gospodarstvu, navajamo samo seznam hiš, ki jih je Tržaška posojilnica imela v Trstu in okolici v času prisilne likvidacije: v samem mestu večnadstropno stavbo v Ul. Torrebianca, 2 hiši pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji, 2 pri Sv. Mariji Magdaleni Zgornji. Na Opčinah 3 stavbe, na Konkonelu eno hišo, v Gropadi 2, v Trebčah 2, v Sv. Križu 2, na Kontovelu 2, v Borštu 6, v Ricmanjih, Dolini, Zabrešcu, Socerbu, Zavljah in v Plavjah po eno hišo. V Rodiku hotel s prostranskim zemljiščem, v Portorožu eno vilo.

To je zdaleč nepopolna slika nezaslišane tatvine in ropanja slovenskega premoženja. To je tudi pogled na razvaline, na katerih morajo danes tržaški Slovenci zopet graditi svojo gospodarsko stavbo in to v ozračju, ki ni v bistvu nič boljše, kakor smo ga Slovenci preizkusili med prvo in drugo svetovno vojno.

Po diskusiji tov. dr. Oblaka so se oglasili k besedi še Modest Sancin, Ubald Vrabec, dr. Angel Kukanja in dr. Berce. Njihove diskusije, v katerih so počrobneje obravnavali problem gledališča, Glasbene matice in knjižnice, bomo objavili prihodnjič.

Nato je bila soglasno sprejeta protestna resolucija, v kateri zahtevamo Slovenci povračilo kulturne škode, ki nam jo je povzročil fašizem. Resolucija, ki so jo podpisali vsi navzoči, bo poslana na Organizacijo združenih narodov v Lake Success.

JUGOSLOVANSKO PODROČJE STO-JA

V istrskih solinah je začela „žetev soli"

Vroče je, vroče... ljudje si otirajo pot z obraza in če se prikrade na nebo majhen oblaček, že zahrepenijo: da bi vsaj malo deževalo!

Če pa je kdo zadovoljen, da je vroče in da ni dežja, so to naši solarji. Toda tudi oni so vzdihovali, ko je pritiskala vroča sopara in je bil zrak popolnoma negiben. Ko pa je zapihal v to vročino veter, so se vzradostili: to je vreme za žetev soli! Veter je še važnejši od sonca. Voda izpareva hitreje in vodne črpalke, ki jih poganja veter, veselo vrtijo svoja široka krila.

Ali niste še nikdar videli istrskih solarn? Imamo jih v Strunjanu, pri Sveti Luciji in v Sičjolah. To so velike planjave, ki so razdeljene na tisoče vodnih bazenov in prepreženе z neštetimi kanali. V poletnem času se belijo sredi bazenov in kanalov velike piramide morske soli. Solarji so vsi zagoreli od sonca; kako ne bi bili, saj so ves dan med morjem in soncem.

Vsak dan vlak s šestdesetimi vagoni

Istrske soline merijo približno 6.000.000 kvadratnih metrov. Na njih pridobivajo v ugodnih vremenskih pogojih do 600 ton soli na dan, to je toliko, da lahko natovorimo vlak, ki ima šestdeset vagonov. Zato so solarne zelo važne za gospodarstvo istrskega okrožja. Sol izvažajo in dobivajo zanjo stvari, ki so potrebne za gospodarsko graditev in za vsakdanje življenje.

Kako pridobivamo morsko sol? Na to vprašanje moramo odgovoriti, da bomo laže razumeli, kako delujejo istrske solarne. Vsi vemo, da ima morje več kemičnih snovi, najvažnejše pa so natrijev klorid, magnezijev sulfat in magnezijev klorid. Ko doseže morska voda zaradi izparevanja določeno gostoto, se zgodi majhen čudež narave: snovi, ki so bile prej v tekočem stanju, se kristalizirajo, to se pravi preidejo v trdo stanje. Najprej se kristalizira natrijev klorid, ki ni nič drugega kakor kuhinjska sol. In sedaj poglejmo, kako izkoriščajo ta čudež narave naše solarne, da pridobivajo snov, ki je tako potrebna v vsakdanjem življenju.

Kako pripravljajo solarne

Pozimi so pripravili delavci bazene. Dno so namazali s plastjo ilovice, utrdili so nasipe med posameznimi bazeni, pregledali so zapornice, ki urejujejo dotok vode iz enega bazena do drugega, uredili so črpalne naprave. V Strunjanu in na polovici sičjolskih solarn so črpalke, ki jih poganja veter. Te vetrnice dajejo solarnam posebno značilnost, spominjajo na holandske mline na veter. V bazene so spustili morsko vodo, da se ilovnato dno prepoji z raznimi snovmi, ki jih vsebuje morje. Tako nastane odporna in prožna plast ilovice, ki jo solarji imenujejo podplat in na kateri bodo poleti grabili sol na kupe, ne da bi pobrali pri tem niti najmanj zemlje. Od odpornosti dna je zelo odvisna kvaliteta soli. Stari čuvaj sičjolske solarne, ki živi na njej že celih 39 let in je nanjo zelo ponosen, nam je povedal, da je njegova sol med najčistejšimi prav zaradi odličnega dna, ki pokriva sičjolske bazene.

Žetev je prišla

V marcu, ko postanejo dnevi toplejši, pridejo iz okoliških vasi solarji. To so izvečine mali kmetje, ki ne morejo živeti samo od tega, kar jim daje zemlja in ki prihajajo vsako leto na «žetev soli». Tega izraza nismo skovali mi, našli so ga sami solarji. Oni niso običajni mezdni delavci: poleg redne mezde, ki jo dobivajo za pretakanje vode iz bazena v bazen in za vzdrževanje naprav, dobijo še plačo za vsak kilogram pridobljene soli. Čim več je pripravijo, temvečji je zaslužek. V dnevih, ko je sezona na vrhuncu in voda izhlapeva tako hitro, da ne morejo slediti naravi, pokličejo svoje družine, da jim pomagajo pri delu. To je torej skoraj tako, kakor na polju. Zato je izraz «žetev» zelo posrečen.

Od primi odprejo zapornice in spustijo morsko vodo v prve izparilne bazene. Sonce in veter so že na delu. Morska voda izpareva in se vedno bolj zgoščuje. Ko je prišla iz širokega morja, je imela gostoto 3,5 Be. Tu smo srečali nov tehnični izraz. Bomè (kratica Bè) je merilna enota, s katero merimo s posebno pripravo gostoto tekočin. Ko je voda dosegla v prvih bazenih gostoto 7 Bè, jo dvignejo s črpalkami v drugo vrsto izparilnih bazenov, ki so jo že čakali, vsi razgreti od sonca. V njih se voda še bolj gosti in ko doseže 12 Bè, jo zopet spustijo skozi zapornice v tretjo vrsto izparilnih bazenov. Tu se proces goščenja nadaljuje, voda doseže 18 Bè. Sedaj je skoraj pripravljena, da jo spustijo v novo vrsto bazenov, ki jih imenujejo «solni bazeni» z razliko od izparilnih». V njih namreč voda več samo ne izpareva, temveč se natrijev klorid že kristalizira in spreminja v sol. Toda preden spustijo vodo v solne bazene, jo pustijo še čakati v posebnih prostorih, kjer doseže 22 Bè gostote. Ko sta jo sonce in veter že toliko zgostila, je zrela za vstop v solne bazene, v katerih doseže v treh urah 26 Bè in na tej stopnji se začne proces kristalizacije.

Na površini vode se začnejo nabirati goste motne mrene. To so že kristali, ki pa so še polni vode. Počasi, počasi se mrena vedno bolj gosti, kristali dobivajo vedno jasnejšo obliko in kmalu bo njihova gmota tako izdatna, da jo bo solar zbral na kup z velikimi lesenimi grabljami. Sedaj ima voda že 30 Bè gostote. Svoje delo pri pridobivanju jedilne soli je opravila in ni več potrebna. Sredi bazenov se belijo in sušijo na soncu kupi soli, odvišna voda pa je odtekla skozi zapornice v široko morje, od koder je prišla. Solar je naložil nabrano sol na samokolnico in jo odpeljal na poseben prostor sredi bazenov, kjer se njegova piramida vedno bolj viša in širi.

Pridobivali bomo novo surovino

V vodi, ki smo jo spustili v morje, pa so ostale še druge snovi, ki bi se kristalizirale, če bi dosegla voda še večjo gostoto. Danes je zelo važna snov magnezijev klorid. Uporabljajo ga pri izdelavi sodobnega lahkega gradbenega materiala. Naše oblasti so začele razmišljati, da bi pridobivali na naših solinah tudi to važno snov, ki jo morje vsebuje v ogromnih količinah. Tehnična vprašanja so že rešena in kmalu bo istrsko okrožje imelo tudi magnezijev klorid.

Solarne istrskega okrožja so zelo stare. Ljudska oblast pa je vložila vanje mnogo truda, da jih je modernizirala in izkoristila bolje kot v prejšnjih časih. V Strunjanu in v Sičjolah so odpravili sistem ene žetve na leto. Tudi to moramo pojasniti. Prej so v teh solarnah pridobivali sol tako, da so jo pobirali samo na koncu sezone, potem ko se je nabirala v bazenih vse poletje.

Ta način zahteva manj dela, toda tudi pridelek je manjši, ker deževje uničuje z izpiranjem nabrano sol. Zgodilo se je, da so neko leto pred vojno izgubili v nalivu, ki je trajal 4 dni 75.000 stotov nakopičene soli, to je skoraj ves do tedaj nabrani pridelek. Pri načinu dnevne žetve pa se to ne more zgoditi. Če je sol spravljena takoj v skladišča, je ne more poškodovati noben naliv.

V istrskih solarnah je te dni zelo živahno. Solarji so zadovoljni z zaslužkom, zadovoljni z vetrom, ki je zapihal z morja po tolikih dnevih sopare. Žetev soli bo dobra!

Iz republik Jugoslavije

Kronika

5 milijonov je podelila vlada LR Srbije ob obletnici srbske vstaje za nagrade 186 znanstvenikom, kulturnim, vzgojnim in športnim delavcem.

48.000 mladincev bo delalo to poletje pri raznih gradbenih delih v FLRJ.

Prvo zborovanje strokovnjakov za zdravje delavcev je bilo v Zagrebu. Sprejeli so ukrepe za zboljšanje zdravstvenih pogojev vseh delavcev in za zboljšanje hi. gijenskih razmer v tovarnah. Zborovanje je vodil predsednik Jugoslovanske akademije znanosti dr. Andrija Stampar.

Prva skupina iz Slovenije, ki šteje 15.663 otrok, je odšla v počitniške kolonije.

Stroje za pranje perila, električne sušilnice za perilo in naprave za proizvodnjo sojinega mleka bo začela izdelovati tovarna «David Pajič» v Beogradu.

Drugo hidrocentralo bo še letos dobila Crna gora na slapu reke Zete.

Sedemnajstkratni udarnik in nosilec reda dela I. stopnje, kurjač v topilnici borskega rudnika bakra, dela že za december leta 1954. Hkrati dela pri 2 ali pri 3 pečeh v kurilnici. Obvezal se je, da bo drugo petletko izpolnil do konca letošnjega leta.

Koloradski hrošč predstavlja velik problem zlasti za Primorsko. Ogroža že notranjost Slovenije in se je pojavil tudi na Hrvaškem. Povsod vodijo borbo proti temu škodljivcu, na Goriškem pa bodo postavili laboratorij za proučevanje biologije koloradskega hrošča.

Stalno zvezo s Severno Evopo je prevzela nova motorna ladja «Pula».

Atlantski ocean je prevozila prvič motorna ladja «Zagreb», ki ima nosilnost 4000 ton. Dobro uspela polzkusna dolga vožnja pomeni uspeh mlade ladjedelniške industrije Jugoslavije.

85 motornih ribiških ladij, 200 motorjev za ladje in veliko število ribiških mrež in druge opreme je dala država ribiškim zadrugam.

V 17 dneh je kolektiv železarne v Sisku obnovil stari plavž.

38.000 pitanih prašičev so oddala državna posestva v Srbiji v zadnjih petih mesecih.

Veliko motorno ladjo «Slovenija», ki bo imela nosilnost 9000 ton grade na Holandskem. V domačih ladjedelnicah pa grade sedaj 63 ribiških motornih ladij.

30 novih kmečkih delovnih zadrug je bilo v letošnjem letu ustanovljenih do konca maja v Sloveniji. Največ jih je b lo v postojnskem okraju, in sicer 8.

V Mostaru,ki je najtoplejše mesto Jugoslavije, je 5. julija narasla temperatura na 59 stopinj.

Veliko novo pristanišče grade pri Vukovaru na Donavi. Dolgo je 350 m in je večinoma mehanizirano. Dnevno bodo lahko razložili po 30 ladij.

Muzej Koste Racina, makedonskega pesnika in pisatelja so odprli v Titovem Velesu, v pesnikovi rojstni hiši.

10 šolskih poslopij so delavci in kmetje sami sezidali v letošnjem letu v kosovsko-metohijski oblasti.

50.000 dinarjev je zadela kmetica na Hrvatskem, Karin, na obveznico posojila, ki ga je vpisala v letu 1948. Karinova je izjavila, da bo ves dobljeni znesek vpisala kot novo ljudsko posojilo.

Sesi montažnih lesenih hiš na dan izdeluje tovarna v Zavidovičih v Bosni.

V Tetovem bodo začeli z gradnjo velike usnjarne. Razvoj usnjarstva v Makedoniji mora iti vzporedno z velikim napredkom zadružne živinoreje.

Nova ležišča premoga so odkrili v Makedoniji; žile premoga se razstezajo 10 do 12 km daleč.

7. julij 1941

PRED DEVETIMI LETI SE JE ZAČELA NAJSLAVNEJŠA EPOPEJA JUGOSLOVANSKIH NARODOV - NARODNO OSVOBODILNA VOJNA

Po Jugoslaviji, predvsem pa po vsej Srbiji so praznovali devetletnico upora srbskega naroda, dne ko je prva uporniška puška počila v nepokorni Srbiji, ko je začela najslavnejša epopeja jugoslovanskih narodov - narodno osvobodilna vojna.

Tako odločen in pomemben dogodek v zgodovini nekega naroda, kot je bil julijski upor, ni mogel biti slučajen, tudi ni rezultat borbenosti srbskega naroda, kakor hočejo to prikazati kominformisti, temveč je bil upor plod dolgoletnega revolucionarnega dela jugoslovanske partije. Za upor ni dovolj samo borbenost nekega naroda, kajti zgodovina mnogih narodov je izpolnjena z junaštvom in borbami za svobodo. Toda srbski narod, kakor tudi ostali jugoslovanski narodi so imeli tako komunistično partijo, ki je znala v drugi svetovni vojni najti pravilno pot in je imela moč in sposobnost da je množice vodila skozi narodnoosvobodilno vojno do zmage, do ustvarjanja osnov, na katerih danes jugoslovanski narodi grade socializem.

Proglas, ki ga je izdal CK KPJ 22. junija 1941. leta je močno odjeknil med jugoslovanskimi narodi. Sprejeli so poziv na upor, ker so bili prepričani, da edino zmaga nad okupatorjem in nad njegovimi slugami privede tudi do rešitve vseh ostalih vrašanj, ki so leta in leta zastrupljala življenje delovnemu ljudstvu v deželi. Srbski narod je pokazal, da nima ničesar skupnega z velikosrbsko buržoazijo in izdajalsko politiko in je prvi stopil v borbo za nacionalno svobodo, enakopravnost in enotnost vseh jugoslovanskih narodov. Kmalu po 7. juliju pa je tudi po drugih krajih Jugoslavije zagorel plamen osvobodilne vojne in pod vodstvom partije so vsi jugoslovanski narodi vstopili v borbo proti fašizmu za popolno nacionalno in gospodarsko svobodo.

Vzporedno z osvobodilno borbo so narodi Jugoslavije rušili vse, kar je bilo gnilega, ustvarjali svojo armado in že takoj v začetku postavljali ljudske odbore, temelje poznejši Ljudski republiki.

Da bi zaščitili svoje interese, so voditelji SZ predlagali borbi Jugoslavije drugo pot, sodelovanje s četniki in drugimi sovražniki ljudstva. Njihova «taktika» je bila osnovana na sporazumevanju s kapitalističnimi silami, toda na račun drugih narodov. Tako je prišlo tudi do razdelitve interesnih sfer že med vojno, do načrtov za razdelitev Jugoslavije, v kateri naj bi gospodovale velike sile.

Zato nas danes, ko to vemo, ne preseneča več, da blatijo narodnoosvobodilno vojno Jugoslavije voditelji SZ in njeni sateliti. Da so danes največji internacionalisti in največji prijatelji Sovjetske zveze tisti, o katerih ni bilo med vojno ničesar slišati, da skušajo preprečiti izgradnjo socializma v Jugoslaviji, da izzivajo na mejah itd. Bistvo vsega tega pa je strah pred resnico, pred jugoslovansko stvarnostjo, ki dokazuje, da se lahko narodi v danih pogojih osvobode sami s svojimi lastnimi silami in da jim potem ni treba plačevati te svoje svobode s podrejenim položajem do Sovjetske zveze.

Jugoslovanski narodi se dobro zavedajo, da imajo vsi sedanji uspehi izvor v ljudski revoluciji, ki je šla po marksistični poti in ki se tudi danes, pri izgradnji socializma od marksizma ni oddaljila. Zato so se izjalovile vse nade revizionistov, ki so hoteli ljudstvo oddvojiti od vodstva, ki je ves čas stalo na čelu te pravilne borbe.

7. julij praznuje srbski narod in vsi ostali jugoslovanski narodi v znamenju povečane borbe za socializem prav s takim prepričanjem, s kakršnim so 7. julija stopili v oboroženo borbo.

Plan pred rokom!

TO JE GESLO JUGOSLOVANSKIH DELOVNIH LJUDI

Prva polovica četrtega leta petletke je pri kraju. Delovni polet, ki med delavci stalno narašča, dobiva v določenih obdobjih značaj prave borbe za čim večje uspehe. Dnevne ,tedenske in mesečne plane izpolnjujejo pred rokom, tako da kljub neštetim težavam napredujejo dalje in se bližajo končnemu cilju, gospodarski izgraditvi države, kar je temelj nove socialistične družbe. Posebno v zadnjem času so uspehi veliki.

Med delovnimi kolektivi, ki so presegli polletne plane, so tudi kolektivi treh največjih tovarn v Slovenskem Primorju. To so tovarne cementa v Anhovem, tovarne pohištva «Edvard Kardelj» v Novi Gorici in lesno industrijska podjetja v Ajdovščini.

Posebne uspehe so dosegli slovenski rudarji, čeprav so bile njihove planske naloge višje od lanskih za več kakor eno desetino. V prvem letošnjem polletju je 6 rudarskih kolektivov preseglo in izpolnilo svojo plansko nalogo. Rudnik Trbovlje je izpolnil polletni osnovni plan s 102,7 odst., Senovo s 105 odst., Laško s 105.8 odst., St. Janž s 109,4 odst., Zabukovca s 104.8 odst., in Timav s 149 odst. Slovenski rudniki so kot celota dosegli 95.5 odst. Iz tega nikakor ne smemo sklepati, da je popustila delovna vnema delavcev, saj je povprečna rudniška storilnost večja od lanske za 6.3 odst.

Ob stalnem tekmovanju izpolnjujejo delovne brigade na velikem gradbišču v Strnišču svoje planske naloge. V prvem polletju so letos popolnoma dokončali pol km dolgo dvorano za elektrolizo, ki je največji gradbeni objekt v Jugoslaviji. V tej velikanski dvorani bodo vsako leto iz glinice pridobili s pomočjo elektrolize po 15 tisoč ton aluminija. Končali so tudi groba dela na 135 m dolgi dvorani za električno stiskalnico in na še večji zgradbi za usmerjanje električnega toka.

BOGATA ŽETEV

Po dosedanjih vesteh bo pridelek belega žita boljši kot lani

Po vseh žitorodnih krajih je delo na poljih na višku. Tudi odkup žita je v teku, odkupovati so ga začeli že med mlačvijo.

Po dosedanjih cenitvah bo v splošnem pridelek belega žita boljši kot lansko leto. V Vojvodini bi bil še ugodnejši, če bi prav v času, ko je žito zorelo, ne pritisnila tako huda suša. V Bački, kjer je bilo več dežja kakor v ostali Vojvodini, pa bo donos žitaric 17 do 18 stotov na ha. Lani je znašal donos 16 do 17 stotov. V bačkotopolskem okraju so na ha pobrali celo nad 22 stotov. V nekaterih predelih Banata je bil pridelek nekoliko manjši, tako da bo povprečni pridelek belega žita na ha v Vojvodini za okrog 80 kg večji od lanskega. Izmed ostalih srbskih pokrajin je žito najbolje obrodilo v Mačvi.

Tudi v Hrvatski bo pridelek žitaric letos večji kot lani. Najbolje kaže v okrajih Beli Manastir, Slavonski Brod in Vukovar. Računajo, da bo povprečno donos letos za 3 stoje na ha večji od lanskega.

V Makedoniji je tudi pridelek velik, najbolj v okrajih Titov Veles, Sv. Nikola in Tikveš, kjer je hektarski donos za 200 do 300 kg večji kot lani. Posebno dobro so se izkazale kmečke delovne zadruge, ki bodo oddale več žita kot je bilo predvideno.

V Sloveniji je bila velika suša, vendar bo donos žita tudi zadovoljiv, saj bo povprečni hektarski donos zo okrog 2 metrska stota višji od preteklega leta.

Bosna in Hercegovina sta tudi precej trpeli zaradi suše in zato bo letina slabša razen v Posavini in Semberiji.

Novi vpisi ljudskega posojila

Na stotine podjetij po vsej državi priredja konference, na katerih pozdravljajo odlok o novem zakonu. Obenem sprejemajo obveze za vpisovanje ljudskega posojila.

Prav tako so velike obveze podpisali tudi drugi kolektivi. V Sloveniji je na prvem mestu narodna milica, ki je že pri prvem posojilu vpisala 10 milijonov dinarjev, a hoče zdaj pri drugem razpisu to vsoto preseči. Sindikalna podružnica ministrstva za finance LR Slovenije se je obvezala, da vpiše 400.000 dinarjev.

V kmečki zadrugi «Karlo Mrazovič» že mlatijo

Slovenka s Soče

Sarajevo: nova moderna zgradba, v njej osrednji organi raznih množičnih organizacij.

Predstavim se in želim zveze z odborom bosansko-hercegovske mladine.

«Poznam vas», me sprejme tovariš, «videla sva se na posvetu književnega naraščaja v Ljubljani!» Obenem že kliče v telefon: «Mira, rojak iz Slovenije je tu!»

Odgovor je menda zelo služben.

«Kako? Se nič ne veseliš?» vprašuje tovariš. «Iz Slovenije!» ponavlja. Nato se obrne k meni ter me napoti v prvo nadstropje. Prijazno smehljaje se me sprejme tovarišica Mira.

«Kar govori slovensko, saj sem Slovenka!» mi pravi. «Toliko let sem že od doma, da govorim le srbohrvaško. Rojena sem ob Soči, na Bovškem, moj oče je delal kot rudar v rajbeljskem rudniku. Takrat so gospodarili v Slovenskem Primorju fašisti. Očeta so kmalu vrgli na cesto, šel je iskat kruha v Rašo v Istri. Tudi tu ni ostal dolgo, zatekel se je v Pulj. Ker je bil zaveden delavec, nasprotnik fašizma, je moral bežati čez mejo. Delal je nekaj časa v Črnigori, potem je odšel v Ljubljo pri Banjaluki.»

«Preselili smo se za njim. V Ljubiji smo našli drugi dom, sezidali smo si hišico. Oče je kopal železno rudo. Toda kot proletarec tudi v kapitalistični Jugoslaviji ni bil zaželjen, niso mu hoteli dati državljanstva. Ni mu bilo obstanka, odpravil se je v Nemčijo, potrebovali so rudarjev. Ostale smo same, mati, jaz in sestra.»

«Začela se je vojna. Ali bomo še kdaj videle očeta?» je tožila mati. «Bojim se, da se ne bo več vrnil! Žalostne smo bile.»

«Kmalu nato je prišla fašistična okupacija, pričelo se je najhujše.»

«Takrat je ušel iz ustaškega zapora veliki borec za svobodo, Mladen Stojadinovic, pravi ljudski zdravnik. Ustaši so ga nameravali ubiti, zvedel je in posrečilo se mu je, da jih je prevaril. Zažgal je v zaporu skladišče slame, med ječarji je nastala zmeda, Mladen je ušel na Kozaro.»

«Noč za nočjo je zbiral v svoji skriti kolibi uporne kmete. Izkopljite, pripravite puške! jih je pozival. Pričela se je neizprosna borba. Mladen je bil prvi poveljnik Kozarskega odreda, enega naših najslavnejših partizanskih odredov.»

«Takrat sva se s sestro odločili, da greva med borce. Iz Ljubije ni bilo daleč. Stotine in stotine so že odšle k Mladenovim. Svabi in ustaši so zaman poskušali, da bi zagosrodarili na planini.»

V novembru 1941 so tisoči Svabov, ustašev in domobrancev udrli na Kozaro. Povsod se je razneslo, da so Mladenu odsekali glavo, da so ujeli njegovega konja. Toda Mladen je dejal: Tovariši! Ali nismo prisegli, da bomo pregnali sovražnika s Kozare? Da ne bomo trpeli soseda v šumi?»

«Prav tedaj je sovražnik postavil oddelek na najlepšem vrhu Kozare. Zavarovali naj bi odvažanje lesa s planine.»

«Kakor piš so jih pomeli naši borci. Z osvojenimi metalci min so potem za božič pošiljali v Prijedor in Novsko maščevalne pozdrave. V snežnih zametih so kozarski borci trgali železniško progo, da se ne bi mogla stekati ljubijska ruda v Hitlerjeve jeklarne. Iz Prijedora in Ljubije so morali naposled Svabi bežati, Kozara planina je postala ponos Krajine, slava njenih ljudi.»

Tovarišica preneha, kašelj jo sili, ne more govoriti. Opazujem jo, drobna je, njen obraz je bled.

«Mnogo si prestala v borbi,» omenim, «glej da paziš na svoje zdravje.»

«Najhuje je bilo, ko so naju s sestro ujeli Svabi,» nadaljuje Mira. Na srečo so naju zajeli kot kmetici. Gnali so naju v ječo v Novi Gradiški. Tovariši pa so mislili na naju; o priliki so naju zamenjali za nemške jetnike, ki so jih sami imeli v pesti. Toda komaj svobodni, sva zvedeli strašno vest, da so ustaši ubili našo drago mamo. Ni se vrnila kakor je upala, nazaj k Soči, ni videla več očeta. Hišica v Ljubiji je ostala prazna, zapuščena.»

«S sestro sva se odpravili drugič v planine, grozote zaporov naju niso ostrašile. V naju je bil oni duh, ki je preveval vse ljudstvo na Kozari. «Dokler so partizani», so govorili ljudje, «smo nepremagljivi. Podpirali jih bomo, dokler bo le kdo od nas živ.»

«Vsa planina je bila ena sama

TOVARNE DELAVSTVU

V Jugoslaviji se vedno bolj uresničuje to socialistično načelo!

Z novim zakonom o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj se je vloga delavskih svetov, ki je bila prej pretežno posvetovalna, poglobila in razširila in ima danes funkcijo neposrednega upravljanja.

Naloga delavskih svetov je, da odobrava osnovne plane in zaključni račun podjetja, da sklepa o upravljanju podjetja in izpolnitvi gospodarskega plana, da voli, razpušča in zamenjuje upravni odbor podjetja ali posamezne člane, da izdaja pravila podjetja ob odobritvi upravnega odbora višjega gospodarskega združenja ali pristojnega državnega organa, da razpravlja o poročilih o delu upravnega odbora in sklepa o odobritvi njegovega dela, da razpravlja o posameznih ukrepih upravnega odbora in sklepa o njih ali o ukrepih pristojnega državnega organa ter da razdeljuje tisti del akumulacije, ki ostane v porabo podjetju ali delovnemu kolektivu.

Delavski svet sestoji iz 15 do 120 članov, po velikosti podjetja. V podjetjih, ki imajo manj kot 30 delavcev in nameščencev, sestavlja delavski svet ves delovni kolektiv.

Delavski svet volijo vsi delavci in nameščenci podjetja na podlagi enotne kandidatne liste za vse podjetje.

Delavski svet voli tudi upravni odbor, v katerem pa morajo biti najmanj tri četrtine članov delavcev. Upravni odbor pa voli iz svoje srede predsednika.

Delavski svet se voli za leto dni, prav tako tudi upravni odbor. Nihče ne more biti član upravnega odbora več kot dve leti. Med trajanjem mandata člani odbora ne smejo zapustiti svojega dela.

Delavski svet ali posamezne člane lahko delovni kolektiv odpokliče tudi pred potekom roka, za katerega so bili izvoljeni.

Delo do sedaj izvoljenih svetov popolnoma opravičuje zaupanje Partije in vlade do delavcev. Omogočili so široko samoiniciativo delavstva v proizvodnji in hitrejše izpolnjevanje petletke.

V raznih podjetjih dela danes že okrog 520 delavskih svetov s preko 14.300 člani med katerimi je 9.856 delavcev, 432 inženirjev, 934 tehnikov, a ostali so nameščenci. Od teh 14.300 članov je 3.426 udarnikov, 146 novatorjev, 409 racionalizatorjev in 24 izumiteljev. Preko 1.490 članov delavskih svetov nosi odlikovanje «Red dela».

Delavski svet v istrskih rudnikih je v prvi polovici tega meseca že okrepil brigadni sistem dela in dosegel izboljšanje delovne discipline. Poleg tega so predlagali, da so premestili presežek delovne sile iz oddelkov, kjer ni take nujnosti, predvsem v rove, kjer je bilo pomanjkanje delavcev. V ladjedelnici v Novem Sadu je tudi delavski svet reorganiziral brigadni sistem in mehaniziral mnoga dela ter s tem povečal proizvodnjo. Na predlog sveta grade tir za prevažanje velikih tovorov, a za dviganje grade velik žerjav. Vse to so delavci do sedaj opravljali z rokami. V «Litostroju» je svet uvedel namesto velikih brigad brigade z nizkim številom brigadnikov, kar se je izkazalo uspešneje v izpolnjevanju proizvodnih nalog. V rudniku Kreki so formirali brigade za nabavo materiala, tako da kopači ne izgubljajo časa s pomožnimi deli. Tako je narasla proizvodnja na 150 odst. Brigade, ki končujejo delo, puste za seboj najmanj 20 vagonov premoga za izvoz. V rudniku Kakanj je svet uvedel nagrajevanje rudarjev. Kamen ločijo od premoga na kraju samem in tako bolje izkoristijo vagonete.

Velike važnosti je tudi sodelovanje med delavskimi sveti raznih podjetij v borbi za plan.

Delavski sveti, v katerih sodelujejo delavci, so se izkazali kot silna demokratična oblika. Navajeni, da hitro in praktično rešujejo probleme, vodijo obenem uspešno borbo proti birokratskim pojavom v upravljanju podjetij in pri proizvodnji. Skoro vsi delavski sveti kažejo veliko iniciativo, da vse probleme in zapreke rešujejo s svojimi lastnimi silami.

Po predpisih novega zakona bodo kmalu prav vsa podjetja v državi izvolila svoje delavske svete in tako bo demokratična mreža te ustanove skupno z novimi upravnimi odbori omogočila, da delavci neposredno upravljajo vse gospodarstvo Jugoslavije.

Delovno ljudstvo Jugoslavije je s svojo samoiniciativnostjo, požrtvovalnostjo, s svojimi velikimi uspehi dokazalo, da je sposobno upravljati gospodarstvo svoje dežele. Z novim zakonom o upravljanju gospodarskih podjetij sta državno vodstvo in Partija izrazila vse priznanje in zaupanje delavcu, obenem pa je novi zakon tudi dokaz velikega socialističnega napredka Jugoslavije

FRANCOSKI MLADINCI V FLRJ

Kljub sovražni kampanji kominformistov prihaja napredna mladina vsega sveta v Jugoslavijo

Odločitve napredne francoske mladine, da pride na prostovoljno delo v Jugoslavijo, niso mogle razbiti nobene provokacije informbirojevcev. Prva skupina, ki šteje pet in sedemdeset mladincev, je že prispela v Jugoslavijo, kjer bo delala pri gradnji študentskega naselja v Zagrebu.

Kot je znano, je bil v Parizu ustanovljen Iniciativni nacionalni komite za pošiljanje delovnih brigad v Jugoslavijo. Ta komite je zbudil veliko zanimanje med napredno francosko mladino, istočasno pa je razvnel kominformiste, da so začeli z želečnimi napadi. Hoteli so za vsako ceno razbiti komite in preprečiti francoski napredni mladini, da bi na lastne oči spoznala resnico o Jugoslaviji in dokazala svojo solidarnost z jugoslovansko mladino v borbi proti revizionističnim metodam Informbiroja. Toda napredni mladinci in mladinke se niso strašili niti surovih fizičnih napadov niti ostalega hujskanja, ki ga je širilo v največji meri glasilo Komunistične partije Francije «Humanité» poleg drugih informbirojevskih listov. Vse laži kakor tudi ves teror je ostal brez uspeha.

Pred odhodom francoskih brigadnikov so bili ti ponovno izpostavljeni vsem mogočim izpadom informbirojevskega centra v Parizu. Pet in dvajset informbirojevcev je navalilo na skupino štirih brigadnikov in jih pretepalo. Ti štirje mladinci so že bili v Jugoslaviji, in prav zato, ker so delali v mladinskih brigadah skupaj z jugoslovanskimi mladinci, poznajo dobro resnico in razmere v Jugoslaviji in so se letos zopet prijavili na prostovoljno delo. Informbirojevci so hoteli ponoviti ustrahovanje, ki so ga izvajali na konferenci odbora za pošiljanje delovnih brigad v FLRJ. Toda tudi ti zadnji izpadi so bili brez uspeha in danes delajo skupno pri gradnji študentskega naselja v Zagrebu francoski mladinci z jugoslovanskimi, norveškimi, z nekaterimi študenti iz ZDA, Cileja in Indokine.

Reorganizacija sindikatov FLRJ

Z utrditvijo Uprav podjetij ter z ustanovitvijo Delavskih svetov se je vloga sindikatov precej spremenila. Naloga sindikalnih organizacij je doslej politično in kulturno vzgojno delo, prizadevanje za višjo storilnost, pomoč delavskim svetom in kontrola nad poslovanjem državnih gospodarskih ustanov in uprav. V zvezi s temi spremembami se bo tudi aparat sindikatov precej znižal, ukinjeni so že oblastni odbori sindikatov, tako se bo mnogo strokovnjakov lahko zopet vključilo v produkcijo. S tem bo tudi likvidirana vsa birokracija, kolikor je je bilo doslej v sindikalni organizaciji.

KOMINFORMIADE

Napredek Jugoslavije - zaradi vojne

V glasilu Kominforma «Za trajni mir in ljudsko demokracijo» je izšel članek sekretarja CK KP Bolgarije Todora Živkova pod naslovom: Titova fašistična klika - provokator vojne na Balkanu. Živkov ne more preko številnih novih objektov, ki so v borbi za petletni plan zrasli po vsej deželi. Preveč je prič z vseh delov sveta, ki o tem govore in pišejo. Zato tudi Živkov piše v svojem članku o graditvi in razširjanju novih luk na obali Jadranskega morja in o pospešeni izgradnji «strategijske avtoceste Trst-Zagreb-Beograd». Živkov pa komentira to dejstvo, češ «da bo z novimi velikimi pristanišči Jugoslavija lahko sprejemala in prevažala dalje orožje in municijo ter čete imperialističnih sil».

Seveda bi bilo Živkovu in po njem CK VKP (b) ljubše, če bi Jugoslavija ne imela niti enega poštenega pristanišča niti ene tlakovane ceste, tako kot je n.pr. nima Bolgarija, da bi ostali v malih portičih skromni ribiči, a po poljskih poteh da bi hodili Srbi, Bosanci, Hrvati v opankah, pri tem ostali njihovi pokorni hlapci. Ker pa ni tako, so po njihovem moderna velika pristanišča in široke avtostrade objekti «vojnohujskaške, imperialistične Jugoslavije».

Kominformizem in nacionalno vprašanje

Bolgarija, čeprav se imenuje ljudska republika in se ponaša z demokratičnostjo, ni ljudska in ne demokratična predvsem v vprašanju Pirinške Makedonije. Makedoncem ne dovoljuje niti uporabe naziva Makedonci, temveč ta del imenujejo enostavno Pirinška Bolgarija. Kominformistična bolgarska politika je prisilila mnoge Pirinške Makedonce, da so zapustili svoje domove in se zatekli v Jugoslavijo, da so tako ubežali nasilju.

Bolgari rešujejo nacionalno vprašanje po vzorcu svojih diktatorjev, pri katerih je ruski narod privilegiran daleč pred številnimi narodi Sovjetske zveze.

Vse je Stalinova zasluga

2. junija je prinesla «Večerna Moskva» naslednjo vest:

«Neka kmetica iz tulske oblasti, Aleksandra Golubjatova, je rodila novega sovjetskega državljana, otroka težkega 8 kg. Ta sovjetska žena je potolkla vse dosedanje znane rekorde. Otrok je dolg 61 cm. Mati in novorjenec se odlično počutita. Ali je potrebno poudariti, da je tudi to izredno rojstvo zasluga velikega Stalina in naše socialistične oblasti?»

Vsi disciplinirani čitatelji enoglasno pritrjujejo: Ni potrebno! Toda nekateri se pa vendarle sprašujejo: Zakaj prav Stalinova zasluga?

«Naglis» napredek Madžarske

Centralno glasilo madžarske komunistične partije «Sabad Nep» prinaša 15. junija uvodnik, v katerem govori o organiziranju ljudskih odborov na Madžarskem. Tapo piše:

«Široke množice se bolj zanimajo za državne posle. Kar se tiče sestave organov mestne uprave in metode dela, se temeljite spremembe šele sedaj uvajajo. Prvi mestni ljudski odbori v naši državi začenjajo danes svojo dejavnost».

To je bilo napisano 15. junija 1950, pet let in en mesec potem, odkar nosi Madžarska ime ljudske republike.

CSR kupuje slovaško nafto od ZSSR

Na Slovaškem so odkrili bogata ležišča nafte. Ker niso v CSR imeli dovolj strokovnjakov za črpanje in ne strojev, so se obrnili na ZSSR. Ta je takoj priskočila na pomoč. Dokazala je, da so slovaška ležišča le podaljšek ziesterdorfskih polj, ki jih SZ izkorišča v okupirani Avstriji in zato ima, po lastni logiki SZ pravico tudi do slovaške nafte. Češkoslovaški predstavniki so skušali to urediti in končno dosegli, da SZ prodaja Češki del na Slovaškem načrpane nafte po znižanih cenah.

Bosanka s srcem

tranjava, kjer živijo vsi drug za drugega. Vsaka hiša je bila naš dom, vsaka družina del naše vojske.»

Spet ustavi Miro pokašljevanje. Morala bi ven iz svoje pisarne, ven v bosenske planine, v njihov čisti zrak vsaj za nekaj mesecev.

«Ne veš, kakšno ljudstvo je to,» nadaljuje, «kakšna vera v zmago je živela v njem. V svojem zaupanju so bili žal tako trdni, da niso opazili nevarnosti; okupator je zbral močne sile in poleti začel veliko ofenzivo proti Kozari planini. Sedem divizij nas je napadlo. Kaj je dobrih tri tisoč borcev Mladena Stojanoviča proti takšni sovražni sili.»

«Z, odredom je bilo vse ljudstvo. To je silna moč. A naloge so bile nadčloveške. Streči bojni črti, negovati ranjence in bolnike, skrbeti, da bodo dobili borci o pravem času hrane, vode, orožja, to je postajalo dan za dnem težje. Okrog nas pa se je že sklenil obroč in nas stiskal dan in noč. Mesec dni smo odbijali napade. V največji stiski se je našemu udarnemu bataljonu posrečilo, da je prebil obroč, a plačati je moral silno krvavo ceno. Sovražnik je še ojačil svoje divizije, premoč je bila prevelika. Vse junaštvo ni moglo preprečiti nesreče.»

«Rablji so pričeli krvavo delo. Kar jim je prišlo v pesti, je moralo pasti brez usmiljenja. Česar niso poklali, so zvezali in vlekli v Jasenovac, v najstrašnejše taborišče, kar jih je bilo na Hrvaškem. Tudi štiri stotine otrok so nalovili po planini in jih gnali v Novo Gradiško.

Nikdar več ni ta deca videla staršev. Krvniki so vseh štiristo zadušili v Novi Gradiški s plinom».

Spet se Mira odkašljuje. Partizansko življenje, napori, ječe, lakota in muke so tudi njej vtisnili sledove.

«Ti ne poznaš Bosancev, kakor jih jaz», nadaljuje tovarišica. «Velika volja je to, polet, pripravljenost na vsako žrtev».

«Tudi ti, otrok s Soče, si jih bila zmožna», odgovarjam Miri. «Če se ne bi tolkla na Kozari, bi se morda na Tolminskem pri Gorici. Oče vam je pokazal pot. Nisi povedala, kaj je z njim».

«V srcu nas je nosil. Vzlic nevarnostim se je vrnil v Ljubijo. Našel je prazno hišo, razdejan dom. Zvedel je, kakšna usoda je zadela mater, bridko se je razjokal. Kaj je z menoj in s sestro, ni mogel zvedeti, le upal je, da se bomo še videli. Našli smo se spet, ko je ljudstvo doseglo zmago. S sestro sva preživeli jasenovški pekel. Bilo je naju tedaj samo še okostje».

Pomislim.

«Zdaj je Bosna tvoja domovina», pravim. «Borila si se zanjo. Na rojstni kraj ne misliš več. Saj je tod prav tako bistrih rek in morda še lepših planin kot ob Soči. Zdaj si Bosanka».

Mira se smehlja. Poročila se je z Bosancem, dela med bosensko mladino. Kulturno delo med srbsko mladino posebno hitro napreduje. Ni lahko, marsikje je treba orati ledino, 60 do 70 odst. prebivalstva ni bilo pismenih, deklic pogosto sploh niso pošiljali v šolo. Po osvoboditvi so se organizirali nešteti tečaji, ob koncu petletke bo znala vsa bosensko-hercegovska mladina brati in pisati.

«Potoval sem skozi vasi», prekinem Miro, «kjer sem opazil poleg pravoslavne in katoliške cerkve še džamijo. Težavno mora biti delo, kjer so ljudje tako razcepljeni».

«Da, verski razdori so se kazali že med mladino. Ljudski sovražniki so netili mržnjo že med njoda je odraščala v sovraštvu. Okupatorji so ta bratomorni boj krvavo izkoristili. Ponosna sem, da smo šele komunisti ustavili to zločinsko igro. Današnja mladina noče več slišati, da bi jo kdo ščuval in razdvajal z vero in narodnostjo, s šovinizmom. To je samo še žalostna preteklost, pokopana za vedno».

Mislim, da je ona sama, tovarišica Mira, Slovenka in Bosanka, dokaz, da so padle pregraje, ki so ločevale ljudstvo. Ostala bo v Bosni, ki ji je dala nov dom. Naj bi svoje najboljše moči posvetila mladini, ki potrebuje vodnika na svoji življenjski, socialistični poti.

Želel sem ji zdravja in sreče, njeno zgodbo pa sem ji napisal v spomin.

ITALIJA JE "CONA" ki bi jo bilo treba osvoboditi

V italijanskem desničarskem in «levičarskem» tisku se je razmahnila domišljija plačanih pisunov, ki si izmišljajo vedno nove «dokaze», o tem da vlada v coni B najrazličnejši teror, lakota, beda in sploh nečloveške razmere. Ko to čitaš, a ne poznaš Italije, bi lahko pomislil, da v deželi kjer tiskajo te časopise, vladajo gotovo še boljše razmere kot v raju samem ali pa vsaj take. Toda ves svet ve, da vlada v Italiji taka beda, ki se je v Evropi niti predstavljati ne moremo in vse to v neposredni bližini zlatih vatikanskih kupol, aristokratskih palač, mondenih plaž in drugega najraznovrstnejšega sijaja.

V časopisu «Il mondo» z dne 17. junija 1950 je izšel članek: «Kaj je glad» s podnaslovom: «Ti težaki, ki blodijo po cele dneve brez vsakršnega dela ob bogatih poljih, kažejo na krpe ledine, ki je neplodna, ter delajo načrte, toliko bolj optimistične, kolikor je njihova halucinacija večja zaradi gladu». Ta list (ki ni levičarski, temveč organ liberalne stranke) govori o kmetih na Siciliji, o gladnih ljudeh, ki žele združiti se v nekakšne zadruge, da bi potem na zapuščenih ledinah sejali in prišli tako do suhe skorje kruha, ker so lačni, lačni, lačni in se od lakote komaj drže na nogah. Pisec govori o malariji, ki pustoši in ubija na tisoče življenj, toda sestradanih ljudi je še vedno preveč. Vse, kar koli so storili, da bi znižali to grozno bedo, «ni — pravi pisec — niti za pet odstranilo siromaštva».

«To je Sicilija, — pravi pisec dalje — kjer so ljudje, često tako siromašni, kot izgubljene živali, včasih še bednejši in siromašnejši od njih... Zdi se nam neverjetno, da je Sicilija tako bogata, a ljudje v njej tako siromašni...».

Iz razgora z nekim kmetom objavlja pisec naslednje:

«Nikoli mesa! Imam petero otrok. Zvečer padajo od lakote in zaspijo; to je dobro, vsaj ne mislijo več... Če kupujemo kruh, ne kupimo nikoli svežega, kajti starega in trdega teže požiramo in dlje traja. Znan je tu pregovor o kruhu: «Prendilo duro, che ti dura!»

«Kako naj pošiljamo svoje otroke v šolo! Glejte, moj sosed ima sedmero otrok, a niti eden nima čevljev. Kdo bi lahko kupil sedem parov! Če kupi, kupi z veliko težavo samo ene in pošlje enega otroka v šolo. Tudi prej je bilo hudo! Bil je fašizem in nismo smeli ničesar reči... Toda bile so vojne, bili smo v vojski, tedaj so vsaj družine imele majhno podporo... toda danes je še huje...».

Pisec tega članka pravi dalje:

«Demokrščanska agrarna reforma namerava v vsej Italiji ustvariti 400.000 novih malih posestnikov. S Scordiji n. pr. je 2.000 brezposelnih družin. Od teh jih bo 10 do 20 dobilo zemljo, oni bodo morda glasovali za De Gasperija. Toda kaj bo z ostalimi 1.980 družinami?»

Iz razgovora s kmetom:

«Vemo, da je v mestu težko, da je na stotisoče brezposelnih. Mi se pa vendar nekako znajdemo, toda oni tega ne morejo. Ali bi oni lahko n. pr. zjutraj jedli travo? Zvečer napravimo isto, spet jemo to travo. Glejte, zvečer grem na polje in si jo poiščem. Brez kruha se razume — glavno je, da se napolni želodec...». Ali je potrebno temu še kaj dodajati?

Slika je popolnoma jasna. To se ne godi, da ne bi čitatelj mogoče mislil, v neki posebno nesrečni vasi. Velikanski predeli Italije živijo v takih razmerah. Nekoliko milijonov ljudi biva v največjem siromaštvu. Mnogi ne žive v hišah, temveč v jamah pod zemljo. Cela naselja so v pečinah. Reči, da je to srednji vek, bi bilo premilo. V Kalabriji in drugih južnih oblasteh je preko 70 odst. nepismenih. Toda vrnimo se na glad in prečitajmo si naslednjo časopisno vest:

«Petilia Policastro, Kalabrija 3. junija 1950. — Beda je tu, zaradi splošne brezposelnosti, privedla ljudstvo do obupa. Deklica Rozaria Facciuli, stanujoča v Ul. Partenise je umrla od lakote. Bila je v tretjem razredu ljudske šole (v 16. letu! o. p.). Prišla je v šolo in padla mrtva na stopnicah. Ugotovili so, da je umrla od lakote. Nekoliko dni ni sploh ničesar zaužila. Taki primeri se dogajajo dnevno...»

Sedaj pa prečitajmo odlomek iz reportaže o življenju v največjem industrijskem središču v Italiji, v Milanu:

«145.000 brezposelnih delavcev in uradnikov gine v «bogati» metropoli. Celi sloj meščanstva prodajajo v bolni ekonomski depresiji, celo podjetja in družine, ki so bile nekdaj kolikor toliko premožne, padajo v siromaštvo in bedo. V tej lombardijski metropoli je mnogo razkošnih stanovanj, ki so pa prazna, delavci z družinami po pet, šest, sedem in osem članov stanujejo v eni sobi. 300.000 stanovanj bi potrebovali delavci, toda oni trohne po kleteh, po barakah, celo v navadnih zabojih... V tem mestu manjka 2.000 bolniških postelj. Šola bi potrebovala še najmanj 1.000 razredov. Predmestja nimajo kanalizacije, nimajo plina, nimajo pitne vode».

Že teh nekoliko slik je dovolj za karakterizacijo razmer v Italiji. Če bi Italija zares hotela osvobajati Italijane, bi imela dovolj dela s problemi znotraj svojih meja.

In če bi ji bilo res do Italijanov iz Istre, nad katerimi tako De Gasperiji kakor Sforza lijejo krokodilove solze, (niti enega Italijana se ne bomo odrekli!) je takih Italijanov dovolj v sami Italiji in jih ni treba iskati preko meje. Zakaj to poudarjamo? Zato ker je na tisoče nesrečnih optantov, posebno iz Pulja in Reke, doživelo v Italiji pravo tragedijo.

V Rimu in Milanu izhajajo nekateri časopisi, ki so posvečeni izključno agitaciji za Istro in celo za Reko in Dalmacijo. To so «Arena di Pola», «Difesa Adriatica» itd. Na eni strani pišejo navadno o «terorju» v «Italianissimi Istri», v drugem pa prinašajo poročila o življenju optantov in beguncev. Na tisoče in tisoče jih je še vedno po taboriščih in žive v razmerah, ki so res strašne. Toliko let je že minilo, toda vlada ni napravila ničesar, da reši njihovo vprašanje, da jih zaposli, da jim preskrbi dostojno življenje. V teh listih opisujejo prave strahote, o umiranju od bede, poročajo, da so mnogi prodali zadnji košček onega, kar so prinesli s seboj, ko so «bežali» iz Jugoslavije; živeti morajo od nekoliko desetin lir dnevne «podpore», ki jim jo nakazuje italijanska vlada. Tam čitamo tudi opozorila naslednje vsebine: V taboriščih vam je težko, toda ne zapuščajte jih, kajti dela ni niti v Genovi niti v Milanu, niti v Rimu, nikjer». Mnogi, ki so v obupu zapustili taborišča, se vlačijo po Italiji kot berači...»

Nekdanji poreško-puljski škof Radossi, ki je tudi sam pustošil Jugoslavijo, je pozival Italijane, da jo zapuste in gredo k «materi domovini», ki jih bo z odprtimi materinskimi rokami sprejela, ker je vlada obljubila največjo pomoč in skrb tistim, ki se rešujejo iz «komunističnega pekla». On je danes obupan zaradi stanja, v katerem so ti nesrečniki, zamamljeni po sirenskih glasovih iredentističnih hujskačev, pa objavlja pismo polno besa. Posebno zameri tistim Italijanom, ki svojim bratom «beguncem» zapirajo vrata, ko ti trkajo in prosijo za skorjo kruha. Očita, da Italijani iz stare Italije niso bili tako sprejeti 1918. leta, ko so prišli v Pulj na Reko in v Zader, ko so tja prišli kot «osvoboditelji», temveč so jih sprejeli z navdušenjem in je zato danes njihova žalost in razočaranje toliko večje. Škof kritizira tudi veliki tisk, ki se bavi z vsem mogočim, ki pa nima razumevanja za «solze beguncev», ki so «kot listje v nevihti razmetani po vseh kotih Italije». Ta škof gotovo ni tako pisal zato, ker je «Titov-privrženec»!

Vojni zločinci, fašisti iz Istre in Reke so gotovo našli zaposlitev, gotovo ne trpe. Oni so med plačanimi kričači za «osvoboditev» cone B Istre in Dalmacije, o njih niti ne govorimo. Toda ostali, ki so optirali in prostovoljno zapustili Jugoslavijo, bi se radi vrnili, pa čeprav v tisti «teror», v tisto «lakoto» v coni B, o kateri dnevno kriče italijanski časopisi in radio-postaje. Italijani v coni B pa vse to prav dobro vedo, oni vedo, kaj bi jih čakalo v Italiji ali v italijanskih mejah ter zato z gnusom odbijajo to besno gonjo z Apeninov.

Toda tudi italijansko ljudstvo v Italiji ima svoje mnenje o teh «osvobodilnih mrzlicah državnikov, politikov in poklicnih izzivačev. Ono živi v veliki večini v bedi, mučijo ga tudi težki davki, a prav iz teh virov trosijo velike vsote za proti-jugoslovansko gonjo, namesto da bi ta sredstva uporabili za omiljenje bede, za osvoboditev od trpljenja — Italijanov v italijanskih mejah.

V eni izmed zadnjih številk iredentističnega glasila «Difesa Adriatica» je izšel članek, v katerem šovinisti iz tega uredništva ostro kritizirajo italijanske množice, češ da so hladne do vprašanja Istre, da ne odgovarjajo solidarno s tistimi, ki se toliko trudijo, da bi uresničili «visoke patriotske in nacionalne cilje», da se «osvobode Italijani iz Titovega jarma».

«Ostali smo osamljeni, borimo se proti vsem, proti malomarnosti in apatičnosti vsega ljudstva v tem vprašanju», zaključuje «Difesa Adriatica». Verjamemo, da je tako. Italijanski narod je doživel toliko tragedij, toliko katastrof prav zato, ker je bilo v njem vedno nekoliko prenapetih glav, ki so ga vodile iz takih nacionalističnih mrzlic v avanture za razširjenje meja, za ustvarjanje imperija. Toda vse je končavalo vedno z novimi in novimi porazi in bedo. Italijanskemu ljudstvu je tega dovolj.

Na žalost niti tisti, ki bi morali najbolje znati, voditelji Komunistične partije Italije, tega nočejo znati, temveč so se tudi oni vpregli v imperialistični voz in tudi oni kriče o «osvobajanju» cone B. Tudi njim je udarila v glavo «madre patria» in «nacionalna čast». Mogoče delajo to kot kapitalistična svojat na hrbtu italijanskega ljudstva, samo zato, da obrnejo pozornost od svojih neuspehov, od svoje slabosti, da bi kar koli napravili za srečo in boljše življenje italijanskega naroda.

Italijanski imperializem je Lenin imenoval «imperialismo straccione». Ta definicija je točna. To se vidi tudi iz tega, kar smo tu navedli. Toliko bolj bedna pa je vloga tistih, ki se imenujejo voditelji italijanskih komunistov, a aktivno podpirajo tak raztrgani imperializem.

(Italijanski imperializem je Lenin imenoval „imperialismo straccione“. Ta definicija je točna. Toliko bolj bedna pa je vloga tistih, ki se imenujejo voditelji italijanskih komunistov in ki aktivno podpirajo raztrgani imperializem)

13. julija 1920 je [...]ka fašistična roka šk[...] Giunte zažgala slovenski [...] dom v Trstu in razdejal[...]išče slovenskega življenj[...]estu. Od takrat do danes [...]nogokaj spremenilo. Faši[...] bil poražen. Trst je bil [...]vzet, slovenskemu življu [...]vijena z mirovno pogodbo [...]pravnost; politična, gospod[...] in kulturna.

Toda za sovražnike našega naroda se očividno ni spremenilo ničesar. Italijanski fašizem je nasledila angloameriška vojaška uprava, ki vse do danes ni smatrala, kljub obljubam in zagotovilom v atlantski listini, za svojo dolžnost povrniti Slovencem v Trstu po fašizmu prizadejano škodo. Mar hoče s tem ZVU legalizirati fašistične zločine proti nam?

16 Pogovori o jeziku

Dr. Mirko Rupel

Pred kratkim sem obljubil, da bom kaj povedal o **vejici pri okrajšanih stavkih.** Obljuba dolg dela.

Vzemimo stavek: Od doma se mi zdiš poslanka, ki nese mnog mi ljub pozdrav. Glavni stavek je: od doma se mi zdiš poslanka; odvisnik: ki nese mnog mi ljub pozdrav. Z vejico smo ločili odvisnik od glavnega stavka. Okrajšajmo odvisnik! Namesto «ki nese» recimo deležnik «nesoča». Stavek se zdaj glasi: Od doma se mi zdiš poslanka, nesoča mnog mi ljub pozdrav. Kakor pred neokrajšanim, tako stoji vejica tudi pred okrajšanim odvisnikom (pred «nesoča»). — Medtem ko je kazal na druge, je sam padel. Z okrajšanim odvisnikom: Kazaje na druge, je sam padel. — Ko je stopil v izbo, je pozdravil. Z okrajšanim odvisnikom: Stopivši v izbo, je pozdravil. — Ko je prišel mimo okna, je Martinek zagledal Kvasa. Z okrajšanim odvisnikom: Prišedši mimo okna, je Martinek zagledal Kvasa.

Opozoriti pa je treba, da mora imeti deležnik (nesoča, kazaje, stopivši, prišedši) pri sebi še kako dopolnilo (mnog ljub pozdrav, na druge, v izbo, mimo okna). Če takega dopolnila nima, je deležnik le prilastek ali prislov in ga **ne** ločimo z vejico: Približal se je šepetaje. (Toda: Približal se je, šepetaje nerazumljive besede). Molče trobental boš. Vstopivšemu godovnjaku so vsi voščili srečo.

To so bili okrajšani stavki, ki jih imenujemo deležniške. Krajšamo pa lahko stavke tudi tako, da izpustimo določeni glagol. Zgled: Kolikor bo dal on, toliko bom dal jaz. V drugem stavku lahko izpustimo glagol «bom dal»: Kolikor bo dal on, toliko jaz. Vejica stoji kakor pri neokrajšanem stavku. — Drug zgled: Pomeniva se prijateljski, če ne, zbežim takoj. Tu je okrajšani stavek «če ne» in stoji namesto «če se ne pomeniva prijateljski». — Sosedje so hodili k nam, pa ne zato, ker je bila naša hiša lepša, ampak zato, ker je babica znala toliko lepega povedati. Okrajšana stavka sta: «pa ne zato» (= pa niso hodili zato) in «ampak zato» (= ampak so hodili zato). Oba, čeprav okrajšana, smo ločili z vejico od drugih stavkov.

Tovarišica Mara sprašuje, kdaj se v slovenščini rabi zaimek **svoj.** Ta zaimek (pravimo mu povratno-svojilni zaimek) rabimo, kadar se nanaša na osebek istega stavka. V stavku «brat obdeluje svoje polje» je osebek «brat»; zaimek «svoj» se nanaša na osebek, se pravi, da je polje bratovo; torej obdeluje brat lastno polje. Če pa pravim «brat obdeluje njegovo polje», potem je lastnik nekdo drug.

«Jaz berem svojo knjigo» je nekaj drugega kakor «jaz berem njegovo knjigo»; v prvem primeru sem lastnik knjige jaz, v drugem pa nekdo drug.

Pazite na razliko: Učenka gleda svojo knjigo — učenka gleda njeno knjigo. Bežali so na svoj dom — bežali so na njihov dom.

Samo kadar gre za splošno posest, ne za osebno, rabimo svojilni zaimek namesto povratno-svojilnega. Rekli bomo: govorili smo o našem slovstvu (ne: o svojem slovstvu). V naši vasi se dobro počutimo (ne: v svoji vasi).

Tovariš Tone bi rad izvedel, ali se reče **specialen** ali **specielen.** Pravilno je samo specialen, če že hočemo rabiti tujko. Specielen je iz nemščine, kamor je oblika z **e** prišla iz francoščine. Tako rabimo v slovenščini še oficialen, univerzalen, eventualen, formalen (ne: oficielen, univerzelen, eventuelen, formelen).

Tovariša Janeza zanimajo krajevna imena, sestavljena s **«šent»** ali «sveti». Sprašuje, kaj pomeni in kako je nastalo «šent», zakaj «šent» in ne «sveti».

Šent je iz latinskega «sanctus» ali nemškega «Sankt» in pomeni sveti. Gotovo poznate kletvico «ti šent ti!» in glagol «šentati» v pomenu preklinjati. Imena s šent ali sveti niso nič drugega ko imena cerkvenih patronov v krajih, kjer so temu ali onemu svetniku na čast sezidali cerkev. Šent je starejše, je tujka, sveti je mlajše in domače. Ne gre pa, da bi šent, ker je tujega izvora, nadomestili z domačim sveti. Treba je namreč razločevati Šentvid (nad Ljubljano) in Sv. Vid (nad Cerknico); Šentjakob je ob Savi, Sv. Jakob pa nad Škofjo Loko itd.

Vzrok, da se ne da nadomestiti «šent» s «sveti», je v tem, ker je med njim močna jezikovna razlika: šent se ne sklanja in se je docela spojil z imenom (v Šentvidu, iz Šentvida), sveti pa se sklanja (od Svetega Vida, pri Svetem Vidu). Šent se je celo tako tesno spojil z imenom, da ga včasih komaj spoznamo: Šturje na Vipavskem ali Šenčur pri Kranju — ne za prvi ne za drugi kraj ne moremo reči ne Šent Jurij ne Sveti Jurij. Škocijan je danes ena beseda, zato ne moremo reči Sveti Kocijan; prav tako Šmihela ne bomo nadomestili s Sv. Mihaelom. — Tako je še Šmarjeta (iz Šem-marjeta), Šmarje (iz Šem-marija) Šmartno (iz Šem-martin).

Zlasti na Primorskem je dosti imen po svetnikih, ki jih ni vselej lahko spoznati: Šempas pri Gorici je iz Sanctus Bassus, Števerjan iz Šent Ferjan, Šempolaj iz Sanctus Pelagius, Šembije iz Šent-bid-iane (= St. Vid) itd.

In uganite zdaj, kaj je Šmarca! Gotovo mislite na Marijo ali Marjetico ali Marico. Napak! Šmarca je Sanctus Mauritius. Da, le poslušajte: Sanctus Maritius je dalo šem-mavrci in to šmarci, in ker se je ta oblika občutila ne kot prvi, temveč kot peti sklon (kakor: v Gorici) je nastal nov prvi sklon: Šmarca (Gorica).

Kako je besedica šent obledela, kaže n. pr. tudi tale zveza: «sveti Šempas» (v Kolomonovem žegnu) ali «sv. Šempos» in «sv. Šentjanž» (v Trdinovi pripovedki Kako se je povodni mož razšel).

Na koncu še to: pišemo Šentvid (skupaj kot eno besedo) ali St. Vid (oboje z veliko začetnico); pridevnik Sveti pa pišemo skrajšano Sv. (z veliko začetnico) ali izpišemo Sveti Vid (oboje z veliko). Če pa pišemo sv. ali sveti z malo začetnico, potem to ne pomeni kraja, temveč svetnika.

Tovariš Božidar želi nekaj slovenskih izrazov. Tu so: Furnir je oplatica, oplat; furnirati je platiti, oplatiti. Divan se po naše pravi blazinjak. Namesto parfumirati bomo rekli odišaviti, dišaviti, ker je parfum vonj, vonjava, dišava. Hermetičen je nepropusten, neprodušen. Manometer je tlakomer. Vse tujke pa, ki sem jih tu poslovenil, v knjižnem jeziku niso prepovedane in jih smemo, če hočemo, rabiti.

NAPRAVA ZA PREUČEVANJE CIGARETNEGA DIMA

Zgradili so napravo, s katero lahko točno preučimo, da li nam je kajenje cigaret škodljivo ali ne. Ta stroj dela prav iste gibe kakor kadeča oseba ki «pokadi» štiri cigarete naenkrat. V enem dnevu jih «pokadi» okoli 200. Pri vsakem vdihu (vsesanju) naprave, gre okoli 40 kub. cm zraka skozi eno cigareto. Ko cigareta gori se tvorijo različni proizvodi tega gorenja, ki se zbirajo v posebnih predložkih.

MALI REZIJAN

Zgodbe o usodi slovenskega ljudstva pod klerofašistično Italijo

7. junija sem [...] Trsta v Videm. Ko sem [...]vil svoje posle, sem kupil [...]k, da bi mi ne bilo do[...] ker sem moral čakati na [...]bus dve uri.

Vroče je bilo, [...]em zavil v stransko ulico [...] bi si poiskal ugodno sen[...]. Po nekaj min[...]slišim:

— Gospod, pr[...] dajte mi kaj vbogajme. — [...]je deček majhne postave, [...]bled in suh, kot da bi b[...]

— Kako ti je [...]

— Peter.

— In priimek[...]

— Kos.

— Od kod pa [...]

— Iz Rezije.

— Kaj delaš [...] Vidmu?

— Prosim mil[...]o.

— Koliko let [...]

— Deset. Pr[...] mi daste liro?

— Gotovo še [...] kot liro. Povej mi še [...]i hodiš v šolo?

— Da.

— V kateri r[...]?

— V drugi.

— Obiskuješ it[...]sko šolo?

— Da.

— In kje je t[...]?

— Tu za vog[...]

— Ali si prid[...] šoli? — Deček me pogle[...]od oči. — Boš letos izdelal[...]

— Ne vem [...]vi in se grenko posmeje[...]

— Si sam v [...]?

— Ne tudi m[...]ati je tukaj.

— Kaj pa one[...]?

— Posi okrog [...]čino, kakor jaz. Mi da[...]o?

— In očeta [...]

— Da.

— Kaj dela?

— Šel je iskat [...]bo v Gradišče. Ne vem[...]j se bo vrnil. Dajte mi [...]

— Rekel si, [...] iz Rezije. Znaš še govoriti [...] domače?

— Da — in [...]leduje.

— Veš kaj po[...] tvoj priimek?

— Začudeno [...] pogledajo njegove debelo [...] oči. Nato mu orišem kosa in ga vprašam:

— Si že videl to ptico?

— Da, da; dajte mi liro! — in se ozira nestrpno.

— Kako rečete vi po rezijansko tej ptici?

— Ne vem.

— Ali ni to kos?

— Ne vem.

— Ali jo morda imenujete «merlo» po italijansko? ali «merlot» po furlansko?

Odkima z glavo, kot da ni še nikoli slišal o tem. Ko pa je videl, da prihaja njegova mama k nama, me je znova prosil za liro. Mati pa jezno zareži:

— Smrkavec, kaj čakaš? pojdi hitro, kamor sem te poslala!

Deček me je milo pogledal, nato je zavil za vogalom.

— Dober dan, mati, — rečem ženski. — Ravnokar sem vprašal vašega sina, kako pravite vi «merlo» po rezijansko.

— Ne vem.

— Veste, tisti črni ptici, katero Italijani imenujejo «merlo», Furlani pa «merlot»?

— Ne vem. Kaj hočete, blodimo že toliko časa okrog, da smo skoraj vse pozabili.

— Kam ste poslala sina?

— Po kosilo, — in takoj dostavi: — Najprej dobita kosilo on in sestra, mi pa šele potem, ko vsi pokosijo.

Mati se je sramovala povedati, da prosi miloščine. V naročju je imela majhno dete, staro devet ali deset mesecev. Bolj oddaljena pa je gledala v naju deklica, stara kakih pet ali šest let. Slabo sta bili oblečeni, kot ciganki in lica sta imeli izžeta in bleda, ker sta morali stradati.

Nekaj minut kasneje se vrne deček s kosilom za mamo. Ko pride do mene mu rečem:

— Nesi kosilo mami, potem se vrni! — Pogledal me je veselo in šel. Ko se je vrnil, je imel v naročju malega bratca, ki je silno jokal. Zdelo se mi je kot da bi imel pred sabo ciganička.

— Mi daste liro? — me je dečko znova prosil.

— Kaj boš napravil z njo?

— Kupil si bom kruha.

— Ali nisi kosil?

— Da, pa sem še lačen, ker so mi dali premalo.

Drobiža nisem imel, zato sem ga povabil s seboj. Mislil sem, da mu napravim veselje, če mu kupim češenj. Čisto blizu so jih prodajali. Ko sva prišla do stojnice, sem mu rekel:

Glej, tu so tri vrste češenj. Katere ti najbolj ugajajo?

Gledal me je neverno, ker se mu je zdelo, da se šalim z njim. Odločil se je šele, ko sem ga tretjič vprašal. Ogledal si je češnje, nato je pokazal na najlepše. Ko mu izročim zavitek v naročje, me je pogledal tako milo, da ne bom tega nikoli pozabil. Oči so se mu kar smejale.

Potem sem ga spet vprašal:

— Jih boš sam pojedal?

— Ne, bom dal tudi mami.

Sestra je v tem času nekam izginila.

— No, pa nesi mamici in priden bodi.

Presunjen sem bil, ker sem videl na lastne oči, v kaki revščini živijo naši bratje Rezijani. Doma nimajo dovolj, da bi se preživljali, zato morajo po svetu, kot prekleto ljudstvo. Med tujci živijo in celo na materin jezik pozabijo.

Italijanska oblast se ne briga, da bi dvignila to ljudstvo. Dobro ve: dokler bodo Rezijani v revščini, bodo hodili po svetu in počasi vsi pozabili materinsko rezijanščino.

Tako ravnajo tudi z beneškimi Slovenci. Puščajo jih brez vodovod, cest in drugih del. Obkladajo jih z vedno težjimi davki in drugimi sitnostmi; samo da bi jih razgnali po svetu, kjer bi se potujčili.

Ko v Rimu senator Tessitori kriči, da v Italiji ni vprašanja slovenske manjšine, se nanaša na varljivo upanje, da se bodo beneški Slovenci skoraj raspršili po svetu in se potujčili.

HILARIJ

BOGASTVO MRTVEGA MORJA

V Palestini je velikansko jezero, ki mu pravimo Mrtvo morje. Njega gladina leži 400 metrov niže kakor gladina oceanov. Površina tega morja znaša 915 kvadratnih kilometrov. Dolžina Mrtvega morja meri 76 km, širina pa približno 15 km. Mrtvo morje je največja zakladnica kalijevih soli na vsem svetu. Računi nam povedo, da je v vodi Mrtvega morja raztopljenih 2000 milijonov ton kalijevega klorida, 22000 milijonov ton magnezijevega klorida in 500 milijonov ton bromidov in še drugih snovi. Potemtakem lahko sodimo, da bi Mrtvo morje lahko zalagalo celih 1000 let ves svet z umetnimi kalijevimi gnojili.

Leta 1930 je dala Velika Britanija družbi «Palestine Potash Ltd.» dovoljenje, da je izkoriščala to naravno zakladnico. Omenjena družba je postavila industrijske obrate na severni in južni obali Mrtvega morja. V kratkem času je bil pridelek umetnih gnojil iz vode Mrtvega morja tako velik, da je kril 84 odst. porabe umetnih gnojil vsega Angleškega imperija. V letu 1944 so dobili iz Mrtvega morja naslednje količine raznovrstnih soli: 105000 ton pepelike, 591 ton bromidov, 11300 ton drugih soli.

Ko je izbruhnila vojna med Izraelom in Arabskimi državami je znašala celokupna proizvodnja 1,380.000 ton.

Pogoji za dobavo teh soli iz Mrtvega morja so zelo enostavni. Niso potrebne nikake rudniške zgradbe. Vodo Mrtvega morja enostavno izparivajo. Voda tega morja je izredno gosta, saj je v enem litru vode 275 gramov raznovrstnih soli, medtem ko je v enem litru morske vode povprečno le 35 gramov raznih soli.

Bromove soli uporabljamo v zdravilstvu, nadalje v fotografiji, barvarski in vojni industriji. Magnezijev klorid uporablja v veliki meri tekstilna industrija.

MIŠKO KRANJEC

NOVA MLAD

12.

«Delam lahko tu, če hočem. Na delu je ta država prebogata!» Čutil je posmeh iz njenih besed. «Naj se borim tam za zemljo? Kaj pa mi bo za pol leta zemlja?» Presunilo ga je, ker je doumel, da je na kraju s svojo boleznijo. Ko se je otresel te misli, je nepričakovano preskočil na nekaj drugega in vprašal:

«Ali ste res vi krivi, da je naš oče tako mlad umrl?» Zganila se je.

«To ti je bila mamca rekla?» je vprašala. Nadaljevala je: «Morda ni vse tako... bil je težko bolan. Že prej. Potem je še začel piti! Potikal se je po svetu. Povedala sem mu, da ne spadava skupaj. Ni hotel razumeti... šla sva vsak svojo pot. Bil je dober človek, a ni spadal k nam Slavicovim... Pustiva zdaj to.» Vedel je o vsem dovolj. Čutil se je utrujenega, želel je, da bi že sedel na vlak in bil sam, da bi se lahko razjokal, zakaj v prsih so ga dušile solze. Življenje je stalo pred njim golo, surovo. Pred njim je sedela resnična mati, ne privid njegovih otroških sanj. Preteklost je bila razgaljena. Misel se je nehote lovila za prihodnost, iz katere se mu je prikazovalo delo in topla misel na malo Veroniko v Hrastju, in ta misel je težila mučno bolečino v njegovem srcu.

Ko sta si zvečer stisnila roko tik pred odhodom vlaka, sta se komaj ozrla drug drugemu v oči, si rekla «zbogom» in šla: on na novo pot, ona se je vračala v svojo preteklost. Oba pa sta čutila, da se ne bosta več srečala.

In ko je sedel v vlaku, mislil nazaj, je čutil, da je obračunal z vsemi. Iz preteklosti se je dvigal samo spomin na mrtvo mamco in misel na Veroniko.

Pozimi je starega Slavica zadela kap po desni strani. Zvlekli so ga na posteljo, pripeljali zdravnika in duhovnika. Zdravnik je opravil svoje in odšel brez besede, duhovnik je mazilil starca, molili so zanj, začele so se priprave za smrt. Stari Slavec pa ni hotel, češ da ga bo še enkrat in še tretjič, kar ga bo vzelo. Nazadnje si je res toliko opomogel, da je sedel na postelji, potem pa že kar vstal. Desna stran je bila sicer hroma, toda življenje v njem ni usahnilo.

Za njegove bolezni se je marsikaj zgodilo pri hiši. Hči Tila se je kar vgnezdila pri njih, sicer še sama, a je kazalo, da bo prišla z vso družino. Vsiljevala se je tudi Marjeta, a Ludvik je bil kakor gospodar. Kakor so se med sabo mrzili, in se grizli, so vendar skupno kovali proti njemu zarote. Kar pred njim so govorili, da se bo «stegnil», da bo «crknil». Prepirali so se za zemljo, kakor da je že njihova. Vse je slišal, a se ni niti malo razburjal. Tudi smrt sama ga ni vznemirjala. Odkar mu je bil odšel Albin, se je čutil osamljenega. Samo da jo do smrti izvozi, potem naj se otroci grizejo med seboj! — Tako je tri tedne ležeč v postelji imel najlepšo priložnost opazovati svoje otroke. Zlasti v prvih dneh je prišla vsa njihova surovost do izraza. «Ne, ne bo crknil», so si že nazadnje šepetali. «Dobri ljudje umirajo, tak zlobnež pa se ne zna stegniti?» — «Kri nam bo vsem izpil!» — «Trebalo bi mu dati kaj pojesti!» — «Vse življenje nas samo muči, ubija!» Če so se pred ljudmi — prve dni so ga prihajali ti gledat — kazali, kakor da jim je hudo po njem, so ga kasneje popolnoma zanemarili. V blatu in moči je ležal. Ko pa so ga že vlekli s postelje, so delali z njim kakor s hlodom, ga imeli golega na hladnih tleh, ga z mrzlo vodo prali, povrhu pa ga še psovali, ker da morajo toliko trpeti z njim.

Ko je nepričakovano vstal, jih je vse presenetil. Iz surovosti so prehajali v prijaznost, bili spet surovi, spet prijazni, a najbolj zmedeni. On pa je molčal, niti besede ni spregovoril z nikomer, za nobeno stvar se ni zmenil. Le ko je posijalo prvo pomladno sonce, se je preselil pred hišo v kotiček, kjer ni bilo nikake sape, pač pa mnogo sonca. Poklical si je Zagorčeve, ki so mu pomagali, če je kaj potreboval. — Njegovi ljudje so se začeli prepirati zaradi zemlje; delili so si jo, se psovali, si očitali, kdo je kaj in koliko medtem pokradel. Očitno je bilo, da so z njim obračunali. Na polje ne pojde več, delati ne bo mogel ne gospodariti; treba je samo počakati, kdaj ga bo kap ponovno zadela.

«Zanje sem že mrtev,» je dognal nekega dne z žalostjo, a jezen ni bil prav nič. Navdajala ga je samo brezmejna želja, da bi še živel! V tej želji se je potuhnil: ni se zmenil zanje, karkoli so počeli. Njegova pot je bila omejena: iz sobe na sonce pred hišo in zvečer nazaj. —Toda ko so ga nekega dne videli, da je s palico odšepal na najbližje njive, so se zaskrbljeno vprašali:

«Kaj pa to pomeni?» In ko so se o tem posvetovali, je mati dejala:

«Poznam to .... slovo jemlje. Ne bo več dolgo, ne more ...»

«Ko bi bilo tako,» je dejal razdraženo Ludvik. «A bojim se, da ne bo!»

Stari Slavec pa je na tej poti dognal, da delati sicer ne bo mogel več, da pa se mu moči vračajo! Ko bi le še enkrat mogel obračunati s temi svojimi ljudmi!

* * *

V Hrastju je tiste dni nastalo veliko razburjenje, ki je živo seglo v srca vsem ljudem: Hraščani so ustanavljali obdelovalno zadrugo. — Že ves čas po vojni so v Hrastju govorili o zadrugi, se otepali misli na «skupne kotle», in na vse, kar so v glavnem sami stuhtali v zvezi z zadrugami. Nazadnje so že kar šaljivo jemali vso stvar, ker se jim je zdelo, da je nevarnost že minila.

Zdaj je bila zadruga tu. Triindvajset hraščanskih hiš se je vpisalo v njo, na čelu vsem pa Zagorec, ki so ga izbrali za predsednika. Hraščanski bogatini so zaslutili, da jih bo zadruga stiskala za vrat.

Posebno nevarnost zadruge pa so začutili Slavicovi ljudje in so se takoj zbrali. «Zdaj pa je treba paziti na očeta!» so dognali. To toliko bolj, ker jim je mati povedala, da je zadnje čase Zagorec večkrat prišel k staremu in sta imela dolge razgovore pa vselej umolknila, kadar je ona bila blizu.

«Kaj drugega!» je vzkliknila Tila, «kakor da ga prihaja pregovarjat!»

«Rada bi vedela le,» je dejala Marjeta, «če stari lahko brez naše vednosti kaj napravi z zemljo! Po vseh človeških in božjih zakonih imamo mi v tej zemlji največ pravic! Mi smo prvi, ne zadruga! Do smrti — no, to jo že lahko ima! Ne more je pa ne prodati ne komu podariti!»

«Pri zadrugi je vse mogoče!» se je posmehnil Ludvik. «Moreš kaj zadrugi?»

«Še besede ne moreš izvleči iz njega, kaj misli,» se je potolažila mati. «Molči, molči, pokima ali odkima z glavo, to je vse! Pa se potem pogovori z njim!»

Vendar je prva nevarnost šla mimo Slavicove hiše. Zadruga je začela z delom, Slavicova zemlja pa je ostala zunaj. Toda nevarnost ni nikakor minila: v vasi se je začelo novo življenje, ki je pretilo, da bo zajelo vse, kar je količkaj dobrega, drugo pa odrinilo in zatrlo. To je vznemirilo tudi Barbariča. In ko je šel preko Slavicovega vrta, se je ustavil pri Slavicu in dejal:

(Se nadaljuje)

Za gospodinjo in dom

NEVARNOSTI *električnega toka*

Nevarnosti tistih električnih napetosti, s katerimi imamo vsak dan opravka, pogosto podcenjujemo. Pomembno je, da pada največji delež nesreč z elektriko ravno na strokovnjake, ki so jim sicer te nevarnosti dobro znane, so pa prav zaradi tega premalo previdni. Tako imenovana statična elektrika je z izjemo strele na splošno nenevarna, pač pa so tem bolj nevarni enosmerni in izmenični tokovi. Zelo nevšečno je to, da so od izmeničnih tokov najbolj nevarni izmenični tokovi tistih frekvenc, ki jih elektrotehnika najbolj pogosto uporablja, namreč nizke frekvence. Z rastočo frekvenco se nevarnosti električnega toka zelo zmanjšujejo. Po varietejih in cirkusih moremo opazovati, da se igralci izpostavljajo brez vsake škode in nevarnosti presenetljivo visokim napetostim in da pri tem v resnici teče skozi njihovo telo izredno jak tok, ki bi sicer móral človeka takoj usmrtiti. Pri tem pa gre vselej za tako imenovane Tesline tokove, to je za izmenične tokove, ki imajo okrog 500 tisoč nihajev na sekundo.

Kar pa se napetosti tiče, smemo smatrati, da so na splošno napetosti pod 50 volti nenevarne, četudi so zanesljivo znane celo smrtne nesreče, ki so se dogodile v posebno neugodnih okoliščinah že pri napetostih precej nižjih od 50 voltov. Najnižja napetost, pri kateri more priti v skrajnih primerih do smrti, znaša okrog 27 voltov. Obratno pa niti napetosti 35 tisoč voltov niso vedno smrtne. Praktične izkušnje pa kažejo, da so prav tiste srednje napetosti, s katerimi imamo vsak dan opravka, najbolj nevarne.

Glede jakosti električnih tokov pa veljajo naslednja spoznanja. Tok z jakostjo desetinke ampera utegne že imeti smrtni učinek, prav tako so tudi znani primeri smrtne nesreče, ko so smrt povzročili tokovi šibkejši od stotinke ampera. Seveda pa so igrali pri tem bistveno vlogo posebni razlogi. Nevarnost, ki jo prinaša elektrika, pa je odvisna v prav veliki meri od stanja, v katerem se nahaja obleka in koža človeka. Trda in žuljeva koža delavčeve roke je neprimerno manj občutljiva za električne učinke kot pa tanka in nežna koža otroka ali uradnika v pisarni. Nesreča z elektriko pri običajnih napetostih nas lahko doleti že pri dotiku z golo roko.

Razumljivo je, da je odločilnega pomena za nesrečo tudi, kako dolgo je tekel električni tok skozi človeško telo. Posebno nevarno je na primer, če teče tok od leve roke do desne noge, oziroma obratno: v tem primeru teče namreč električni tok skozi srce, oziroma v njegovi bližini, kar zelo pogosto povzroča smrt. Splošno znano je tudi, da je kopalnica vir premnogih nesreč z elektriko, zato je za kopalnice predpisana prav posebna izolacija. Če je koža suha, znaša odpor človeškega telesa, merjen od roke do roke, približno 10 tisoč ohmov, če pa je koža vlažna ali potna, če je obleka premočena in če je stična ploskev velika, se odpor zelo zmanjša včasih na tisoč ohmov ali še manj.

Učinek električnega toka pa je odvisen tudi od duševnega stanja človeka. Če se na primer dotaknemo električnega voda namenoma in vede, potem bo učinek navadno le slab, ker smo bili na udarec več ali manj pripravljeni. V takem primeru bi na primer napetost 200 do 500 voltov ne imela smrtnih posledic, če pa bi na ta udarec ne bili pripravljeni bi bil učinek resnejši ali pa celo smrten. Prvo pravilo, po katerem se moramo pri reševanju ponesrečencev z elektriko ravnati, je, da prekinemo stik ponesrečenca z elektriko. Paziti pa moramo še posebno na to, da ne bi ponesrečenec pri tem padel, ko bi omahnil z lestve ali strmoglavil z visokega odra. Vsak reševalec pa mora seveda paziti, da se sam ne dotakne vodov, ki so pod napetostjo, oziroma da se ne dotakne direktno ponesrečenca, ki je še v zvezi z napetostjo, ker bi cer se ponesreči sam. Reševalec mora biti zato dobro izoliran od zemlje, na primer tako, da stoji na suhi deski ali podobno.

Številni poskusi so pokazali, da poteka meja smrtnega učinka električnega toka pri 25 do 50 miliamperih, da torej more človeka usmrtiti zelo šibka jakost. Zelo težko je vprašanje, v čem obstaja bistvo fizioloških učinkov električnega toka in na kakšen način usmrti elektrika človeka. Verjetno je, da gre pri smrti za ohromitev dihalnega centra v možganih. Tudi opazovanja na ljudeh, ki so bili usmrčeni z električnim tokom, ne dajejo jasnosti. Pri električnih usmrtitvah navadno ne gre za takojšnjo smrt, kot jo vidimo pri nesrečah z elektriko, ampak nastopa smrt v večini primerov šele indirektno.

Često menimo, da so ljudje, ki so se ponesrečili z elektriko, mrtvi, ker ne dihajo in jim srce ne bije. Temu ni tako. Ti ponesrečenci so navadno le na videz mrtvi, pomagati jim moremo le z umetnim dihanjem, ki ga moramo izvajati več ur. Napačno pa je pričenjati pri nezavestnih, ki v redu dihajo, umetno dihanje. Pri vseh poskusih oživljanja je važna telesna temperatura, saj vemo, da življenjska sila človeškega organizma zamre, če pade temperatura pod 23 stopinj; zato moramo pri vseh poskusih oživljanja navidezno mrtvih ponesrečencev dovajati toploto. Mnogokrat se posreči, da oživimo ponesrečenca šele, ko smo sedem ur izvajali umetno dihanje. Tudi zdravnik more smrt šele takrat zanesljivo ugotoviti, ko se pojavijo po telesu mrtvaške pege.

Dr. S. S.

TELOVADIMO

1. Poklekni na desno koleno, levo nogo iztegni, napravi predklon, položi roke rahlo na tla, in se nanje upri;

2. ista lega, le da se počasi odrivaš;

3. s hitrim sunkom roke razroči in

4. napravi pravtako hitro predklon na levo iztegnjeno nogo, dotakni se z desno roko prstov noge, levo roko pa vzroči.

Ta vaja krepi prsne mišice, odpravlja maščobo okoli trebuha in krepi mišice nog.

Praktična poletna obleka za sončenje, ki jo z ozkim bolerom spremenimo v popoldansko obleko

NAŠA POŠTA

Bralka s Krasa: Naš ženski kotiček ni namenjen, kakor si gotovo že sama opazila, samo modi, ampak vsem ženskim vprašanjem, zato ne moremo ustreči Tvoji prošnji, naj bi objavljali več modnih slik itd. Vsak teden objavljamo po več ljubkih oblek za vse prilike in upamo, da boš med njimi verjetno našla tudi sebi kaj primernega.

Za vroče dni

Vrzi v posodo 5 kavinih žlička ruskega čaja, dolij 1 liter vrele vode ter posodo pokrij. Po 10 minutah precedi čaj v steklen kozarec, dodaj 5 žlička sladkorja in 4 zrele olupljene ter na koščke razrezane breskve. Daj dve uri na led in ponudi potem z limonino lupino.

* * *

Olušči in razreži na koščke precej zrele breskve, vmešaj žlico sladkorja, dolij 1 kozarček poljubnega likerja ter pusti stati 1 uro. Potem napolni široke čaše najprej z vrsto breskev, nato z vrsto vaniljeve kreme ali vanilijevega sladoleda, potem spet z vrsto breskev, ki jo precej na široko okrasi s sladko smetano, na katero v lepem redu naloži kolobarje banan ali rdeče jagode.

Vzgoja dojenčka

Od tega, kako vzgajamo dojenčka v najnežnejših dneh njegove mladosti, je odvisen ves nadaljnji razvoj otroka v duševno zdravega človeka. Ko bi se vseka mlada mamica tega zavedala, bi svojega malčka prav gotovo ne razvadila že v prvih tednih njegovega življenja, ampak bi svojo ljubezen in nežnost izkazovala le v najbolj strogem merilu. Kako vzgajati dojenčka, ko pa še ničesar ne razume, bo marsikatera vprašala!

Vzgoja našega malčka je v strogem držanju reda in točnosti: previjanje, hranjenje, kopanje itd., vse ob določeni uri. Red in točnost privzgojita otroku neke vrste pokorščino in če je mati dosledna pri tej vzgoji, bo dojenček priden in ne bo skušal s krikom in vikom uveljaviti svoje volje. Če pa je mlada mamica ponoči in podnevi ob najmanjšem joku pri dojenčku, ga previja, pestuje in hrani, se bo porednež temu privadil in postal kaj kmalu pravi tiran vse družine. Mati bo ponoči igubljala spanec, pa tudi dojenček bo postal nervozen, ziten in cmerav zaradi nespečnosti. Ako pa je mali debelušček «dobro vzgojen», bo mirno prespal vso noč tudi vse ure med posameznimi obroki hrane. Otrok bo zdrav in zadovoljen, zadovoljna pa bo tudi mati, ki bo svojega miljenčka lahko brez skrbi pustila samega in odšla za gospodinjskimi opravki.

Edino opravilo malega zemljančka je torej previjanje, hranjenje in kopanje ter spanje. Ko otrok spi, je samo po sebi razumljivo, da mora imeti popoln mir. S tem ni rečeno, da mora biti v stanovanju popolna tišina, dojenček naj se le privadi zunanjim dražljajem, da se ne bo ob najmanjšem šumu prebudil. Paziti je treba le, da nihče ne loputa z vrati, ne kriči, ne odpira radia na vso moč. Ponoči mora dojenček spati v temni sobi, ker močna svetloba luči draži vidni živec. Marsikatera nervozna nemirnost, strašljivost, ukoreninjena trma so posledica nepravilnega ravnanja z dojenčkom v rani mladosti.

V prvem letu je na prvem mestu dojenčkov telesni razvoj, duševni razvoj pride na vrsto šele v drugem letu. Zato naj matere, očetje in vse neskončne «tetke» puste malega pri miru, naj ne silijo vanj z učenjem raznih «umetnosti» in naj ga ne mučijo, naj stričku pokaže to ali ono, pa čeprav je to že pred desetimi minutami pokazal botrici. Otroček je res ljubek, kadar pokaže, «kako zna biti jezen» itd., pomisliti pa moramo pri tem, da otrokov nežni živčni ustroj pri takih «umetnijah» močno trpi in da se vse to maščuje, če ne prej, pa kasneje v šoli, ko zaostane v duševnem razvoju.

Če otrok ob koncu prvega leta že pokaže prve znake trme ali če zavedno stori nekaj o čemer ve, da ne sme, zadostuje le karajoča ostra beseda. Če pa otrok pokaže nekako naslado, ako mamico vleče za lase, jo udari, ga smemo udariti le po hrbtni strani ročice, ostale telesne kazni pa dojenčku bolj škodijo kakor koristijo.

PRED ODHODOM NA POČITNICE

Preden odideš za mesec dni na počitnice, pospravi stanovanje tako, da ne boš ob povratku zapravljala po nepotrebnem časa in svojih moči, ko ga boš morala vsega zanemarjenega čistiti.

Skrtači dobro preproge in jih zavij v časopisni papir, ki si ga poškropila s terpentinom.

Sedaj, ko te ne bo toliko časa doma, imaš lepo priložnost, da daš popraviti natrgane žimnice.

Če imaš telefon, obvesti telefonsko centralo, da boš mesec dni odsotna.

Odstrani s pohištva vse predmete, vsakega posebej zavij v papir in spravi v poseben zaboj.

Pokrij omare, mize itd. s časopisnim papirjem, ki naj gleda nekoliko čez rob. Ko se vrneš, boš papir samo zvila in ga odvrgla, pohištvo pa bo lepo in snažno.

Dobro namaži z oljem tečaje vrat in predalov, da jih obvaruješ pred vlago.

Dan pred svojim odhodom očisti zaboj za smeti, operi ga s klorovo raztopino.

Ne pusti kuhinje vnemar, potresi vse kote in majhne luknje v zidu z DDT praškom.

Zberi vse ključe stanovanja in jih zakleni v predal, da jih boš imela takoj pri roki.

Očisti pepelnike, odstrani cvetlice iz vaz, ki jih umij in dobro osuši.

Zapri dobro plinsko in vodovodno cev ter si zabeleži potrošnjo. Z lahkoto boš ob povratku ugotovila, če je na teh ceveh kaka okvara, ki dopušča, da uhajata plin in voda.

In še nekaj! Ne pozabi na sobne cvetlice in — ptičke v kletki! Nesi jih zaupni osebi, ki jih bo negovala v tvoji odsotnosti.

RIBJI TRG
Bilizma

Sai jo poznate! Do metra je dolga in še več včasih. Lissa ji pravijo. Seveda ste jo videli, tudi najbrže jedli. Vedno katero vidimo na ribjem trgu. Poleti in jeseni pa jih je včasih kar mnogo. Meso je odlično in bilizmo ljudje kar pokupijo. Kuhajo jih, da jih dodajajo brodetu, pa tudi cvrte so odlične. Najbolj jih love na mreže pa tudi na trnek jo včasih ujamejo. V nekaterih krajih velja sploh kot najboljša riba.

Od strani je bilizma zelo stisnjena; pa ni to nizka ribica, prav pošteno visoka je. Višina telesa je za eno tretjino dolžine, to se pravi več kot četrt metra. Visoka je toliko torej kot je dolg dobršen škomber. Pokrita je z zelo majhnimi luskicami. Spredaj je glava precej koničasta, usta so velika, polna ostrih zob. Tudi na jeziku ima zobe.

Na hrbtu ima najprej šest majhnih plavutic, ki so kot bodice, potem pa večjo plavut, ki je zelo visoka, in se zelo zoži. Podobna plavut je pod hrbtno plavutjo. Prav zanimivo, kako sta si obe plavuti ena na hrbtni in druga na trebušni strani enaki. Zlepa ne pri kateri ribi tako.

Bilizma je modrikasta ali zelenkasto modrikasta in to na hrbtu in bokih, na spodnji strani pa je srebrne barve, ki prehaja v belkasto. Mlade bilizme so pa še okrašene in sicer imajo še na vsakem boku po osem navpičnih črnih prog, ki z leti izginejo, kakor nam ljudem lasje in zobje.

Tudi aparat za ugotavljanje, kar se dogaja okoli nje in česar ne more videti ali pa ovohati, je prav zelo očiten. To je pobočnica, radar, ki ga imajo ribe že od nekdaj, mi smo ga pa dobili šele kot pridobitev zadnjega svetovnega klanja? Ta pobočnica je ribam neprecenljive vrednosti. Kako bi se riba brez njega gibala. Na svoje oči se menda riba v morju ne sme preveč zanašati. In vendar se ribe ne zaletavajo druga v drugo, ne v skale. Kdo ve, kaj še vse zaznavajo s črto pobočnico, ki je nad vse umetno sestavljena z izrastki in nitkami živcev. Pri nekaterih ribah odlično opazimo to črto, pri drugih zopet slabše, navadno poteka v ravni črti od glave do repa. Črta bilizme se pa krivi, najprej navzgor, potem navzdol in zopet navzgor, in šele nato se naravnost izgublja proti repu.

Mogoče pa je to v zvezi z njenimi navadami. Nje najbolj značilna navada je, da je zelo ješča in s tem v zvezi izredno dober lovec. Toda lovskih zakonov ne pozna. Kar se približa njenim ostom in more vanje, vse neusmiljeno pograbi. To ni riba dna! Prija ji površje morja, tam je njen življenjski prostor in njeno ležišče, dno prepušča drugim.

T. P.

Pravilno ravnanje z vinsko posodo

Ali zadostno skrbimo, da se naša vinska posoda ohrani zdrava in dobra? Koliko posode se pokvari, ker pravilno z njo ne ravnamo, koliko sodov postane plesnivih in nerabnih, ker smo opustili žveplanje.

Oglejmo si nekoliko, katere napake delamo in kako moramo ravnati s posodo, da bo dolgo zdrava in uporabna.

Predvsem moramo skrbeti, da prazni sodi ne postanejo plesnivi, zlasti v notranjosti. Najboljše in najcenejše sredstvo proti plesnivosti je žvepleni dim. V ta namen pustimo, da zgori v določenih krajših ali daljših presledkih odmerjena količina žvepla v praznih sodih sredi zaprte kleti. Zažiganje žvepla v sodih preprečuje plesnivost v notranjosti sodov; zažiganje žvepla sredi kleti pa preprečuje plesnivost na zunanji strani sodov.

Zadimljenje posode z žveplom izvršimo takole: Čim si sod izpraznil, ga dobro operi s čisto mrzlo vodo. Peri sod toliko časa in premenjaj vodo tolikokrat, dokler ne bo tekla iz njega čista voda. Ko si to dosegel, pusti sod odprt, da se nekoliko osuši. Manjšim sodom obrni veho, da se voda iz njih odcedi, v večjih sodih z vratci pa poberi na dnu nabrano vodo s suho cunjo. Ko se je sod dovolj osušil, ga obrni, da bo veha na vrhu, zatakni ga s čepom, zapri dobro morebitna vratca in zakadi ga z žveplom. V ta namen vzemi na vsake 3 hl prostornine soda en trakec žvepla na azbestu. Ko si določil, koliko trakcev boš potreboval, zažgi vsak trakec posebej, obesi ga na žico in spusti ga gorečega skozi veho v sod. Med gorenjem trakca v sodu zatakni veho z zamaškom. Ko je trakec zgorel, potegni ga iz soda, nadomesti ga z drugim in ponavljaj toliko časa, da boš porabil vse trakce, ki si jih za žveplanje soda določil. Žveplanje na ta način je nekoliko zamudno, toda nujno potrebno; če namreč zažgemo več trakcev obenem, nastane tako velika vročina, da mnogo neizgorjenega žvepla izhlapi in se izloči v obliki žveplenih kristalov na doge. Če potem v tak sod nalijemo vino, dobi rado skrajno neprijeten duh, podoben duhu po gnilih jajcih. Po žveplanju sod dobro zabijemo. Tako zabite in zažveplane sode hranimo najbolje v kleteh, kjer je primerna vlaga. Pri praznih sodih je potrebno, da to žveplanje ponovimo, in sicer v določenih časovnih presledkih. Praksa je pokazala, da je najbolje zažveplati posode vsakih 6 tednov. Da ne bi pozabili, kdaj je čas, da se prazna posoda zadimi, zabeležimo na sodu s kredo dan in mesec zadnjega zadimljenja.

Marsikateri naši vinogradniki ne žveplajo praznih sodov; ali pa postopajo s prazno posodo drugače. Nekateri jo oparijo in močno posušijo, hranijo jo potem v suhih prostorih, drugi jo zabijejo, ne da bi jo oprali. Zgrešeno je oboje. V prvem primeru se posoda preveč razsuši in pred vsako uporabo je potrebno obroče nekoliko nabiti. Zaradi neprestanega nabijanja obročev, posoda leto za letom manj drži in dna se na znotraj upognejo. Večkrat se tudi zgodi, da obroči počijo in vino steče po tleh.

Ni dovolj, da skrbimo, da bo posoda samo znotraj zdrava, ampak tudi za to, da bo posoda na zunaj lepa. Zato moramo posodo večkrat obrisati s suho cunjo in klet vsaj vsake tri mesece enkrat zadimiti. Zato zažgemo na sredi zaprte kleti v kaki stari ponvi pest žvepla, drugi dan pa klet prezračimo.

Skrbeti moramo tudi, da bo veha vedno lepo okrogla, ker le lepo okrogle vehe se dajo brez cunje dobro zapirati. Da se vehe ne kvarijo, moramo skrbeti, da bodo sodi v kleti z dolgimi zamaški dobro zaprti. Največ veh se pokvari pri odpiranju sodov z dletom in železnimi klanfami. Če so zamaški dolgi, jih lahko dvignemo z roko ali lesenim kladivom. Če smo pa za prevoz prisiljeni rabiti kratke zamaške, jih dvignemo s posebno pripravo. Zelo praktični zamaški za prevoz so struženi iz desk, torej iz lesa. Poškodovane vehe povrtamo s posebnim svedrom ali pa zamenjamo dogo, v kateri je izvrtana veha.

Marsikje imajo zelo slabo navado, da navrtajo v sredo dna brez števila čepincev, kar zelo kvari sod.

GRAHAR
najhujši škodljivec graha

Grah je obran in napreden kmetovalec si je pustil nekaj semena za prihodnjo setev. To pa je izpostavljeno enemu najhujših škodljivcev — graharju. Tega škodljivca pozna menda vsak naš vrtnar. Je to majhen, komaj 5 mm dolg hrošček črne barve z značilnimi belimi lisami na pokrilju. Na zadnjem delu pokrilja ima liso v obliki križa, telo pa je pokrito s sivkasto dlako. Ko grah cvete in se zaplodi zrnje, leže samica jajčeca v stroke. Iz jajc se izleže ličinka, ki se zavrta v zrno in se z njimi hrani, dokler grah ne dozori. Odrasla ličinka se nato kar v semenu zabubi in spremeni v odraslega hroščka, ki pa ostane čez zimo na varnem v zrnju. Spomladi, ko je grah že zelen in ko se zrak ogreje, pride hrošček iz shramb na polje in začne svoje uničujoče delo.

Kdaj, kako in s čim zatiramo tega škodljivca?

Omenili smo, da škodljivec prezimuje v zrnju; torej bi ga najuspešneje zatirali, ko bi vsi pridelovalci graha pokončali graharje, preden zlezejo iz zrnja. To dosežemo na več načinov. Omenili bomo le dva najbolj praktična: Postavimo grah v zaprti posodi zgodaj spomladi en dan na toplo peč ali v gorko kuhinjo. Nato posodo premestimo v mrzel prostor. Toplota spravi graharje iz zrnja (mislili so namreč, da je že čas za polet na njive). Na mrzlem hroščki otrpnejo in zginejo na dno posode. Če grah nato presejemo na redko sito, odstranimo živalce in jih lahko uničimo. Bolj priporočljivo je da uničimo škodljivca, še preden je dokončal svoje delo v zrnju, torej ravno sedaj, preden shranimo grah v shrambe, z ogljikovim žveplecem (solfuro di carbonio). Ogljikov žveplec je strupena tekočina, ki se na prostem spremeni v strupen plin, ki uniči vsako žival ne samo graharja. Žveplec uporabljamo takole: Okuženo ali dvomljivo seme vložimo v sod ali zaboj, ki ga lahko hermetično zapremo. Na površje semena vlijemo v plitvo odprto posodico na vsak hl (ne na vsakih 100 kg semena kakor nekateri napačno računajo) 30 cm3 te strupene tekočine. Prostor nato hermetično zapremo. Po 24 urah plin uniči graharja in njegovo zalego. Prav tako uničujemo ostale škodljivce, kot n. pr. fižolarja in žitnega molja.

O RAVNANJU Z MLEKOM
po molži in nekatere napake

Koristno je vedeti, kako ravnamo z mlekom po molži, kajti koliko mleka, posebno sedaj v vročih dneh se nam lahko pokvari, a to dostikrat le iz naše nevednosti ali celo malomarnosti.

Ko enkrat pomolzemo, odnesemo mleko takoj iz hleva, da se ne nasrka smrdljivih plinov in ne naužije bakterij, ter ga čimprej precedimo. Nesnaga, ki pride med molžo v mleko, mu zmanjšuje trpežnost in ga tudi kvalitetno poslabša.

Za precejanje rabimo cedila raznih oblik. Važno je sito, ki mora biti gosto in če je le mogoče dvojno; med dvojno sito damo čistilno vato ali čisto krpo, ki jo po vsaki uporabi preperemo in prekuhamo; vato pa vržemo v ogenj.

Mleko je izvrstna hrana za bakterije, ki se zlasti v toplem mleku izredno naglo množijo. Pri toplini 20 do 25.o se živahno razvijajo mlečnokislinske bakterije - glivice, ki povzročajo zakisanje mleka. Da ohranimo mleko čim dalje sladko in svež, ga moramo takoj po precejanju ohladiti. Posodo z mlekom postavimo v mrzlo vodo, ki jo večkrat menjamo, mleko pa tudi večkrat premešamo, da se enakomerno ohlaja. Bolje in hitreje se mleko ohlaja v mrzli tekoči vodi, v mrzlem vodnjaku ali podzemeljski jami. Ohlajeno mleko hranimo v hladnem prostoru, da se mu temperatura zopet ne zviša. Mraz zadržuje razvoj bakterij, kakor hitro pa se mleko ogreje, se zopet živahno množijo.

Če oddajamo mleko strankam, ne smemo nikdar mešati večernega in jutranjega mleka, če ga nismo prej dobro ohladili. Če zmešamo namreč mrzlo večerno in toplo jutranje mleko, ima mešanica ravno primerno toplino za živahen razvoj mlečnokislinskih glivic, ki mleko hitro skisajo. Večje kmetije in mlekarne hladijo mleko s hladilniki in hladilnimi napravami.

Ako oddajamo mleko strankam, moramo pažiti, da pride neizpremenjeno na določeno mesto. To pa dosežemo s snažnim pridobivanjem, hlajenjem in razpošiljanjem v primernih posodah iz pocinjene pločevine, ki se dobro zapirajo. Za daljši prevoz so primerne posode, ki imajo v notranjosti cev za led, da se mleko hladi tudi med prevažanjem. Da se mleko preveč ne ubije, morajo biti posode polne, prevažati pa jih moramo na prožnih vozovih. Dovoljen je tudi pridatek vodikovega prekisa.

S pasteriziranjem t. j. segrevanjem mleka na določeno temperaturo, povečamo prav tako trpežnost mleka, ker s tem uničimo škodljive bakterije. Razlikujemo nizko in visoko pasterizacijo. Pri prvi segrejemo mleko 63 do 65.o C in ga držimo pri tej temperaturi pol ure. Nato ga hitro ohladimo na 8 do 10.o C. Visoko pa pasteriziramo mleko, če ga segrejemo na 80 do 90.o C za 10 minut, nakar ga tudi naglo ohladimo. Tudi s kuhanjem mleko konserviramo. Vendar pa uničimo pri kuhanju tudi vitamine. Zato je tudi za otroke mnogo boljše pasterizirano mleko. S pasterizacijo uničimo škodljive klice v mleku, vse druge snovi pa ostanejo neizpremenjene. Vedeti pa moramo, da ostanejo pri življenju trdoživi trosi, ki čakajo ugodnega trenutka za razvoj. Tudi pasterizirano mleko je treba ohladiti in ga hraniti na mrzlem.

V mlekarnah rabijo razne pasterizatorje, v gospodinjstvu pa si pomagamo s posodo, ki jo imamo pri roki. Otroško mleko lahko pasteriziramo tako, da obesimo na kuhalnico v lonec vrele vode kanglico z mlekom, vse skupaj pokrijemo s snažno krpo ali pokrovko in pustimo toliko časa vreti, da dosežemo temperaturo 65.o C. Nato posodo odmaknemo za 20 do 30 minut, nato pa postavimo kanglico v mrzlo vodo, da se mleko ohladi. Pred vsako uporabo segrejemo to mleko na primerno toplino. Tako pripravljeno mleko je brez škodljivih klic, vsebuje pa še vitamine in vse druge snovi v naravnem sestavu.

Prav tako pasteriziramo tudi smetano, ki jo rabimo za izdelovanje presnega masla, ki pa jo moramo potem okisati z okisovalcem. Tolčene smetane pa ne smemo pasterizirati.

Mlekarska posoda ne sme biti železna ali rjava, lahko pa je lončena, steklena ali iz pocinjene pločevine. Lesene so samo pinje in priprave za izdelovanje sira in masla, ker se les težko snaži. Vse mlekarsko posodje mora biti skrajno snažno. Po vsaki uporabi ga izplahnemo in posušimo s snažno krpo ali še bolje na soncu. Mlekarske posode ne smemo nikdar uporabljati v druge namene.

Da ohranimo posodo res snažno in brez škodljivih klic, prekuhamo posodo večkrat v pepelnem lugu, leseno pa umijemo z apnenim mlekom, posušimo na soncu in nato umijemo.

V mrzli vodi splakujemo posodo zato, da izperemo mlečno beljakovino, ki bi v vročini zakrknila in se nabrala na posodi. (V ceveh posnemalnika, na cedilu, v vratu kanglice itd.).

Vzrok skoraj vsem napakam mleka je nesnaga. (Nesnažno mlekarsko osebje, posoda, neosnaženo vime, nesnažni in neprezračeni hlevi, nesnažne shrambe). Redkeje nastanejo mlečne napake zaradi slabe in nepravilne krme ali bolezni krav.

Napake mleka se pokažejo takoj po molži ali pa še čez čas. Napake, ki se pokažejo takoj, povzroča bolezen krav in pa slaba krma. Napake mleka, ki se pokažejo v hranjenem mleku, povzročajo razni škodljivi organizmi, ki so prišli v mleko, na mlečne posode in v shrambe zaradi površnosti in nesnage ali po okužbi.

Bolne krave izločajo: slano, krvavo, vodeno in sirasto mleko.

Slano mleko je navidez normalno, le okusa je neprijetno slanega. Izločajo ga krave, bolne na vimenu (vnetje vimena). Izvor te bolezni je prav za prav v slabi, površni molži, kjer ostaja mleko v vimenu in ga kvari. Slano mleko je neprimerno za izdelavo sirov, ker se težko zasiri in poleg tega povzroča še napihovanje sirov.

Krvavo mleko priča o notranjem ranjenju vimena in o vnetju vimena. Na dnu posode se sesedejo krvni drobci, ki močno smrdijo. Tako mleko je popolnoma neuporabno in nezdravo. Če se pojavi, je treba poklicati živinozdravnika in žival zdraviti.

Vodeno mleko izločajo krave pri bolezni prebavil in tudi pri obolenju drugih organov. Pojavi se tudi pri nekaterih kravah v dobi pojanja. Vodeno mleko izločajo krave s kronično želodčnim katarjem. Dostikrat pa je tudi vzrok vodenemu mleku slaba, vodena in mrzla krma.

Sirasto mleko izločujejo krave z vnetim vimenom pa tudi pri vsakem neredu v organizmu. To mleko se zasiri takoj po molži ali pa med kuhanjem, čeprav je sladko. Sirasto mleko povzročajo pogosto tudi glivice, ki se razvijajo v nesnažnih in toplih mlečnih shrambah.

Slaba krma pa povzroča tvorbo grenkega, smrdljivega in strupenega mleka. Grenko mleko daje krava, če jo krmimo s krmo, ki vsebuje rman, pelin, lupine in druge grenke rastline. Tudi stara in plesniva krma da grenko mleko. Maslo iz takega mleka je prav tako grenko.

Mleko postane grenko v poletnih mesecih tudi v nesnažnih, slabo zračenih mlekarnah. To napako povzročajo glivice. Smetana se nerada zbira na površju. Napako odpravimo s skrajno snago.

(Nadaljevanje prihodnjič)

AJDA

Ajdo sejemo navadno po požetem žitu — po strnišču. Vemo, da žito zemljo izrabi in zato moramo ajdi gnojiti, ako hočemo, da bomo imeli dober pridelek. S čim gnojimo ajdi?

Ajda ima od setve do žetve le kratko dobo na razpolago za semena, ker je v približno sto dneh posejana in že požeta. Umevno je, da mora omenjenih 100 dni dobro izrabiti in v tej dobi izčrpati iz zemlje vse, kar potrebuje za tvorbo slame in zrnja.

Znano nam je tudi, da mora hlevski gnoj, posebno ako ni dobro zrel, prebiti v zemlji daljšo dobo, preden se toliko spremeni, da je pripraven za hrano rastlinskim koreninam. Slab gnoj ne more dati ajdi ničesar, kajti takrat, ko bi bil gnoj za ajdo uporabljiv, bi morala ajda že zaključiti dobo svojega življenja. Posledica gnojenja s hlevskim gnojem je, da nam ajda počasi zori in jo jeseni še zeleno ujame jesensko deževje ali celo mraz.

Zato bi moral vsak kmetovalec, ki seje ajdo, skrbno paziti, da je ne seje na sveži gnoj. Če že hoče rabiti za gnojenje ajde umetna gnojila, naj pognoji izdatno z domačim hlevskim gnojem oni rastlini, ki očisti njivo pred ajdo. Tej rastlini pa moramo dobro pognojiti, da ostane v njivi še dovolj rodilnih snovi za ajdo. Ako pa tega nismo storili, moramo gnojiti z umetnimi gnojili, od katerih prihajajo v poštev predvsem naslednja:

1. Superfosfat s 15 do 17 odstotki fosforne kisline, ki je v vodi celo lahko topljiva, ki je koreninicam ajde takoj na razpolago. Za vsakih 1000 m2 površine vzamemo 50 kg superfosfata.

2. Kalijeve soli rabimo za isto površino do 10 kg.

3. Lahko potrosimo tudi 10 kg žveplenokislega amoniaka. Dušik bi mogli tudi dati v obliki kalcijevega nitrata, vendar pa je žveplenokisli amoniak bolj na mestu, ker deluje enakomerno daljšo dobo kot lahko raztopljiv kalcijev nitrat.

Vsa tri navedena umetna gnojila podorjemo vsaj nekaj dni prej, kot pa sejemo ajdo. Podorati moramo tudi, ako rabimo samo eno umetno gnojilo, recimo superfosfat, katerega priporočamo vsem kmetovalcem, ki bodo sejali ajdo!

Strniščno oranje

Kmalu bomo pospravili žito z njiv. Nekaj njiv bomo preorali za ajdo, pitnik in krmsko repo. Kaj bomo pa z ostalimi njivami? Tudi ostale njive bomo prav tako preorali, ne da bi imeli namen posejati jih s kakšno vmesno kulturo. To oranje se imenuje: strniščno oranje! Tu pa tam smo že slišali, kako važno je oranje strnišč. Mnogi kmetovalci se tega že držijo in takoj po žetvi plitvo zorjejo svoja strnišča. Mnogi pa kar takoj po žetvi orjejo samo tista strnišča, ki jih nameravajo zasejati, kot rečeno, z vmesnimi kulturami. Vse ostalo pa počiva kar do spomladanskega oranja.

Dobro vemo, kaj pomeni vlaga v zemlji. Vsak pa se ne zaveda, da je dolžan storiti vse, da to vlago v zemlji ohrani, da jo celo poveča. Z oranjem strnišč, ki ga moramo izvršiti takoj po žetvi, kakor hitro smo odložili zadnji snop iz rok, dosežemo prav to, da nam vlaga ne izhlapi iz zemlje. Z oranjem v globino do 6 cm smo namreč zrahljali površino zemlje, ki bo lažje vsrkala novo vlago, to je dež, hkrati pa bo preprečevala izhlapevanje vlage spodnjih plasti zemlje. Hranjenje vlage v notranjih plasteh zemlje — to je prva in največja korist, ki jo imajo od oranja strnišč, ni pa edino.

Z oranjem strnišč uničujemo različne rastlinske bolezni; škodljivce pa spravljamo v zemljo, kjer večidel poginejo. Strnišče, korenine in razni pleveli, ki smo jih odorali, v zemlji razpadejo, trohnijo in tako bogatijo zemljo s humusom ter kopičijo v njej zaloge hrane.

Z oranjem strnišč uničujemo plevel. Po njivi raztreseno seme plevela pride namreč z oranjem v zemljo, kjer ima vse pogoje, da hitro vzkali in v vročem poletju še zrase do cvetja. Ne utegne pa dozoreti in razviti semena, ker ga z jesenskim globokim oranjem spravimo v zemljo in popolnoma uničimo. Ako pa strnišča ne bi zorali, bi seme plevela, raztreseno po njivi zraslo prihodnje leto s posevkom ter znova dozorelo in bi se tako plevel še bolj razmnožil.

Izkušnje nas učijo, da posevki mnogo bolje uspevajo v zemlji, ki smo jo takoj po žetvi plitvo zorali. Ker je zemlja rahla, ima zrak lažji dostop do korenin. Korenine imajo več hrane, so odpornejše in rastlina se bolje razvija. Posledica tega je seveda znatno večji pridelek.

Vojni roman slovenskega naroda

DOBERDOB

PREŽIHOV VORANC

XX

Hodili so že celo uro. Drogova sta že občutno rezala v rame. Kolona, ki je sprva strnjeno hodila, se je začela trgati in komandanti so jo morali zganjati v vrsto. Planota je postajala vedno bolj sumljivo svetla in nekajkrat je nedaleč od nje puhnil iz nje svetel, košat steber bobneče eksplozije. Bližali so se pravi ognjeni črti.

Dvakrat se je bilo treba potuhniti pred sovražnikovim žarometom. Amun in Demark sta čepela za nizko grobljo, poleg njih je čepel nosač kruha. Rum je zapeljivo dišal in vsem trem so se cedile sline.

«Odprimo!» je predlagal nosač kruha s poželjivim glasom. Sele zdaj so se spoznali! Bil je infanterist Grum.

Preden so se mogli odločiti, je kolona spredaj že spet zaropotala. Dober streljaj dalje so prišli do zapornega ognja sovražne artilerije, ki ga je bilo treba prekoračiti. Prednji so bežali posamič, zadnji pa še čakali, da pridejo na vrsto. Naposled je prišla vrsta na nosača ruma. Z dolgimi koraki sta se zganila Amun in Demark skozi ognjeni pas. Imela sta srečo in čez nekaj minut je bil nevarni pas za njima. Potem se je kolona spet strnila v tesnejšo vrsto. Toda tu se je pričela smola: sovražnik je menda nekaj zavohal, ker je kmalu pričel trositi granate za njimi in okrog njih. Od spredaj je prišlo povelje:

«Dvajset korakov distance!»

Pevelje je tezko izvesti, posamezni nosači so pričeli begati po kotanjasti površini, znoj je curkoma lil po obrazih, a granate so se z vsakim korakom bolj bližale koloni. Amun in Demark sta še komaj sledila vrsti, za seboj pa nista opazila nikogar več. Nenadoma je puhnilo tam spredaj; če ni zadelo ravno v glavo kolone, jo je v sredino. Puhnilo je dvakrat, trikrat, skoraj na eno in isto mesto. Amun in Demark sta se vrgla na tla, kajti po zraku je plesalo kamenje. Čulo se je neko vpitje toda razločiti ni bilo mogoče, kaj vpijejo.

«Na desno!» je šepnil Demark, ki je nosil sod spredaj.

Visoko v zraku so zaprskali šrapneli, toda izstrelki so štrkali predaleč. Dvignila sta se in se zagnala v neko pohlevno pobočje, po katerem je raslo nizko grmičevje. Kakor bi se zmenila, sta oba hkrati zaustavila korak ter mehanično spustila sod na tla. Tiho sta vlekla na ušesa, kaj se godi tam, od koder sta se rešila. Niti koraka ni bilo slišati, le od časa do časa je zarjula kaka težka granata, vmes pa so piskali šrapneli.

«Rešila sva se!» je dahnil Demark in se spustil na zemljo poleg soda.

Amun mu je sledil. Oba sta nekaj hipov molčala, premišljujoč, kaj se je zgodilo s kolono. Granata je gotovo zadela v živo. Komaj sta pa prišla v dotik z zemljo, ju je neznosno zažejalo. Tedaj je Demark segel po kamen in odbil pilko vrh soda. Nato je prijel sod, se sklonil z ustnicami k pilki in nagnil. Potem ni bilo slišati drugega, kakor dolgo, poželjivo lokanje.

«Na!» se je Demark naposled oddahnil in se umaknil Amunu. Amun je črepal najmanj tako dolgo, kakor njegov prednik. Potem je zataknil pilko in tovariša sta počivala.

«Koliko pa misliš, da je ura?» je vprašal Demark.

«Polnoči je že,» je odgovoril Amun, strmeč nekaj časa v nebo.

Prostor, kamor sta nehote zašla, je bil kakor majhen otok miru. Neverjetno, najti tak prostor tako blizu prve linije, sredi ognjene črte. Polastila se ju je želja, ostati tu dolgo, do konca vojne, in prisluškovati vretju zemlje in ozračja. Pila sta še nekajkrat in pijača je delovala blagodejno kakor balzam. Naloga, ki sta jo imela, je splavala nekam nad redke oblačke, ki so plavali po nebu in ju trenutno ni motila.

Amunu je bilo pogodu, da je bil z Demarkom. Ta Istran je bil izvrsten tovariši, veder in jasen, ki v vojni ni izgubil pameti, kakor mnogi drugi.

«Koga pa imaš doma?» ga je vprašal.

«Mater in tri brate», mu je vedro odgovoril Demark, ležeč vznak na vlažni zemlji.

«Ali bi se dal ujeti?»

«Bi, če bi moralo biti!» je odgovoril Demark komaj slišno.

«Ali bi pobegnil sam k njim?»

«Tega pa ne, nikdar ne!» Demarkov glas se je odločno dvignil.

Amun je vedel dovolj. Ves čas, kar so bili na italijanski fronti, ga je ta misel zasledovala in mu ni dala pokoja. Njegova odločnost, da pobegne, čim pride nekam na fronto, da si reši glavo, je iz nekega čudnega notranjega nesoglasja kopnela. In h komur koli se je zatekel, vsak ga je puščal praznih rok. Tudi tovariši, s katerimi je delil misli in ki so si želeli na rusko fronto, da bi bili ujeti, niso vedeli tukaj ne kod ne kam... Na besedo, ki jo je imel z Rainerjem, je od daleč še mislil, toda če bi šel, bi rajši s kakim rojakom.

Demark se je nenadoma dvignil in se z obrazom obrnil k Amunu.

«K Italijanom bi ne pobegnil, k Rusom ali Srbom pa! Jaz sem Hrvat! Istran!»

«Prav imaš!» je z razdvojenim glasom potrdil Amun in se globoko oddahnil.

Ležala sta nehote predolgo, morebiti že kake pol ure, zato sta se dvignila. Zaužita pijača ju je prijetno razgrevala in sod, ki sta si ga zopet naložila, se jima je zdel neverjetno lahek. Demark je svetoval, naj nadaljujeta pot naravnost proti svetlikajoči se črti raket, trdeč, da pozna svet. Tam za robom, da se čisto gotovo sestaneta s kolono. Pol ure hoda je svet ostal, kakršen je bil, mehak in pokrit z nizkim, redkim grmičevjem in s kupi belega kamenja. Potem se je začel spreminjati v svet, kakršnega so poznali iz jarkov: kotanja za kotanjo in krtina za krtino. Dva, trikrat sta počivala in se napila iz pilke. V sodu je tekočina že občutno pljuskala, toda pijana še nista bila; vsaj občutila nista tega.

Tam, kjer je Demark prerokoval, da se bosta sešla s kolono, sta krenila na levo, toda kmalu bi bila prišla v past; kajti bilo je, kakor da sta prišla v pravi žleb ognja iz pušk. Morala sta kreniti nazaj proti desni. Čez dobro uro hoje kolone še vedno nista našla, pač pa sta bila oba skoraj do kože mokra. Ne le naporna hoja, tudi skrb, kam rineta, jima je gnala kri v glavo. Naposled je Amun predlagal:

«Počivajva in poglejva, kje sva».

Demark je že odlagal svoja konca drogov na tla. Ozirala sta se na desno in levo, toda vedela sta toliko, kakor prej. Tam spredaj so švigale rakete, pri Podgori, ki je ležala za pobočjem, so delovali žarometi in so regljale strojnice, na planoti za njima je treskala kanonada. Od nekje se je slišalo, kakor da pokajo puške, toda od katere strani, ni bilo mogoče vedeti. Vse je bilo kakor zagonetka.

Ceprav sta počivala, sta se zopet pričela znojiti. Toda ostati nista mogla tu in čakati belega dne. Zato sta se napotila dalje. Obema se je zdelo, da poznata robove tam spredaj. Zato sta kratko malo krenila naravnost proti tem obrisom, sluteč za njimi jarke.

Demark je mahnil z roko:

«Pojdiva! Nekam bova že prišla.»

Medtem je nebo postajalo temnejše in po tleh so rasle begajoče sence frontnega svitanja. Po neskončni hoji sta naposled nenadoma prišla do jarka.

«Zdaj sva dobra!» je rekel Amun, ki je z Demarkom vred postajal malodušen.

Žeja, ki ju je prej malodane minula, se je zdaj spet oglasila. Spet sta se drug za drugim naslanjala k pilki, sluteč, da se bliža trenutek, ko se bosta morala ločiti od soda.

Kmalu sta ugotovila, da je bil skrajni čas najti jarek, kajti že po prvih korakih je pričela nad njunima glavama sikati svinčena toča. Bila sta torej v strelskih jarkih. Ko pa sta bila trdno prepričana, da zdaj pa zdaj naletita na moštvo 17. polka ali na nekova, ki jima bo vsaj znal povedati, kam naj kreneta, je pričela pritiskati jutranja megla s tako naglico, da je mahoma zalila jarek in pokrila vso okolico. Tavala sta deset minut, potem še dvakrat tako dolgo in slednjič nista še vedno nikamor prišla. Zašla sta v pravi labirint jarkov, rovov in prekopov, ki so begali sem in tja. Včasih se jima je zdelo, da sloni temna postava ob steni in da pokajo puške čisto ob njunih glavah. Toda ko sta pogledala natančneje, ko sta tipala za sencami, sta spoznala, da je vse gola utvara. Le nemirne luči utripajočih raket so se dvigale in padale po megli.....

Pričeli so ju pomalem spreletavati mravljinci; kri ki je dotlej vroče valovila po žilah, se je spreminjala v hladne curke, po glavah so se pa motale sumljive misli. Noge so se jima zapletale, zdrsavale in se opotekale čez kamenje, da sta vedno pogosteje padala po tleh.

«Prokleti rum!» je klel Demark na ves glas, pobirajoč se s soda, kamor ga je potegnil vznak Amunov nenaden padec.

«Prokleta vojna!» mu je odgovarjal Amun.

Megla je postajala vedno bolj gosta, mokra in hladna, hkrati pa je ogenj okrog njiju popuščal. Zavladala je mrzla tihota, kakor vedno pred težkimi trenutki. Slutila sta, da se bliža nekak konec. Demarka, ki je še vedno nosil spredaj, je potegnilo v globok jarek. Tla so postala zložnejša, tudi rame niso zadevale pri vsakem koraku od stene. Sla sta hlastno, trdno....

«Buona mattina!»

Iz megle, tik pred Demarkovim nosom je zadonel globok bariton, kakor bi prihajal iz prehlajenega grla. Skozi belo meglo se je videlo nekaj ozkega, sajastega.

Demark je hipoma obstal, izpustil ročaja drogov ter se z vso težo svojega telesa nagnil vznak. Sod, ki mu je zdrknil z rame, je podrl Amuna na dnu jarka. Ropot lesa, pljusk, kletev, nato pa hrupen skok po jarku: — to je bilo početje enega samega hipa. Demark je planil čez kobacajočega se Amuna in kakor pošast drvel nazaj. Amuna je čuden strah vrgel pokonci in v prihodnjem hipu jo je tudi on ucvrl za njim...

Sredi jarka, zalitega z meglo, je ostal le osamljeni alpinec nekega polka iz Pijemonta, ki se ni mogel dovolj načuditi, ko je odkril sod z dišečim rumom....

Osem dni pozneje je jutranje sonce sijalo po fronti; megla se je pravkar dvignila in svet se je zdel svež in opran. Tudi dolina, kolikor se je videla, je bila čista, na širokem rečišču, ki je v velikem loku prihajalo izza Gorice in se izgubljalo pod bregovi hriba svetega Mihaela, se je svetil vijugast, pohleven pas Soče. Na njenem levem bregu se je potisnjena pod strme obronke sosednih hribov bleščala Gorica, vsa bela in spokojna. Julijske Alpe v ozadju, od vrha do tal pokrite s snegom, so veličastno in mirno strmele proti nebu. Naravnost tja proti zapadu se je videl kos furlanske ravnine, njena rjavkasta ploskev je prehajala v sivomodrikasto peno, ki se je izgubljala v nedogledno obzorje. Čez vso to pokrajino, od vrhov belih gora na severu do penastega obzorja na zapadu in na jugu, je ležala čista, razkošena sončna svetloba, ki se je naglo kopičila in segala vedno više, proti modremu nebu. Te podobe ni motil najmanjši odmev niti dih vetrica. Veličastna spokojnost je počivala pod kopreno čudovitih barv. Pekel, ki je tod okrog divjal celih štirinajst dni, je izgorel in njegov plamen se je nevidno umaknil pod ožgano površino. Novembrske ofenzive leta petnajstega je bilo konec.....

Bataljon št. 100, ki je že štiri dni spet ležal v prvi črti, malo više, kakor prvikrat, da je njegovo levo krilo segalo prav do vrha Sv. Mihaela, se je počasi k pal iz svojih brlogov in kotanj. V taborišču jih niso pustili dolgo, komaj tri dni. Tisto noč, ko sta se Amun in Demark vrnila s svoje odisejade, je Italijan vdrl v rove 7. pešpolka. Nista se utegnila dobro vleči, ko je alarm pognal bataljon v ogenj. Prvi je prišel na dan Palir. Ves zgrbljen in pokrit z ilovico je obstal sredi jarka, kot bi se bil šele zdaj zavedel tihote, ki je vladala nad hribom. Skušal je pregledati tja v sončno rumenkasto praznino, pa se mu ni takoj posrečilo; oči, vajene dima, plamena in megle, so se upirale. Naposled jih je očistil zemlje in druge nesnage nakar so se široko razprte zastrmele po pokrajini.

Kakšna čudovita spremenjena podoba! Tihota, ki je vladala naokrog, je Palirja skoraj vznemirjala. Zato se je hitro sklonil, odgrnil visečo, z ilovico pokrito, luknjasto vrečevino, ki je zastirala jarka, ter poklical:

«Stefanič! Kako lep dan imamo!»

Preden je Štefanič prilezel iz luknje, je moral Palir še dvakrat ponoviti svoj klic. Naposled se je le prikobalil. Tudi on si je moral čistiti oči, preden je mogel pogledati v svetlobo. In mir, ki ga je objel, mu je stisnil srce kakor prej Palirju.

Nekaj časa sta nema stala drug poleg drugega, strmeča tja nekam proti modrikastemu obzorju zafurlanskih ravnin. Potem se je Štefanič odločil:

«Pokličiva druge! To vendar ne gre, da bi ob takem vremenu hrlili po brlogih.»

Odkorakala sta okrog ovinka, kjer sta bila Segal in Holcman. Toda teh dveh ni bilo treba buditi, ker sta že stala sredi jarka in gledala zdaj proti Gorici, zdaj pod nebo.

«Ho, ho, ho!» se je hohotal Holcman s širokim, zadovoljnim glasom, kakor bi sedel za mizo v domači gostilni. Ta močni, srčni smeh je pričal, kako mu je v duši

Spogledali so se s toplimi iskrenimi očmi; nobene zlobe, nobene pege ni bilo v njih, bili so, kakor bi se na novo rodili in bi še ta hip začeli spoznavati življenje.

Z bližnjega ovinka se je prikazala postava Janode, takoj za njim pa Amuna.

«Ho, ho, ho... Ho, ho, ho...»

Bilo je, kot bi medvedi po dolgem prezimovanju zapuščali svoje brloge. Kmalu sta se pojavila še Rainer in Pekol, s spodnje strani pa Almer in Demark Rov je bil poln širokih, okornih, rasastih postav, ki so stale v soncu z razkoračenimi nogami in razpetimi rokami kakor otroci, ki nenadoma stopijo pred čudovito, pravljično uganko. Njihovi blatni, široki, še do podbradkov zapeti plašči so jih delali siromašne, zapuščene, kape so jim čepele kakor pokveke na glavah. Bili so rumenkasti od kraške ilovice, ki se je držala plaščev, rok, brad in kože, ki pa se je pod sončnimi žarki koj pričela trditi in luščiti.

«Ali ste videli...?»

Ni povedal, kaj so videli, toda vsi so čutili, kaj misli. Da misli na sonce, na zrak, na modro nebo, na penasto obzorje, na reko v dolini sredi prodnastega korita in na mesto pod hribi — na noči polne rezgeta, smrtnega piša, na treskanje, ki prihaja iz osrčja zemlje in se bliža, bliža z vsakim novim odmevom...

Tako so tisto jutro stali stotisoči podobnih rasastih, ilovnatih postav po vsej liniji od morja do vrhov zasneženih gora in strmeli s širokimi, iznenadenimi očmi v veličastno prelest sončnega miru. Proti jutru, ob pojemajočem ognju štirinajstdnevne ofenzive, so ti stotisoči brez dovoljenja in brez povelja obležali izčrpani na zemlji, si zastrli oči z rokavi ohlapnih plaščev in težko zaspali. Ves armadni zbor bi takrat z lahkoto uničila peščica vojakov. Komaj nekaj ur potem pa so jih sončni žarki prebudili in priklicali iz vlažnih krtin.

Toplota je pila iz vlažnih cunj, iz potez njihovih neumitih obrazov. Kmalu je začelo nategovati premrle ude in jih dvigati, da se jim je zdelo kakor bi rasli. Z blagodejno naslado so se vdajali toplini zraka in neskončnemu miru. Nenadoma jih je prevzela brezskrbnost otroka sredi polj in že so se jim iztegnili hrbti ter so se dvignile glave iznad rovskih nasipov tako mogočno in samo po sebi razumljivo, kakor da bi nikdar ne hodili drugače. In koder je še malo poprej rezgetajoči odmev smrti zadušil vsak človeški glas, so se zdaj slišali topli, domači glasovi ter brezskrben, miren smeh. Po jarkih so odmevali počasni koraki zamišljenih popotnikov, katerim se nenadoma nikamor ne mudi...

Še vedno so stali na kupu in se niso mogli nagledati, kar je vstajalo pred njimi. Skozi čisti zrak so jim udarjali na ušesa razni glasovi. Bilo je, kakor da bi se slišalo bezenkanje čebel in čmrljev. Toda to je bil odmev neštetih skupin, ki so stale kot oni in ki so se z njimi vred čudile.

Kdo ve, koliko časa bi bili še stali, ako bi zamišljenosti ne bil prekinil Almerjev glas:

«Kje pa je Popovič?»

Spogledali so se. Da, Popovliča ni bilo med njimi. Gotovo je še spal v svoji krtini. Ves roj se je napotil proti njegovemu skrivališču. Almer je dvignil cunjasti zastor stare plahte, ki je visela čez odprtino v steni vrečic, napolnjenih z zemljo.

«Popovič, na sonce, na sonce!»

Almer je podrezal v odprtino s svojim ogromnim, blatnim čevljem. Toda, čeprav je zadel Popovičevo mehko telo, se vojak ni ganil. Zato sta se s Holcmanom oba hkrati sklonila in pogledala v luknjo. Čuden sopuh jima je udaril v nos, kakor bi se nekaj parilo. Na dnu luknje, ki je bila prekratka, da bi se mogel človek stegniti v njej, je pod plastjo cunj ležal Popovič. Ko sta ga odkrila sta zagledala razgret, znojen obraz in dvoje ogljenih oči.

«Kaj pa ti je?» ga je vprašal Almer z vidno prepiašenim glasom.

«Vročino imam», je slabotno odgovoril Popovič.

Glasbeno življenje na Tržaškem po prvi svetovni vojni do danes

M. PERTOT

Ako primerjamo glasbeno življenje na Primorskem po prvi svetovni vojni z današnjim, vidimo, da vplivata dva faktorja na majhen vzpon glasbenega življenja po sedanji vojni. Prvi je ta, da imamo v Trstu v primeri z dobo po prvi svetovni vojni premalo glasbenikov in da ti ne morejo zadostiti vsem potrebam, da bi govorili o nekem velikem vzponu produkcije in reprodukcije. Drugi važen faktor pa je narodna zavest. Lahko trdimo, da je danes narodna zavest posebno pri mladini zelo majhna v primeri z narodno zavestjo mladine po prvi svetovni vojni. Pa se bomo vprašali, kaj ima narodna zavest pri tem opravka? Danes se pri nas glasbeno izživljamo skoro izključno v pevskih zborih, kjer bi se morala zbirati predvsem naša mladina. Če pa gledamo na kaki prireditvi pevske zbore, vidimo, da jih sestavljajo sami starejši ljudje izvečine iz dobe po prvi svetovni vojni. To je tedanja mladina, ki si je narodno zavest ohranila prav do danes. Fašizem je opravil svoje in zelo težko bo ponovno doseči stanje po prvi svetovni vojni.

Oglejmo si sedaj, kdo je imel po prvi svetovni vojni direkten ali indirekten vpliv na glasbeno življenje v Trstu in na Primorskem sploh. Tudi takrat je bilo težišče glasbenega življenja v pevskih zborih. «Učiteljski pevski zbor v Trstu», pevsko društvo «Adrija» v Barkovljah, pevsko društvo «Ilirija» pri Sv. Jakobu, pevsko društvo «Kolo» v Trstu, «Hajdrih» na Proseku, «Velesila» v Škednju in še drugi manjši zbori so dali toliko iz sebe, da njihovi koncerti niso bili le priložnostne prireditve; vsi ti pevski zbori so stremeli za tem, da dajo predvsem dobre sporede z dovršenim podajanjem. Glasbena matica v Trstu pa žal ni posegala kot vodnica v to življenje kot bi bilo pričakovati. Medtem ko so omenjeni pevski zbori nastopali vsepovsod, posebno «Učiteljski pevski zbor» je nastopal v vseh večjih vaseh, se je Glasbena matica omejevala le na nekaj nastopov v mestu.

Izmed glasbenikov so živeli v Trstu tedaj kot vzgojitelji: Vasilij Mirk, Viktor Sonc, Srečko Kumar in Ivan Grbec, v Gorici pa Marij Kogoj in Emil Komel. Imeli smo tedaj tudi lepo število inštrumentalistov, kakor violinista Karla Pahorja, Mirka Logarja, Avgusta Ivančiča, nadalje odlične pevce: Josipa Rijavca, Maria Simenca, Avrelijo Sancinovo, Justino Kraljevo, Anico Čokovo, pianistki Gito Bortolottijevo in Karmelo Kosovelovo ter pevovodji Franca Venturinija in Milana Pertota.

Mogoče sem tu nenamerno koga izpustil, vendar že iz teh kratkih podatkov sledi, da smo imeli precejšen kader ljudi, ki so globoko zarezali brazdo v glasbeno življenje. Kumarjevi ediciji «Prvi plameni» in «Otroške pesmi» sta bili kažipot v novo glasbeno življenje.

Pa je fašizem opravil svoje. Za polnih dvajset let je zamrla slovenska beseda in z njo tudi pesem. Na pogorišču naše kulture je znova vzniklo novo življenje. Opojeni z vzklikom svobode smo se ponovno vrgli na delo. Pevski zbori so zopet oživeli. Množični nastopi ob priliki 1. maja ali drugih obletnic so bili ponovna manifestacija za naše glasbeno izživljanje in vse je kazalo, da bomo presegli vsa pričakovanja. Pa je prišla razmejitev in potem Kominform. Vsi oni, ki niso imeli narodne zavesti so takoj odpadli. Zavladalo je neko mrtvilo in pričakovanje, kaj bo. To pa samo od tistih ljudi, ki niso bili nikdar povezani z matičnim narodom ne prej ne danes. Kljub vsemu temu so si naši pevski zbori, ki tudi sedaj nosijo v sebi vse ono zdravo na glasbenem področju kmalu opomogli. Res so bili prej vsi naši pevski zbori številnejši, danes pa lahko trdimo, da so zopet po kvaliteti na isti stopnji kot nekdaj «Adrija», «Ilirija», «Kolo» in drugi. Komorni zbor, «S. Škamperle», «M. Matjašič», «Zvon», «Vojko» in mnogi drugi so nam porok, da bo naša pesem na tem ozemlju ostala. Prva skrb pa bodi posvečena naraščaju.

SHPZ je organizirala dva pevovodska tečaja, in sicer v Boršt u in Kojskem. Gojenci teh tečajev pa so bili skoraj izključno z dežele, oziroma iz krajev, kjer so manjkali pevovodje. V Trstu samem nam jih manjka. Glasbena matica, katere naloga je, da poveže vse sile na tem področju, bo morala v bodoče posvetiti mnogo pažnje temu vprašanju.

Razen prej omenjenih dveh edicij po prvi svetovni vojni se je v Trstu le malo naredilo za publiciranje novih glasbenih del. Prepričani smo, da je v miznici tovarišev Vrabca, Venturinija, Boštjančiča, Grbca in še koga drugega mnogo neobjavljenega materiala, ki ga bo treba izdati. Edicije so prikaz glasbenega ustvarjanja ne samo po kvaliteti, temveč tudi po kvantiteti, kajti pri sestavi programov imamo vse premalo glasbenih del domačega izvora. To bo druga naloga naše Glasbene matice, ki bo morala pokazati svojo organizacijsko sposobnost v tem pogledu.

Tudi v inštrumentalni glasbi smo nekoliko napredovali. Simfonični orkester v sicer majhni zasedbi, že pridno vežba in ni več daleč dan, ko se bo predstavil javno.

Iz vsega razvidimo, da bi v ugodnejših prilikah tudi mnogo več naredili. Eno pa je potrebno: da vsi po svojih močeh doprinašamo čim več za glasbeno umetnost v Trstu, da ne delamo sebi v čast in slavo, temveč v prid skupnosti. Tudi v tem pogledu bodi naša Glasbena matica gonilna sila.

Kakor smo uvodoma omenili, so težišče našega glasbenega izživljanja naši pevski zbori. Potrebno je, da pevovodje zelo preračunano sestavljajo programe in da podajajo pesmi bolj vsebinsko. O vsebinskem petju je že nekajkrat bilo govora, zato ne bomo tega več ponavljali. Potrebno pa je, da vsak pevovodja naštudira skladbe po vsebini, ker le tako bodo pravilno zaživele pred poslušalci in jih pridobile za vse, kar je lepega in plemenitega.

Še besedo našim produktivnim glasbenikom. Ako je glasba povezana z besedilom, je treba temu dati prednost. Predvsem je treba doživljati besedilo samo, potem glasbo k temu besedilu in šele iz take pesmi bo zadihala prava umetnost. Naj ne bodo glasbeni pripomočki samo forma, kajti tedaj bi zašli v preprosto obrt, ki nima z umetnostjo nikakega opravka. Potrebno bi bilo uvesti diskusijske seje, kjer naj bi se izbistrili vsi pojmi o res pravi umetnosti. Tudi to bo naloga naše Glasbene matice, ki naj bo žarišče vsega glasbenega življenja sploh.

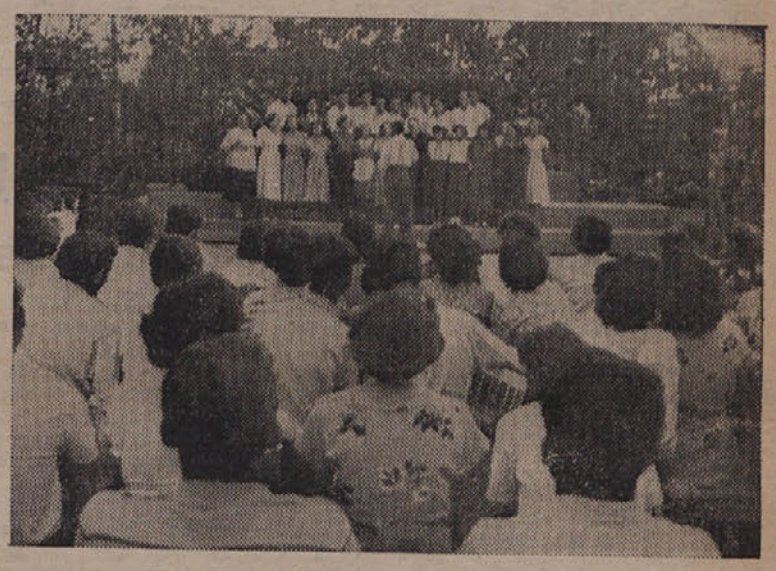

Lonjerski pevski zbor nastopa v Boljuncu.

PROSVETA MED LJUDSTVOM

Koncert v Boljuncu

V nedeljo 9. t. m. je bil na dvorišču pri Žerjalu v Boljuncu okrajni pevski koncert, ki je kljub raznim prometnim oviram in neznosni vročini pribavil lepo število ljudi. Najprej je zapel mešan pevski zbor iz Lonjerja-Katinare, in sicer Laharnerjevo «Pozdravljam te Vipavski dol», Vodopivčevo «Kadar zora» ter narodne: «Vsi so prihajali», «Lahko je zate duša», «Vince rujno» in «Ne boš, ne boš». Zbor kakor tudi njega dirigenta tov. Lovrenčiča Justa je ljudstvo nagradilo z navdušenim ploskanjem.

Veliko presenečenje je vzbudil tov. Kjuder Oskar, ki je na klavirski harmoniki res lepo zaigral Dvoržakove «Slovanske plese» in Gotovčev «Ples iz opere Ero iz onega sveta». Mladega nadarjenega glasbenika, ki ga poznamo tudi že z drugih nastopov, je občinstvo burno pozdravljalo.

Sledil je nastop tov. Pečarja Maksa, ki je ob spremljevanju harmonike zapel, «Žal» in Simonitijevo «Pomlad». Tov Pečar je s svojim prijetnem glasom žel obilo priznanja.

Pod vodstvom tov. Cvetka Marca je nato moški zbor iz Doline zapel: G. Ipavec «Planinska roža», Zajc «U boj, u boj», Venturini «Vasovalec» in Foersterjevo «V hribih se dela dan». Zbor, ki razpolaga z dobrimi in krepkimi glasovi, je ponovno dokazal, da spada med naše najboljše zbore na Tržaškem ozemlju. Svojevrsten užitek je nudil gledalcem stiliziran ples po narodnih motivih «Rajanje pod mlaji». Nato je zopet zapel pevski zbor iz Doline; med številnimi pesmimi je posebno ugajala Simonitijeva «Bolen mi leži».

Ko sta ob koncu skupno zapela pevska zbora iz Doline ter Lonjerja-Katinare Simonitijevo «Le vkup uboga gmajna» ter Preglovo «Mlada garda» se navdušenje občinstva kar ni hotelo poleči. Mračilo se je že, ko so se ljudje razhajali v želji, da bi kaj kmalu zopet lahko nedeljski popoldanski izlet v tržaško okolico združili s tako lepo in pestro prireditvijo.

Občni zbor Glasbene matice v Trstu

Dne 5. t. m. je bil 3. redni občni zbor te naše največje glasbene ustanove.

Iz predsednikovega in tajnikovega poročila smo zvedeli za težkoče, ki jih naletimo pri nas ob vsakem koraku zaradi pomanjkanja pravih prostorov in tudi zaradi drugih problemov: Edino Glasbena šola kot odsek Glasbene matice zaznamuje lep uspeh. Dve dobro uspeli produkciji sta pokazali, da imamo tudi v Trstu prav dobre pedagoge, ki bodo pravilno usmerjali našo mladino v glasbenem študiju. Problem so le prostori. Pouk se vrši na petih krajih, kar nam zgovorno kaže, da je zahteva po prostorih umestna.

Po običajnem absolutoriju staremu odboru je bil izvoljen nov odbor s tov. Milanom Pertotom kot predsednikom in dr. Demšarjem kot tajnikom. Novi odbor je sklepal tudi o nalogah, ki naj jih izvede Glasbena matica v naslednjem poslovnem letu. Predvsem je naloga Glasbene matice, da poveže vse ustvarjalne in reproduktivne sile v kolektiv, kjer bo žarišče vsega glasbenega življenja.

Mladi virtuoz tov. Kjuder igra na harmoniko v Boljuncu.

SNG-TRST

SNG je v sredo 5. t. m. uprizorilo v Križu Moliérovega «Tartuffa», v soboto 9. t. m. pa Kreftovega «Veleizdajalca». Pri obeh predstavah je občinstvo do kraja napolnilo prostor.

Velik uspeh je SNG doživelo tudi 12. t. m. v Boljuncu z Ostrovskega komedijo «Donosna služba». Iz vseh okoliških vasi so v velikem številu prihiteli ljudje k predstavi ter s svojim navdušenjem in pozornostjo, s katero so spremljali dejanje, dokazali, kako zelo cenijo gledališko umetnost.

Opozarjamo na predstavo Kreftovega «Veleizdajalca», ki bo danes 14. t. m. ob 21. uri v Bazovici.

EDUARD PIGNON v Galeriji Scorpione

Po razstavi v Benetkah se francoski slikar Eduard Pignon predstavlja tržaškemu občinstvu s serijo 25 risb, akvarelov in temper. Dela, ki na prvi pogled naredijo vtis velike svežosti in prezračenosti, ki pa se nato s svojo rezko problematiko postavljajo kot toliko kamnov spotike za sodobne zagovornike realizma ter «razumljive» umetnosti. Mislimo si, da si marsikdo želi velike, globoke in vendarle obenem razumljive, emocionalno učinkovite umetnosti. Vsi si je želimo, kakor si želi v poletnih sončnih zubljih suho grlo vode.

Vendar smo krivični, če obtožujemo klavrno umetnost, ko pa je le-ta umetnost izraz klavrnih ljudi in klavrnega časa (Glej nedeljski «Corriere di Trieste»); če se rogamo slikarjem, ki prenašajo v svoja dela katastrofalno ozračje, ki ga izpuhtevajo človeška bitja. Človek, ki z atomi razkraja človeka; človek, ki reže kožo živemu človeku; človek, ki para človeško telo, živo človeško telo kakor telo klavne živali. Ali je vse to «razumljivo»? Ali je vse to «normalno»?

Kako naj potem sodobni umetnik najde sodobnemu človeku dober, realističen, razumljiv obraz? V kakšno pomoč naj mu bo renesansa? Da, res, umetnost naj se drži narave! O, pa kako radi bi se mi, sodobni ljudje, oklenili narave! In tudi vemo, da bi se znali boriti za to: da bi si zagotovili mirno sožitje z dobro zemljo! Toda dejstvo je, da so naše ure samo beg iz straha v strah; da so dvignili na človeški zemlji krematorijske dimnike; da je človek iznašel za človeške črede staje taborišč. Dejstvo je, da je atomska energija tako razkrojila vlakna človeškega telesa, kakor jih ni nikoli razkrojil Picassov čopič.

Nič ni potemtakem čudno, če je sodoben slikar postal racionalen, skeptičen kirurg, ki secira mišice in čustva in misli; ki jih potem, utrujen ali diabolično brezbrižen, v hitrici sešije, zato da se čimprej reši nerazumljivega kaosa.

Da racionalizem. In ker govorimo o slikarstvu, je važno, da tu povemo o kubizmu, o tem razumskem razkrajanju, katerega predstavljata v slikarstvu Braque in Picasso. Picasso, ta neopredeljivi kolos, ki je že ob začetku stoletja začel slikati podobo našega razpadajočega sveta! Tako se je v slikarstvu po plastičnem materializmu Cezanna pot ločila: desno so šli «fauvisti», levo je šel kubizem z racionalnim iskanjem bistva predmetov, z impulzivno težnjo po geometriji, ki bi kljub razkrajanju spajala.

Pignon je slikar, ki je po trditvi kritika Malchiorija, najbolj pristen predstavnik generacije, ki se je znašla obenem naslednica fauvistov (Matissa) in kubizma. Eduard Pignon je 1945. leta zapisal: «Sodobno mlado slikarstvo noče razporoke med svojimi izdelki in realnostjo, med umetnikom in svetom, temveč nasprotno: njihovo sožitje hoče, hoče ekzaltacijo resničnosti, kajti sodobno slikarstvo želi zgostiti dramatiko te resničnosti. «V delih, ki jih sedaj razstavlja, je jasno izražena skrb za to sintezo, muka za to sintezo. Vendar se nam zdijo najbolj učinkovite prav tiste slike, ki jih poživlja fauvistični kolorizem. Glej na pr. tempero s sklonjenimi delavci! Barvne ploskve z rumenimi, sivimi, belimi, črnimi ploskovnimi elementi. To je brez dvoma barvna ekzaltacija resničnosti.» Temu podoben je optimizem risb s kmečkimi ljudmi pri poljskih opravkih. Potem pa je spet Pignon s svojimi študijami o človeškem telesu, ki bi ga rad vcepil v skrotovičena debla in veje; o človeški figuri, ki bi ji rad našel jasen črtež sredi geometričnih črt. Tako, da imamo kljub vtisu študijskega racionalnega eksperimentiranja vendarle občutek napetega instinkta, ki se podtalno krčevito muči za rojstvo nepoznanega človeškega sadu. (Glej risbe z ogljem).

V Pignonu je jasno vidna kakor do sedaj še v nobenem reprezentativnem slikarju, razdvojenost človeka in njegovih izraznih sredstev. Razdvojenost francoskega slikarja, ki ni zašel v abstraktnost; ki se znanstveno bori za novo obliko in barvo z elementi, ki jih ima od Matissa in kubizma; se pa kdaj loti čudnega neobčutenega, rekli bi romantičnega iskanja bistva narave (Glej risbe dreves).

Vsekakor pa si ob razstavljenih delih znanega slikarja želimo, da bi ga bolje spoznali. In to je važno. Scorpione pa s to kvalitetno razstavo imenitno zaključuje svojo kulturno sezono.

BORIS PAHOR

Nove knjige za tvojo knjižnico

Skerlj: «Antropometrične razlike», broš L. 100.—; Ahtik: «Električna razsvetljava», broš L. 430.—; Dobejc: «Gospodarska tehnika», broš L. 150.—; Nazor: «Istranke», polplatno L. 150.—; Goldoni: «Lažnivec», polplatno L. 230.—; Cesarec: «Novele», polplatno L. 320.—; Bogorov: «Podvodni svet», broš L. 60.—, Gorki: «Življenje Klima Samgina» IV. del polplatno L. 500.—.

Film • šah • uganke

ŠAH

Kako veliki mojstri izkoriščajo najmanjše napake

Veliki mojstri izkoriščajo najmanjše pozicijske napake svojega nasprotnika tako natančno in popolno, da jim najmanjša pozicijska prednost že zadostuje za zmago. V tem je ravno razlika med velemojstrom in dobrim šahovskim mojstrom. Tu prinašam en tak primer.

DAMSKI GAMBIT

Beli: Stahlberg — Črni: Michel

1. d2-d4 — d7-d5
2. c2-c4 — c7-c6
3. Sg1-f3 — Sg8-f6
4. e2-e3 — e7-e6

Dobra je tudi poteza 4. —— Lf5, ker na 5. Db3 mora slediti 5. —— Db6. To pa je možno samo takrat, kadar je beli razvil kraljevega skakača. Če bi pa beli razvil v 3. potezi damskega skakača 3. Sf3, črni ne bi mogel igrati 4. —— Lf5, ker bi po 5. cd5: ed5: 6. Db3 izgubil enega kmeta.

5. Sb1-d2 ——

Preprečeti Meransko obrambo, ker na 5. —— dc4: vzame z uspehom s skakačem 6. Sc4: in v Meranki običajna poteza 6. —— b5 tu nima enega efekta kot sicer. Slabost gornje poteze pa je, da črni svojo pozicijo okrepi s c5. Pri skakaču, postavljenem na polje c3, poteza c6-c5 ni najboljša.

5. —— a7-a6?

Ta poteza na tem mestu ni dobra, ker slabi polje b6. Poteza bi pa odgovarjala le, če bi beli igral 6. Ld3 n. pr. 6. —— dc4: 7. Lc4: b5 8. Ld3 c5 itd. Ker pa igra beli

6. b2-b3! ——

pa sedaj 6. —— dc4: zaradi 7. bc4: ne gre.

6. —— Sb8-d7
7. Lf1-d3 — Dd8-a5

Izpad dame se ne pokaže zadovoljiv. Bolje je bilo 7. —— b6 z Lb7, Le7 in c5.

8. Dd1-c2 — Lf8-a3
9. Lc1-a3:! — Da5-a3:
10. 0-0 ——

Precenimo sedaj pozicijo. Zamenjava črnobarvnih lovcev bi bila na mestu samo takrat, kadar bi črni imel svoje kmete na črnih poljih. Tu pa ima kmete na belih poljih. Pri taki formaciji brez črnobarvnih lovcev, pa beli lahko poskuša z obkoljevalnim manevrom stisniti in oslabiti nasprotnika.

10. —— Da3-d6

Prepreči 11. Se5 in f4.

11. Ta1-e1! ——

Beli se je pravilno odločil za igro na kraljevem krilu, ker namerava na damskem krilu popolnoma zapreti pozicijo

11. —— 0-0?

Črni bi pač moral uvideti nakane belega in hitro razviti damsko krilo 2 11. —— c5, b6 in Lb7, da bi prišel do protigre.

12. c4-c5! ——

Beli je blokiral damsko krilo in pričenja prej omejeno igro izkoriščanja slabih črnih polj v nasprotnikovem taboru, ki jo mojstrsko izvede.

12. —— Dd6-c7
13. e3-e4 — d5-e4:

Sicer sledi 14. e5! in črni ne bi prišel do diha

Slabi beli skakač na d2 je naenkrat zelo nevaren, ker je zasedel središčno polje.

14. —— h7-h6

Po 14. —— Se4: bi beli igral 15. Te4: in Th4 s silnim napadom na črnega kralja.

15. Se4-d6 — Sf6-e8
16. Sd6-c4! ——

Beli skakač je prispel na idealno mesto. Od tu kontrolira vsa slaba črna polja b6, d6 in e5. Pozicijo moremo smatrati za črnega kot pozicijsko izgubljeno. Vsemu temu je vzrok navidezno nedolžna poteza, 5. —— a6? in nepotreben manever lovca 8. —— La3.

16. —— Sd7-f6

Skakača na c4 črni ne more prepoditi, ker bi po 16. —— b5 sledilo 17. cb5: e. p. Slabost kmeta na c6 bi bila pogubonosna.

17. Sc4-b6 — Ta8-b8
18. Te1-f3 — Lc8-d7

Po 18. —— Sd5 19. Sd5: ed5: 20. Tfe1 bi beli obvladal e linijo.

19. S:3-e5 — Tb8-d8
20. Tc3-g3 — Ld7-c8

V tako zaprti poziciji se črni težko brani.

21. Dc2-d2 — Kg8-h8

Pretilo je Dh6: Kmeta na d4 stoip ne sme vzeti zaradi Lh7+.

22. Dd2-f4! ——

Beli napad zavzema vedno nevarnejše oblike.

22. —— Dc7-e7

Po 22. —— Sh5 bi sledilo 23. Sg6+ Kg8 24. De7: Sc7: 25. Se7 +Kh8 26. Sec8: Sg3: 27. fg3 Tc8. 28. Sc8: Tc8: 29. Tf7 Kg8 30. Lg6 z dobljeno končnico.

23. Tg3-h3! ——

Stahlberg napada zelo lepo. Grozi Th6:+.

23. —— Sf6-h7
24. Tg6-h6:! — g7-h6:
25. Df4-h6: ——

Beli je razbil obrambo pred črnim kraljem. Tudi zadnji del te zanimive partije igra velemojster z izredno energijo.

25. —— Se8-f6
26. Se5-g4 — Sf6-e4!

Se najboljša obramba.

27. Ld3-e4: — f7-f5
28. Sg4-e5 — Tf8-f6
29. Dh6-h4 — De7-g7
30. Le4-d3 — Dg7-g5

Po 30. —— Tg8 31. g3 Th6 32. Dh6: Dh6: 33. Sf7+ črni ne bi imel mnogo več od igre, zato je videti zamenjava dam še najboljša.

31. Dh4-g5: — Sh7-g5:
32. Tf1-e1 — Sg5-f7
33. Se5-f3 ——

Zamenjava skakača bi olajšala črnemu obrambo. Tako je beli še vedno obdržal iniciativo in izvaja močan pritisk na črno pozicijo.

33. —— Kh8-g7
34. Ld3-c4 — Kg7-f8
35. h2-h4 — Kf8-e7

Pozicijo ima črni izgubljeno.

36. d4-d5! — Tf6-h6
37. Sb6-c8: — Td8-c8:
38. d5-e6: — Sf7-d8
39. Sf3-d4 — Th6-f6
40. Te1-e5 — b7-b5
41. c5-b5: ——

črni se vda.

V tej partiji je švedski velemojster pokazal svoje izredne sposobnosti in moč.

Ing. B. SIKOSEK

Iz angleškega filma: «Niso bili ločeni.»

Filmski festival v Locarnu

Sezono filmskih festivalov v Evropi je letos otvoril mednarodni filmski festival v Locarnu, ki je trajal od 30. junija do 9. julija. Pri tem festivalu ni šlo toliko za ugotavljanje umetniških kvalitet posameznih filmov, temveč bolj za trgovske posle.

Med filmi, ki so jih predvajali na festivalu, se jih le malo odlikuje.

Festival so otvorili z ameriškim filmom «To noč bo vzšlo sonce», ki opisuje kubansko revolucijo. Film ima odlično zasedbo, vendar je prekričeč zaradi hlastanja po svetlobnih efektih. Manjka mu tudi originalnosti. Večje zanimanje je vzbudil ameriški film Hitchcooka «Strah», ki obravnava zapleteno detektivsko zgodbo. Vendar je v primeri z drugimi deli istega režiserja ta film dolgočasen ter prekompliciran. Senzacija tega filma je igralka Marlene Dietrich. Od ameriških filmov so predvajali še film Johna Forda «Ko se Willy triumfalno vrne domov». Fordov film je humorističnega značaja in prehaja včasih v farso. Willy je mlad nekoliko omejen človek iz province, ki se kot vojni prostovoljec nehote zaplete v neke vojne pustolovščine, da postane junak, ne da bi sam vedel kako. Sicer ni ta film vsebinsko nič novega, zanimiva pa je učinkovita obdelava vsebine. Se dokaj je ugajal film Jeana Neguleska «Trije se vrnejo domov». Kakor Fordov film je vzbujal mnogo smeha tudi angleški film podobne vsebine «Niso bili ločeni», vendar pa smeh pri tem filmu zamre ob smrti dveh glavnih oseb, Amerikanca in Angleža. Film nas popelje na francosko fronto druge svetovne vojne. Scene na fronti so pristno dokumentarnega značaja, življenje v zaledju pa je kakor v večini vojnih filmov prikazano preidilično in premalo realistično. Drugi angleški film «Zlati močerad» predstavlja tihotapsko zgodbo v Tunisu polno orientalskih pustolovščin.

Nemški filmi, ki so jih predvajali na tem festivalu, streme po prikazovanju realnosti, kar se je doslej najbolj uveljavilo v italijanskih povojnih filmih.

Nemški film Fritza Kierkhoffa «Samo ena noč» prikazuje slučajno srečanje ozamljenega moža in žene; kot glavna igralca nastopata Marianne Hoppe ter Hans Schoenker. Vendar pa je več zanimanja vzbudil bolj neprisiljeni film «Preobilje življenja».

Od italijanskih filmov so igrali «Mulata» De Robertisa ter «Dvajset let» Giorgia Bianchija, oba filma brez posebnih kvalitet, ter film «Nedelja v avgustu», ki smo ga že gledali v Trstu, ter «Moč usode».

Francozi so poslali na festival nepomembni film «Zeja ljudi».

Filmska KRONIKA

Organizacije Jugoslovanov v Ameriki so nedavno predvajale več jugoslovanskih umetniških in dokumentarnih filmov, kakor: «Na svoji zemlji», «To ljudstvo bo živelo», «Slavica» itd. Naše filme so jugoslovanski izseljenci v Ameriki toplo pozdravili.

* * *

V nekaterih mestih Italije bodo te dni predvajali tri napredne italijanske dokumentarne filme, ki jih je režiral Carlo Lizzani. On je pristaš novorealističnega filma in meni, da bi dokumentarni filmi ne smeli biti postranskega pomena, kajti v njih bi morali odkrivati položaj današnje Italije. Zadostuje, pravi, obrniti fotografski aparat na Južno Italijo in opisati življenje sestradanih kmetov. Lizzanijev dokumentarni film «Jug» prikazuje vso bedo južnoitalijanskega ljudstva, obenem pa še njegovo borbo proti izkoriščevalcem. Drugi dokumentarni film «Modena» govori o uspehih delovnega ljudstva tega mesta, tretji film pa bo prikazal borbe in žrtve delovnega ljudstva v Modeni.

* * *

Francoski režiser Maurice Cloche, avtor filmov «Gospod Vincent» in «Mladoletni», bo v Italiji režiral italijansko-francoski film «Zadnji vlak iz Pekinga».

* * *

Češki filmski festival bo letos v Karlovih Varih od 15. do 30 julija. Na festival se je prijavilo več kot dvajset držav.

* * *

Karej Stekly, katerega film «Sirena» je dosegel prvo nagrado v Benetkah leta 1947, bo kmalu dokončal zgodovinski film «Tema».

* * *

Nedavno so v Parizu prikazovali kitajski film «Kitajska v vojni». Ta film, ki prikazuje zadnje vojne dogodke, so montirali na Češkoslovaškem.

* * *

Med najnovejšimi poljskimi filmi sta najzanimivejša «Jeklena srca» Januszewskega, ki govori o življenju poljskih ručarjev, ter Chopin» Aleksandra Forda.

* * *

Sovjetski režiser Vsevolod Pudovkin je končal film o življenju znamenitega ruskega znanstvenika Žukovskega.

UGANKE ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

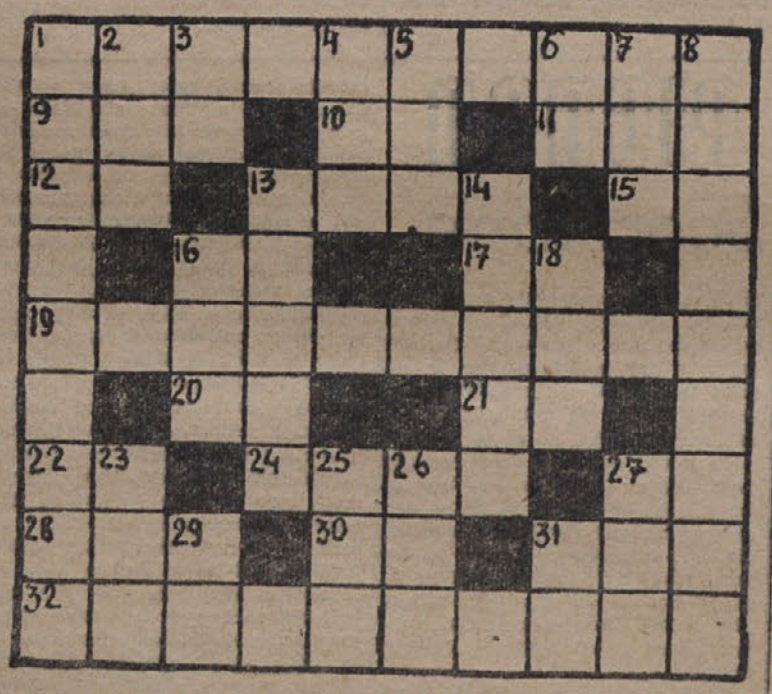

Vodoravno: 1. prva straža; 9. urejenost; 10. Zlato (franc.); 11. nemško planinsko društvo (Kratica); 12. ogel (nem. fonet.); 13. samo on; 15. kralj (it.); 16. inicialki češkega skladatelja; 17. živalski glas; 19. tip jadralnega letala; 20. romanski člen; 21. konec torka; 22. angleški predlog; 23. velike posode (lesene); 27. os. zaimek; 28. domača žival; 30. Italijanski os. zaimek; 31. vzklik; 32. zemlja na južnem tečaju.

Navpično: 1. prireditev, igra; 2. pregovor; 3. italijanski veznik; 4. lesena posoda; 5. števnik; 6. glej 16. vodoravno; 7. žarenje; 8. Schubertova skladba; 13. tnala (narobe); 14. italijanski filmski igralec (fonet.); 16. turški naslov, dostojanstvo; 18. žensko ime; 23. glas, zvok; 25. zrak (angleško); 26. pristaniška naprava; 27. doba; 29. ruski pisatelj (inicialka); 31. angleški os. zaimek (fonet.).

Posetnica

TEKUH MARICA

LIKA

Od kod je doma in kaj je po poklicu ta tovarišica?

Stopnice

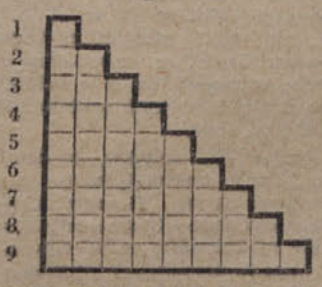

Besede pomenijo: 1. samoglasnik, 2. grška črka, 3. moško ime, 4. kemična prvina (kovina), 5. tisoči del milimetra, 6. otok v Balearih, 7. testenine, 8. svetovni nazor, smer v leposlovju, umetnosti itd.

REŠITVE

Izpopolnjevalnica

1. Portugalec; 2. opoldanski; 3. napovedati; 4. pripovedka; 5. nakupovati; 6. gestapovec; 7. Shreveport; 8. Sevastopol; 9. Hilederpo.

Posetnica

Letalka

Križanka

Vodoravno: 1. goličava, 8. nauk, 12. Tl, 14. Erotika, 15. magnezij, 17. novatorji, 19. ragu, 20. epika, 21. joni, 22. galeb, 23. Ra, atelje, 26. kumare, 27. ank., 29. ere, 30. riali, 32. orlica, 35. zlikane, 38. Indije, 40. Ra, 42. etamin, 43. jarki, 44. beliči, 46. on, 47. adio, 48. Mesina, 49. krat — Navpično: 1. generacija, 2. oropan, 3. lovi, 4. Itaka, 5. čitatelji, 6. ako, 7. varilec, 8. na, 9. aga, 10. un, 11. keramika, 12. tiger, 13. ljubezen, 15. miner, 16. Zala, 18. joj, 22. guliti, 25. Erie, 26. kaleča, 28. kodri, 31. iz, 33. Riko, 34. Ares, 36. Amor, 37. Nina, 39. nad, 41. ali, 44. Be, 45. in.

LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik

KAVS FRANC

Tiska z dovoljenjem AIS-a Tržaški tiskarski zavod v Trstu, ulica Montecchi 6

Rokopisi se ne vračajo

RADIO

SPORED ODDAJ V TEDNU
od. 14.7.50. do 20.7.50.

Poročila v slovenščini vsak dan ob nedeljah ob 7.30) 13.00; 19.30 in 23.05. Poročila v italijanščini vsak dan ob 6.45 (ob nedeljah ob 7.15) 12.45, 19.15 in 23.00. Poročila v hrvaščini vsak dan ob 18.45. Pregled tiska v slovenščini vsak dan ob 14.45. Pregled tiska v italijanščini vsak dan ob 14.30. Politične aktualnosti v italijanščini vsak torek, sredo, četrtek in petek ob 17.30. Jutranja glasba vsak dan od 6.30 do 6.45 (ob nedeljah od 7.00 do 7.15) in od 7.15 do 7.30 (ob nedeljah od 7.45 do 8.15).

PETEK: 14.7.50.

12.00 Lahek opoldanski spored; 12.30 Haendel: Koncert za violino - izvaja Giusto Cappone; 13.15 Iz opernega sveta; 13.45 Ljudska univerza: Velesila kemije (slov); 14.00 Igra vaški kvintet, pojeta Beže in Miško; 18.00 Sportni pregled (ital); 18.15 Beethoven: Sonata za violino in klavir v A-duru; 19.45 Sindikalna vprašanja (ital); 20.00 Uganite kaj igramo (slov) 20.30 Slušna igra (ital); 21.30 Vedra italijanska glasba; 22.00 Novo jugoslovansko gospodarstvo: Tropéa, podzemno mesto (slov); 22.10 Iz opernih baletov in fantazij.

SOBOTA: 15.7.50.

12.00 Opoldanski koncert. 13.45 Gospodarski pregled (ital); 14.00 Igra orkester Russell-Benett; 18.00 Pionirska ura (ital); 19.45 Partizanske pesmi; 20.00 Hrvatski kulturni pregled (hrv); 20.30 Hrvatske pesmi; 20.45 Politični pregled (slov); 21.00 Veder sobotni večer: Dogodivščine dobrega vojaka Svejka (slov); 21.30 Igra zabavni orkester; 22.00 Potovanja po socialistični Jugoslaviji (ital); 22.15 Pester koncertni spored.

NEDELJA: 16.7.50.

8.15 Iz znanih simfonij; 9.00 Kmetijska ura (slov); 9.30 Kmetijska ura (ital); 10.00 Folklorna glasba; 14.45 Oddaja za Bujščino (hrv); 11.15 Poje zbor «Tržaški zvon» iz Trsta; 11.45 Našim ženam (slov); 12.00 Glasba po željah (slov); 13.15 Glasba za mladino; 13.30 Pionirska ura: Nastop pionirjev iz Trsta (slov); 14.00 Glasba po željah (ital); 17.00 Oddaja za podeželje: Pogovor v dialektu (Toni in Pepi), Franc Bevk: Granata (priredba), Reportaža: Kako se je razvijala ljudska tehnika; 19.45 Veder spored popularnih skladb; 20.15 del Rimsky-Korsakova; 20.45 Politični pregled (ital); 21.00 Iz opernega sveta; 22.00 Sportni pregled (ital).

PONEDELJEK: 17.7.50.

12.00 Opoldanski koncert; 13.15 Poje baritonist Konrad Orožim; 14.00 Skladbe Tartinija in Bacha izvaja violinist Miran Viher in pianista Tatjana Bučar in Gojmir Demšar; 18.00 Iz znanstvenega sveta (ital); 18.15 Iz oper P. I. Čajkovskega; 20.00 Popularni simfonični koncert. 20.45 Iz tržaškega ozemlja (slov); 21.00 Vesela ura (ital); 21.45 Poje Beniamino Gigli; 22.00 Življenje jugoslovanskih narodov (hrv).

TOREK: 18.7.50.

12.00 Zabaven glasbeni spored; 12.30 Antonin Dvorak: Slovanski plesi; 13.15 Pester solistični spored; 13.45 Kulturni pregled (ital); 13.00 Pojo zbori; 18.00 Ljudska univerza (ital); 18.15 Komorna glasba; 19.45 Kulturni pregled: Kulturna kronika (slov); 20.00 Opera; 22.30 Nočni koncert.

SREDA: 19.7.50.

12.00 Opoldanski koncert; 13.15 Pevski koncert sopranistke Vande Gerlovič pri klavirju Pavel Sivic; 13.45 Gospodarski pregled (slov); 14.00 Domača zabavna glasba; 17.40 Italijanske pesmi; 18.00 Z našim ljudstvom (ital); 18.15 Koncert pianista Pavla Sivica; 19.45 Pojo slovenski vokalni ansambli; 20.15 Johannes Brahms; Serenada v A-duru; 20.30 Radijski obzornik 1950 (ital); 20.45 Lisztove skladbe za klavir; 21.00 Slušna igra (ital); 22.00 Življenje jugoslovanskih narodov (ital); 22.15 Plesi in baleti.

ČETRTEK: 20.7.50.

12.00 Iz opernega sveta; 13.15 Pester koncertni spored; 13.45 Našim ženam (ital); 14.00 Igra Stojan Stenovič s svojo kapelo; 18.00 poje sopranistka Ivica Bric; 18.20 Znane uverture; 19.45 Iz slovenske simfonične glasbe; 20.30 Poje komorni zbor iz Trsta p.v. Ubalda Vrabca; 21.00 Radijski obzornik (slov); 21.15 Igra čelist Baer Sebastjan; 21.30 Igra plesni orkester iz Sv. Nikolaja. 22.00 Feuilletons (ital); 22.15 Veder večerni spored.

V nedeljo sta se srečali na Stadionu Prvega maja košarkarski ekipi Trsta in «Železničarja» iz Ljubljane. Naši košarkaši, ki so vodili v začetku igre, so morali to pot kloniti pred tehnično boljšo igro slovenskih gostov. Tekma se je končala z rezultatom 40:23.

Finale svetovnega nogometnega prvenstva

BRAZILIJA JE ŽE SVETOVNI PRVAK?

Po izločilnih tekmah v štirih skupinah so se v Rio de Janeiru začela 9. julija finalna tekmovanja za IV. svetovno prvenstvo v nogometu. Te tekme bodo določile novega svetovnega prvaka in nosilca Rimetovega pokala, ki ga je leta 1930. osvojil Urugvaj, leta 1934. in 1938. pa Italija.

9. julija sta se srečali v Rio de Janeiru Brazilija: Švedska, v Sao Paolu pa Urugvaj: Španija; 13. julija bo Brazilija igrala v Rio de Janeiru s Španijo, Švedska pa v Sao Paolu z Urugvajem; 15. julija so na sporedu zadnja srečanja in sicer Brazilija Urugvaj v Rio de Janeiru in Švedska: Španija v Sao Paölu.

Nedeljska tekma Brazilija: Švedska se je končala z zmago Brazilije 7:1 (3:0). Igro je vodil angleški sodnik Ellis, gole pa so dosegli: Ademir v 17. in 37. minuti ter Chico v 39. minuti prvega polčasa za Brazilijo, v drugem polčasu v 7. in 13. minuti Ademir, v 40. Maneca in v 43. minuti Chico za Brazilijo. Andersson Sune pa je dal v 21. minuti častni gol za Švedsko.

Tekmo je gledalo 150.000 gledalcev, ki je z nepopisnim navdušenjem pozdravilo zmago svojega moštva. Brazilci so bili vso igro v premoči, švedska obramba pa je bila slaba V Sao Paolu sta na stadionu Municipal Pacaembu igrali Španija in Urugvaj. V prvem polčasu je vodila Španija z 2:1, oba gola je zabil za Španijo Basora v 37. in 39. minuti, za Urugvaj pa Gighia v 29. minuti, v drugem polčasu pa se je Urugvajcu Varelli posrečilo z najlepšim golom dneva izenačiti rezultat v 30. minuti. Tekmo je sodil škotski sodnik Griffiths.

Po mnenju vse športne javnosti ima Brazilija največ izgledov, da osvoji naslov svetovnega prvaka, zaradi svoje nedeljske zmage in zaradi neodločenega izida tekme med Španijo in Urugvajem.

xxx

Pred odhodom v domovino je jugoslovanska nogometna reprezentanca odigrala prijateljsko tekmo v Recife s tamkajšnjim moštvom. Zmagali so Jugoslovani s 5:0. 7 igralcev te reprezentance, ki so člani beograjske «Crvene zvezde» bo v Mehiki počakalo ostale člane «Crvene zvezde», ki bo s svojim moštvom odigrala nekaj tekem v Mehiki.

TENIS

Teniški turnir v Wimbledonu se je končal. V finalu moških dvojic sta Avstralca Bronwich in Quist premagala druga dva Avstralca Browna in Sidwella s 7:5, 3:6, 6:3, 3:6 in 6:2. Ženski par: Du Pont, Brough Hart, Fry (vse ZDA) 6:4, 5:7, 6:1. Posamezniki: Patty (ZDA) : Sedgman (Avstralija) 6:1, 6:10, 6:2, 6:3. Posameznice: Du Pont : Brough (ZDA) 6:1, 3:6, 6:1. Mešani par: Brough (ZDA), Sturgess (J. Afrika) : Todd (ZDA), Browen (Avstralija) 11:9, 1:6, 6:4.

NOGOMET

Izraelsko moštvo Makabi ki gostuje v Jugoslaviji je doživelo v igri s Spartakom iz Subotice poraz z 2:1 (1:0).

Posebni dopisnik Tanjuga poroča iz Rio de Janeira, da je nogometni sodnik Jugoslovan Leo Lemešič, ki je bil določen za pomožnega sodnika na tekmi med špansko in urugvajsko reprezentanco, ponudbo zavrnil, ker je šlo za tekmo, v kateri je igralo moštvo Francove fašistične Španije.

Mlado jugoslovansko jadralstvo se uveljavlja v svetovnem merilu

Jugoslovan Borišek zasedel v končnemu plasmanu 4. mesto

Na letališču Oerebro na Švedskem se je 6. julija pričelo svetovno prvenstvo v jadralnem letalstvu. Na tekmovanju sodeluje 11 ekip, in sicer Danska z dvema jadralnima letaloma, Finska tudi z dvema, Francija s tremi jadralnimi letali, Velika Britanija s štirimi, Holandska z dvema, Norveška z enim jadralnim letalom, Južna Afrika z enim, Švedska s petimi, Švica s petimi, ZDA z dvema in Jugoslavija z dvema jadralnima letaloma.

Na tekmovanju sodelujejo najboljši jadralci; Jugoslavijo zastopata Maks Arbeiter in Milan Borišek. Poleg Francije in Švice ima tudi Jugoslavija izvirni jadralni letali, od katerih je zlasti letalo «Orel II» vzbudilo veliko zanimanje.

Med 29 tekmovalci je zasedel peto mesto prvega dne tekmovanja Milan Borišek pred svetovnimi prvaki Personom Lefom (Švedska) ter Maurerjem in Sahkolmanom (Švica). Tretjega dne je Milan Borišek zasedel drugo mesto na progi 142 km (78,93), za njim se je uvrstil Sved Nielsen. (74,36). Prvi je bil Američan Mac Readey s povprečno hitrostjo 85,65 km na uro.

Na koncu tretjega dne tekmovanja je skupni plasman sledeč:

1. Nielsen (Švedska) 421,324 točk; 2. Berson (Švedska) 414,004; 3. Mac Ready (ZDA) 413,222; 4. Borišek (Jugoslavija) 401,330; 5. Fontay (Francija) 391,923; 6. Magnusson (Švedska) 390,205, itd. Drugi jugoslovanski tekmovalec Arbeiter Maks je na 15. mestu s 49,423 točkami.

Jugoslovanska tekmovalca sta pokazala velik uspeh, kljub močnim konkurentom in kljub temu, da je to tekmovanje njuno prvo mednarodno srečanje.

KOLESARSTVO

22. julija se bodo pričele kolesarske dirke po Avstriji. Tekmovanja se bodo udeležili tudi tržaški kolesarji Nemorino Sclauzero, Boris Colja, Renato Fontanot in Milan Čok. Kot rezervi bosta odpotovala tudi Karel Kuret (Coretti) in Valter Rinaldi.

xxx

V okviru športnega tedna «Achse» je bila na Dunaju 9. julija mednarodna kolesarska dirka na 170 km dolgi progi Dunaj - Eisendorf - Hamburg - Schwechat - Dunaj. Tekmovanja so se udeležili poleg Italijanov, Fincev in Avstrijcev tudi Jugoslovani. Startalo je 47 kolesarjev. Po lepi vožnji je prva prispela na Dunaj skupina 20 tekmovalcev, med katerimi je bilo vseh šest Jugoslovanov. Na cilj pa je prvi prispel Jugoslovan Poredski v 4:44,35, za njim Kellner (A), 3. Laucsha (A), 4. Milivoj Bat (J), 5. Dovera (I), 6. Pucirino (I), Sironi

xxx

Po kolesarski dirki «Po Hrvatski in Sloveniji» so vsi udeleženci tekme nastopili na kriterijskih dirkah najprej v Ljubljani, nato pa še v Celju, Mariboru in Zagrebu.

V Celju je na 52 km dolgi progi zmagal Francoz Bertaz, tretji je bil Jugoslovan Lulik. Na dirki v Mariboru je zmagal Jugoslovan Vidali, ki si je priboril 41 točk. Največje zanimanje pa je bilo za kriterijsko dirko v Zagrebu, kjer je nastopilo na 78 km dolgi progi 34 dirkačev. Prvo mesto si je osvojil Italijan Baronti, drugi je bil Cargioli, tretji Jugoslovan Osrečki.

V istrskem okrožju se lepo razvija strelski šport

Preteklo nedeljo so v Kopru pokale puške. Strelci domačega društva «Proleter» so se pomerili s celjskimi strelci. Pokanje je privabilo na obalo, kjer so bile tekme, veliko število gledalcev, ki so z zanimanjem sledili poteku tekem. Gledalcev ni motila močna sončna pripeka in vabljiva voda. Vztrajali so, dokler ni bilo tekmovanje za tisti dan končano.

Tekma je bila še posebno zanimiva zato, ker je bila nekaj posebnega; tekmovalci so streljali z obale, tarče pa so plavale na morju, pritrjene na splav. Takšno strelsko tekmovanje doslej ni bilo nikjer v navadi, poleg tega pa zahteva veliko tehnično znanje, kajti tarča se premika, giblje, kakršni so pač valovi. In preteklo nedeljo je bilo morje precej valovito. Kljub temu pa so bili doseženi rezultati zelo dobri.

Najprej so tekmovale ženske z malo kalibrsko puško na daljavo 50 metrov. Tekmovale so kot posameznice in v ekipi. Vsaka tekmovalka je oddala po 15 strelov; pet in stoječega položaja, pet iz klečečega in pet iz ležečega. Zmagale so Celjanke, Koprčanka Zankovič pa je med posameznicami zasedla drugo mesto. Člani so tekmovali z vojaško puško na 200 metrov. Med posamezniki je zmagal Dr. Nušič «Proleter», ki je dosegel odličen rezultat - 94 točk. V ekipnem tekmovanju pa so zmagali Celjani.

Naslednji dan so tekmovali mladinci obeh moštev. To pot so zmagali strelci «Proleterja» iz Kopra; med posamezniki je zmagal Markežič Jadran «Proleter», drugo mesto je zavzel Celjan Tržan, tretje Škrinjar «Proleter». Koprski mladinci so zmagali v obeh tekmovanjih.

Ta uspeh koprskih strelcev je pripisati veliki dejavnosti strelske organizacije, kateri je uspelo, da je vzbudila zanimanje za streljanje po vseh vaseh, tako da bo kmalu postalo streljanje masovni šport.

Organizatorji imajo v načrtu pripraviti v kratkem okrajno strelsko tekmovanje s Slovenijo. V načrtu imajo tudi srečanje z ljubljanskimi strelci, s katerimi so se že enkrat pomerili in jim odnesli štiri nagrade. Poleg tega bodo celjskim strelcem vrnili obisk.

Strelski šport v Istrskem okrožju ima še bodočnost. Zanimanje zanj je zelo veliko, pa naj bo to med Slovenci, Italijani ali Hrvati. Zlasti pa se zanj zanima mladina, kar je predpogoj za uspeh.

K.

Nogometna sezona ZDTV zaključena s podelitvijo nagrad

Na letnem prostoru tovarne Arrigoni v Izoli je bila v soboto zvečer družabna prireditev ZDTV ob razdelitvi nagrad zmagovalcem posameznih skupin in tekmovanj v pretekli nogometni sezoni. Na prireditvi so bila zbrana vsa nogometna moštva Tržaškega ozemlja; poleg tehničnega vodstva ZDTV so se odzvali vabilu tudi zastopniki JA, krajevnega ljudskega odbora in sindikatov. Prireditev je otvoril predsednik ZDTV tov. Pertot, ki je v kratkem nagovoru orisal uspeh tekmovanj, omenil vse težave, ki so jih morali prebroditi, in želel, da bi se bodoča prvenstva vršila pod boljšimi okolnostmi, ki bi zagotovila še večje uspehe. Po pozdravu je razdelil nagrade posameznim moštvom.

Zmagovalec prvenstva, nogometno moštvo «Arrigoni» iz Izole, je prejel lep pokal, pozlačene medalje in grbe. Moštvo «Pirana» je kot drugo nagrado prejelo pokal in medalje.

Moštvo «Aurora» iz Kopra je za tretje mesto prejelo veliko plaketo in medalje.

Moštvu koprske «Meduze», ki se je v teku tekmovanja izkazalo kot najbolj disciplinirano, pa je bil poklonjen pokal.

V conskem tekmovanju so bila nagrajena naslednja moštva: Montebello B in Olimpija za prvenstvo cone A, ki sta prejela pokal odnosno plaketo in medalje, dalje Arrigoni B in Buje, ki sta od koprskega vodstva pravtako prejela primerne nagrade kot zmagovalca posameznih skupin. Sindikalnemu moštvu «Arrigoni», zmagovalcu sindikalnega turnirja, pa je bil podeljen pokal maršala Tita.

KOŠARKA

V Jugoslaviji je v gosteh dunajski košarkarski prvak «Post-Sportverein». Prvo tekmo so gostje odigrali proti zagrebški «Mladosti», ki je zmagala z 41:17 (23:9). Avstrijski košarkarji bodo igrali še v Splitu proti «Lokomotivi».

xxx

V Milanu je bil pretekli teden mednarodni turnir v košarki. Turnirja so se udeležili poleg jugoslovanske ekipe «Crvene zvezde» iz Beograda še košarkarji «Racinga» iz Pariza, «Racinga» iz Bruxellesa in «Borlettia» iz Milana. Zmagala je jugoslovanska ekipa, ki je pokazala na turnirju najboljšo igro; priborila si je prvo mesto in prejela v trajno last srebrni pokal predsednika milanske občine.

Rezultati:

Crvena zvezda : Racing (Pariz) 48:43 (16:23), Borletti (Milan) : Racing (Bruxelles) 38:30 (24:9), Racing (Bruxelles) : Racing (Pariz) 47:36 (20:19).

Jugoslovanski telovadci odpotovali v Švico

Po treh tednih skupnega treninga v Beogradu je 10. julija odpotovala iz Jugoslavije moška in ženska telovadna reprezentanca na svetovno prvenstvo, ki bo danes v Bazlu v Švici.

Moško vrsto sestavljajo: Miro Longyka, Josip Kujundžič, Dimitrije Dželatovič, Ivica Jelič, Karol Janež, Stjepan Boltežar, Sretan Stefanovič in Anton Katančič. Žensko vrsto pa: Vida Gerbec, Neža Cerne, Terezija Kočiš, Milica Rožman, Tatjana Hribar, Dragana Djordjevič, Anka Drinič, Ruža Vojsk in Vera Marič.

Na zadnjem svetovnem prvenstvu leta 1938 v Pragi so jugoslovanski telovadci zasedli tretje mesto.

RADIO PROGRAM

Radio Moskva: Predavanje o titofašistični, nacistični in kapitalistični Jugoslaviji; **Radio Praga:** Prenos predavanja iz Moskve; **Radio Sofija:** Prenos predavanja iz Moskve po ploščah; **Radio Budimpešta:** **Relejna** zveza z Moskvo (Zanimivo predavanje); **Radio Bukarešta:** Glas iz Moskve.

VSAK TEDEN ENA

Zvečer, ko se odpravljaš spat, bodi tvoje zadnje dejanje: podpis za mir. Ko se zbudiš ponovi isto. **Pomni:** podpis s svinčnikom 10 dni odpustkov, podpis s peresom pa ti dovoli takojšen vstop v prostovoljno legijo za vojno proti Jugoslaviji.
(Iz kominformističnih zapovedi)

KUPCI IN PRODAJALCI

V preteklih dveh mesecih so si Sovjetska zveza in zapadne sile izmenjale kar tri note o Tržaškem vprašanju.

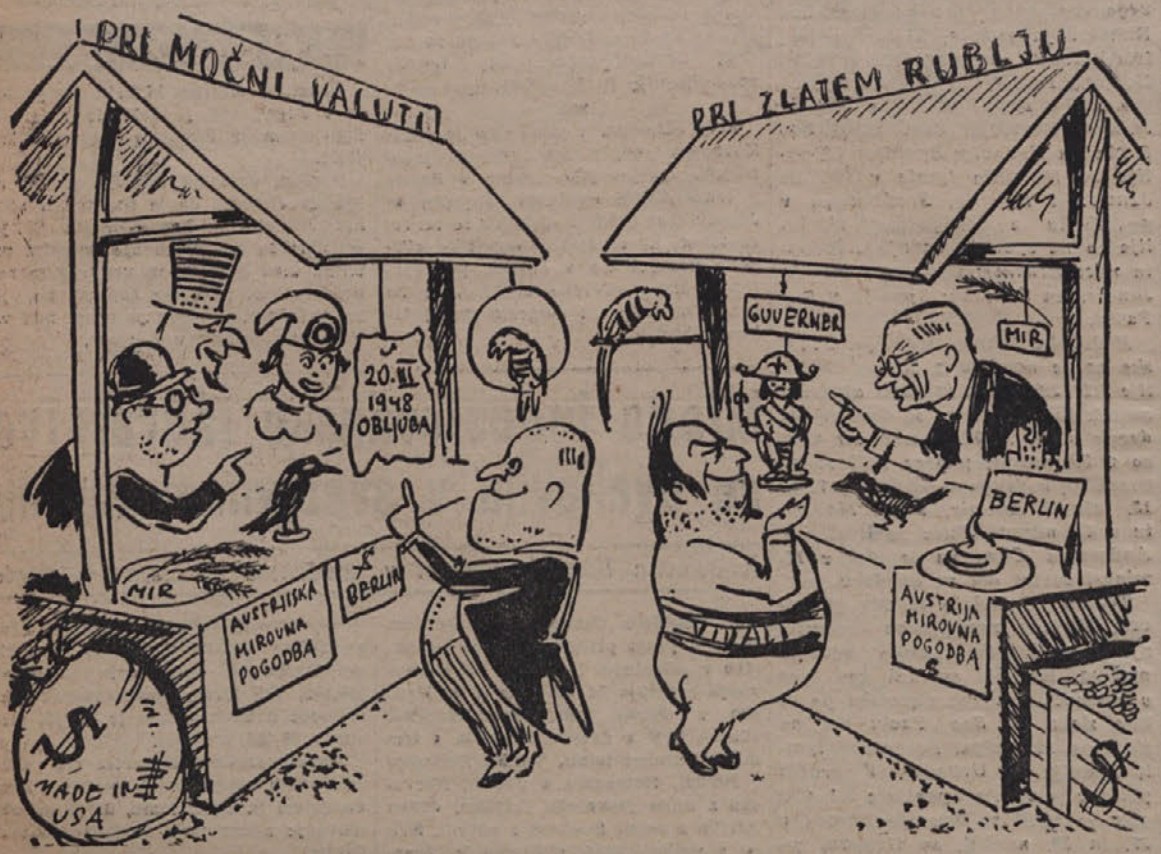

VISINSKI VIDALIJU: Nikar ne kupuj pri onih sleparjih. Opeharili bi te za Italijo...
ZAPADNJAKI BARTOLIJU: Nikar ne kupujte pri onem sleparju. Opeharil bi vas rad za Trst.

piše JUCI

Prej ko ti nadalje pišem,
ljuba Juca, te pozdravim
in za zadnja sporočila
se ti prav lepo zahvalim.

Vendar prosim, da v bodoče
ne načenjaš več vprašanja,
ki je že priljubljen predmet
vsakodnevnega čvekanja

tukajšnjih kominformistov.
To se pravi: o nemirih
na Koreji in o vojni.
O nesrečah in prepirih

nočem slišati besede,
ker imam zrahljane živce,
zlasti še, odkar poslušam
kominformovske lažnivce,

ki se penijo od jeze
zdaj pred množičnim odhodom
naše dece v kolonije
po Sloveniji. Gospodom,

ki se vnemajo za zveze
z madrepatrio, ne prija,
da med našimi otroki
še nadalje se razvija

čut ljubezni do jezika
in svobodne domovine.
Starši so takoj spoznali
kominformovske načine,

ki pri njih so neobhodni
za kulturni dvig mladine,
plesi in zamorske godbe,
dalje kletvice in «cine»,

vse po vdelanih sporedih
bivše črne hierarhije.
In tako so naši malčki
šli v slovenske kolonije

kljub prismojenim novicam,
da razsaja tam bolezen,
kot kričijo na sestankih.
Menda nihče več ni trezen

pri teh čudnih Meksikancih,
ki se jim zapleta v glavi,
kar ob koncu res ni čudno
v tej politični zmešnjavi.

Saj je končno zmešan tudi
sam Vidali. Ker drugače
bi ne romal v tej vročini
in nabiral pomagače

za ošibljeni partito,
ki groze mu slabi časi.
Če utegneš, ljuba Juca
tja v soboto se oglasi,

kajti, kakor pravi stari,
bova sodček izpod zida
ob tej priliki načela.
Saj ne vem, če bo kaj prida,

vendar pridi sem na sprehod,
da pospešiš si prebavo,
ko že nimaš teka. Torej
čakam te v soboto. Zdravo!

Mihec in Jakec

Mihec: Na Koreji postaja nekam vroče; kaj praviš?

Jakec: Tako vroče, dragi Mihec, da me obliva kar mrzel znoj...

Z DOLGIM NOSOM

Prve skupine tržaških otrok so te dni odpotovale v počitniške kolonije v Slovenijo, čeprav si kominformisti pulijo lase od jeze.

Tako gospod Vidali, mi gremo v Slovenijo na počitnice, ti pa lahko greš hladit svojo jezo v Mehiko...

Zgodovinska točnost

Kakor mnogi listi, ima tudi list «Ultime notizie» hvalevredno navado, da vsak dan prinaša nekak koledar. Prva stvar v tem njegovem koledarju je, da označi svetnika dneva.

Tako prinaša ta list dne 7. t. m. v svojem koledarju to-le zanimivo zgodovinsko ugotovitev:

«Svetnik dneva: Sv. Ciril in Metod. Brata Ciril in Metod, ki sta se rodila v Tesalonikih v prvi polovici IX. stoletja, sta slavna zaradi svojega delovanja, s katerim sta širila evangelij po vsej Vzhodni Evropi med Huni in Turki...»

Čast komur čast! Sveta brata Ciril in Metod sta živela in delovala okrog leta 860 do 880 po Kristusu. Huni so bili pobiti in za vselej razpršeni po bitki na Katalonskem polju leta 542 po Kr. a Turki so stopili prvič na evropska tla leta 1452. V času ko sta živela brata Ciril in Metod, Hunov sploh ni bilo več, a Turki še davno niso poznali «vzhodne Evrope». — Huni sploh niso imeli prilike, da bi spoznali evangelij, a Turki ga še danes ne poznajo. Drugače pa je zgodovinski koledar, ki ga prinaša list «Ultime Notizie» še precej točen. Čestitamo!

Za lega

A: Ali si slišal, da je volilo za Lego samo 4000 ljudi?

B: Saj ti niso ljudje, ti so za-lega...

VČASIH JE LUŠTNO BLO

Pretekle dni so bile v Trstu volitve v «Lego Nazionale». Volilo je komaj 4000 ljudi in še ti skoraj vsi za skrajno fašistično listo, čeprav vodstvo Lege trdi, da ima vpisanih preko 130.000 članov.

LEGA: Oh, Alcide moj, kako sem včasih bila debela, zdaj mi je pa od samega svetega patriotizma ostala le kost in koža...

V borbi za mir

Po poročilih iz ameriških virov so v operacijah nad Korejo sodelovala tudi letala s sovjetskimi oznakami. Baje ni bilo časa, da bi jih prebarvali in napisali čeznje oznake Severne Koreje. A korejsko ljudstvo misli po svoje: I Rusi i Američani varčujejo z barvo in jo hranijo za bolj važne stvari, na pr. za parole, s katerimi pozivajo narode v borbo za — mir. Sicer pa je prav vseeno, če severnokorejski avioni nosijo sovjetske oznake, kakor je vseeno, če južnokorejski avioni nosijo ameriške oznake! Naj se ve, katero firmo zastopa avion! Naj se vidi, katero letalo je last ameriških, a katero je last ruskih — borcev za mir!

(«Pavliha»)

ZAVIST

Ob 30. obletnici požiga Narodnega doma v Trstu.

Prekleto se mi zdi za malo, da ne bi dohitel onega pred seboj.

Zanimivo srečanje

Mož z brki je danes redkost. Ce pa srečaš take krasne brke, kot jaz oni dan na cesti proti Miramaru, je to naravnost senzacija. Ne bil bi novinar, če se ne bi približal nosilcu teh imenitnih brk:

— Oprostite, novinar sem in ne morem se premagati, da vam ne bi izrazil svojega občudovanja nad vašimi mogočnimi brki. Dejal bi po starem, da so naravnost «mancjalični».

— Uganili ste! jaz sem namreč Mars.

— M — M — Mars??

— Da, Mars, klasični bog vojske.

Počasi sem prišel do sape. Novinarska «žilca» je premagala moje presenečenje:

— In vi, božanstvo, ste tu v Trstu? Dejal bi, da bi vas danes lažje srečal tam nekje v Koreji?

— Kaj bo Koreja! Tja sem poslal navadnega praktikanta; popolnoma dovolj bo. Moje mesto je tu v Evropi.

— Pa ravno v Trstu, božanstvo?

— Da. Začasno bivam v hotelu. Ne vem še, kako bo. Za vsak primer — iščem stanovanje...

Pepček

O vročini

Vidali in Riko sta se srečala in načela pogovor o vročini:

VIDALI: Dobro tebi Riko, ki si na Občinah in ki ti ni tako vroče kot meni v mestu.

RIKO: Ne pomaga nič Vittorio; tudi na Občinah mi je vsak dan bolj vroče...

Govorice o terorju

V rimskih informbirojskih krogih so se razširile govorice, da Jugoslavija prav tako ravna z italijansko manjšino kot Italija s slovensko in hrvatsko. Eden izmed informbirojskih voditeljev je ob teh govoricah vzkliknil: «Da, če bi bilo to res, potem imamo v rokah najtrdnejše dokaze, da Jugoslavija preganja naše rojake!»

(«Pavliha»)